



Strategia Rozwoju Gminy Chrzypsko Wielkie do roku 2030

PROJEKT



Konsultacje społeczne czerwiec-lipiec 2023

Strategię Rozwoju Gminy Chrzypsko Wielkie do roku 2030 opracowano w modelu hybrydowym, z udziałem wykonawcy zewnętrznego oraz zespołu strategicznego z ramienia Gminy Chrzypsko Wielkie.

Wykonawca:

Jan Wojciechowski (koordynator prac)

Magdalena Urban (część badawcza)



Zespół strategiczny Gminy Chrzypsko Wielkie:

Edmund Ziótek – Wójt Gminy

Aneta Skrzypczak-Kurzawa – Sekretarz Gminy

Aleksandra Witkowska – Skarbnik Gminy

Mariusz Kamyszek – Przewodniczący Rady Gminy

Paweł Banaszkiwicz – Wiceprzewodniczący Rady Gminy

Natalia Kołodziej – planowanie przestrzenne, Urząd Gminy

Emil Kokot – środki zewnętrzne, Urząd Gminy

Barbara Kalemba – ochrona środowiska, Urząd Gminy

Zuzanna Świdarska – promocja, Urząd Gminy

Łukasz Majchrzak – Dyrektor Gminnego Ośrodka Kultury

Anna Jabłońska – Kierownik Ośrodka Pomocy Społecznej

Katharina Andrzejak – Dyrektor Zespołu Szkół

Grzegorz Deska – Dyrektor Środowiskowego Domu Samopomocy

Mateusz Drzymała – Prezes Gminnej Spółki Komunalnej



Spis treści

Drodzy Mieszkańcy, Przedsiębiorcy, Społecznicy, Inwestorzy!	4
Diagnoza.....	5
Jakimi metodami opracowaliśmy Strategię?	5
Jakie są zadania i funkcje Gminy?.....	10
Ogólny poziom i uwarunkowania rozwoju społeczno-gospodarczego	12
Sytuacja społeczna: demografia, warunki życia, jakość kapitału społecznego i ludzkiego	16
Sytuacja gospodarcza i rynek pracy	24
Sytuacja przestrzenna: rolnictwo, ochrona środowiska, zagospodarowanie	29
Sytuacja finansowa	39
Analiza SWOT-TOWS.....	46
Cele Gminy Chrzypsko Wielkie w perspektywie roku 2030	51
Społeczne cele i kierunki działań, oczekiwane rezultaty	52
Gospodarcze cele i kierunki działań, oczekiwane rezultaty	56
Przestrzenno-środowiskowe cele i kierunki działań, oczekiwane rezultaty	59
Zgodność z aktami prawnymi wyższego rzędu	62
Model struktury funkcjonalno-przestrzennej	64
Ustalenia i rekomendacje w zakresie polityki przestrzennej.....	65
Obszary Strategicznej Interwencji	71
Akty prawne wyższego rzędu	71
Obszary Strategicznej Interwencji w zakresie edukacji i kultury.....	72
Obszary Strategicznej Interwencji w zakresie funkcji okołoturystycznych	73
Obszary Strategicznej Interwencji w zakresie infrastruktury podstawowej	74
Obszary Strategicznej Interwencji w zakresie ładu przestrzennego i rewitalizacji	74
System realizacji Strategii	75
Warunki i procedury związane z wdrażaniem Strategii	75
Wytyczne dla sporządzania aktów wykonawczych.....	78
Ramy finansowe i źródła finansowania	79
Załączniki	82
Załącznik nr 1. Podsumowanie konsultacji społecznych	82
Załącznik nr 2. Wnioski z ewaluacji ex-ante Strategii	82
Załącznik nr 3. Rysunek modelu funkcjonalno-przestrzennego (grafika w wysokiej rozdzielczości)....	83

Drodzy Mieszkańcy, Przedsiębiorcy, Społecznicy, Inwestorzy!

Przedmowa Wójta Gminy Chrzypsko Wielkie

Październik 2023

Diagnoza

Jakimi metodami opracowaliśmy Strategię?

Pierwszym etapem budowy każdej strategii jest diagnoza, czyli rozpoznanie stanu w jakim znajduje się dany obszar objęty tą strategią. Diagnoza na potrzeby Strategii Rozwoju Gminy Chrzypsko Wielkie do roku 2030 została przeprowadzona w okresie styczeń – kwiecień 2023 i obejmowała metody wyszczególnione w poniższej tabeli – patrz ostatnia kolumna „zakres”, zaznaczone wytłuszczoną czcionką.

Tabela 1 Harmonogram prac nad budową Strategii

ETAP BUDOWY STRATEGII	PERSPEKTYWA	OKRES	ZAKRES
Etap I: Ujęcie w skali makro	<ul style="list-style-type: none"> Perspektywa ogólna Perspektywa statystyczna 	I 2023	<ul style="list-style-type: none"> Analiza danych zastanych (literatury, badań, przepisów prawa, dokumentów gminnych itd.) Analiza statystyczna – modelowanie makroekonomiczne Analiza przestrzenna
Etap II: Ujęcie w skali mikro	<ul style="list-style-type: none"> Perspektywa badacza Perspektywa społeczności Perspektywa firm Perspektywa Gminy i jej jednostek organizacyjnych 	II-III 2023	<ul style="list-style-type: none"> Opracowanie scenariuszy wywiadów na podstawie wyników etapu I - diagnozy statystycznej Przeprowadzenie badań terenowych ze społecznością lokalną, przedsiębiorcami, przedstawicielami Gminy i jej jednostek: 16 wywiadów jakościowych Analiza problemów i potrzeb na podstawie wyników dotychczasowych badań Opracowanie wstępnej listy czynników do analizy SWOT-TOWS w etapie III na warsztatach strategicznych ze społecznością lokalną
Etap III: Zawężenie i ukierunkowanie	<ul style="list-style-type: none"> Perspektywa badacza Perspektywa społeczności Perspektywa Gminy i jej jednostek organizacyjnych Perspektywa stratega 	III-VI 2022	<ul style="list-style-type: none"> Przeprowadzenie 2 warsztatów strategicznych z udziałem społeczności lokalnej Analiza SWOT-TOWS na podstawie wyników ww. warsztatów strategicznych Wyznaczenie wstępnego kierunku i celów Strategii na podstawie Analizy SWOT-TOWS Warsztat strategiczny z zespołem gminnym: wyznaczenie celów i wskaźników Strategii Opracowanie modelu funkcjonalno-przestrzennego (w tym analiza przestrzenna) Opracowanie pozostałych części Strategii
Etap IV: Konsultowanie	<ul style="list-style-type: none"> Perspektywa społeczności Perspektywa administracji wyższego rzędu 	VII-VIII 2022	<ul style="list-style-type: none"> Konsultacje społeczne, w tym 2 spotkania w formie wysłuchania publicznego Opiniowanie Strategii przez Zarząd Województwa Wielkopolskiego, gminy ościenne, związki międzygminne, RZGW PGW Wody Polskie, RDOŚ, WIŚ Opracowanie raportu z konsultacji
Etap V: Doprecyzowanie	<ul style="list-style-type: none"> Perspektywa badacza Perspektywa Gminy Perspektywa stratega 	IX-X 2022	<ul style="list-style-type: none"> Ewaluacja ex-ante Wdrożenie stosownych zmian Ostateczne dopracowanie Strategii

Źródło: opracowanie Jan Wojciechowski.

Warto zwrócić uwagę na fakt, że nie tylko zastosowano klasyczną triangulację metod i perspektyw badawczych (dane pierwotne – badania jakościowe, warsztaty, konsultacje; dane wtórne – statystyka, dokumenty), ale również każda kolejna zastosowana metoda i technika pogłębiała / uszczegóławiała poprzednią. Opracowując Strategię na etapie diagnostycznym zastosowano rozumowanie dedukcyjne, czyli „od ogółu do szczegółu” uzupełnione o indukcję eliminacyjną, pomagającą znaleźć problemy specyficzne dla Gminy Chrzypsko Wielkie, które nie są tendencją ogólnopolską czy regionalną.

Pierwszym celem było określenie ogólnego, makroekonomicznego poziomu rozwoju społeczno-gospodarczego Gminy. Następnie na podstawie wyników tej analizy przygotowano scenariusze wywiadów. Pozyskane w toku badań informacje pozwoliły opracować diagnozę, której wnioski przełożyły się z kolei na sformułowanie czynników na warsztaty strategiczne ze społecznością lokalną, a na podstawie tych warsztatów przeprowadzono analizę SWOT-TOWS. Jej wyniki bezpośrednio przełożyły się na sformułowane kierunki i cele Strategii, również wypracowane warsztatowo, już z zespołem strategicznym a więc przedstawicielami jednostek odpowiedzialnych za późniejszą realizację Strategii.

Metoda 1. Modelowanie makroekonomiczne

Analiza makroekonomiczna jest użytecznym narzędziem pozwalającym w porównywalny sposób ocenić poziom rozwoju społeczno-gospodarczego danego obszaru w przyjętym horyzoncie czasowym. W aspekcie diagnostycznym przynosi możliwość zdecydowanie bardziej wiarygodnego i pogłębionego wnioskowania, aniżeli metody stosowane w dotychczas obserwowanych strategiach rozwoju m.in. gmin ościennych względem Chrzypaska Wielkiego. Najczęściej wykorzystywane były proste prezentacje wskaźników pochodzących ze statystyki publicznej, a dane zostały odniesione co najwyżej do średniej dla województwa lub kraju, względnie gmin danego powiatu tudzież wybranych jednostek porównawczych¹. Nie umożliwiały tym samym realnej oceny pozycji rozwojowej i diagnozy problemów danego obszaru w kontekście specyfiki wewnątrzregionalnej i struktury przestrzennej obejmującej np. ośrodki centralne, absorpcyjne i peryferyjne procesów rozwojowych. W niniejszej Strategii zastosowano zmodyfikowany do potrzeb projektu autorski obliczalny model równowagi ogólnej (**CGE – Computable General Equilibrium**²), z komponentem dynamicznym diagnozy procesów rozwojowych. Zasadność wykorzystania modeli klasy CGE do potrzeb rozpoznania i oceny takich procesów potwierdzają źródła literaturowe³:

Modele równowagi ogólnej uwzględniają nie tylko bezpośrednie oddziaływania, lecz także efekty i sprzężenia zwrotne, wywołane za pomocą długich łańcuchów przyczynowo-skutkowych. (...) Takie modele uwzględniają wzajemne oddziaływania sektorów gospodarczych, zależności między dochodami podmiotów i ich wydatkami, relacji czynników produkcji, a więc również odzwierciedlają efekty sprzężeń zwrotnych każdej polityki. Główną przyczyną wykorzystania modeli CGE jest dostarczenie ilościowej oceny skutków polityki rządowej [lub samorządowej – przyp. JW]

Modele CGE są modelowym przybliżeniem gospodarki obserwowanej jak pod mikroskopem po to, żeby móc śledzić skomplikowane mechanizmy powiązań ekonomicznych, takie jak wymiana towarów, usług (...) zachowania pracodawców i pracowników, czy nawet zachowania ludzi (...), o popularności tych modeli przesądziły takie czynniki jak: (i) zgodność między wnioskami wynikającymi z modeli CGE i wynikami analiz innego typu; (ii) fakt, że modele CGE uwzględniały szczególne właściwości gospodarki, takie jak pewne usztywnienia strukturalne czy ograniczenia instytucjonalne (...); (iii) spójny, całościowy obraz sytuacji, umożliwiający ocenę zależności między różnymi wariantami polityki i sprzężenia zwrotne w gospodarce.

Cechy zastosowanego modelu po zmodyfikowaniu na potrzeby projektu:

- konstrukcja autorskiego modelu CGE w standardowej wersji uwzględnia szereg czynników rozwoju lokalnego i regionalnego, takich jak⁴: (1) demografia, (2) warunki życia, (3) jakość kapitału społecznego, (4) jakość kapitału ludzkiego, (5) gospodarka i rynek pracy, (6) sytuacja finansowa samorządu, (7) jakość działań na rzecz ochrony środowiska, a w przypadku jednostek wyższego rzędu niż gminy – także: (8) stopień zaawansowania technologicznego
- na potrzeby projektu ww. czynniki zostały ustrukturyzowane zgodnie z celami polityki samorządowej wg art. 10e ust. 3 Ustawy o samorządzie gminnym⁵ tj. obszar społeczny, gospodarczy i przestrzenny, jednak nieodłączną cechą modelu musi być również wymiar finansowy sytuacji gminy (patrz Rysunek 1 prezentujący 32 zagadnienia, objęte modelowaniem);
- pojedyncze zmienne i zagadnienia nie są istotnie statystycznie skorelowane pomiędzy poszczególnymi sektorami (**społeczny, gospodarczy, przestrzenno-środowiskowy, finansowy**). Oznacza to, że pozytywna lub negatywna zmiana poziomu jednego zagadnienia nie przekłada się bezpośrednio na zmianę innego zagadnienia, a to zapobiega „ciążeniu” modelu w danym kierunku (np. negatywnych zmian społecznych);

1 Por. m.in. Strategia Rozwoju Gminy Sieraków na lata 2022-2030; Strategia Rozwoju Gminy Wronki na lata 2021-2027; Kołsut B., Churski P., Ciesiołka P., 2021, Strategia rozwoju gminy Świebodzin 2030 – przykład nowej generacji strategii rozwoju lokalnego. Seria Ekspertyzy I Raporty Wydziału Geografii Społeczno-Ekonomicznej i Gospodarki Przestrzennej Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, Tom 9, Poznań

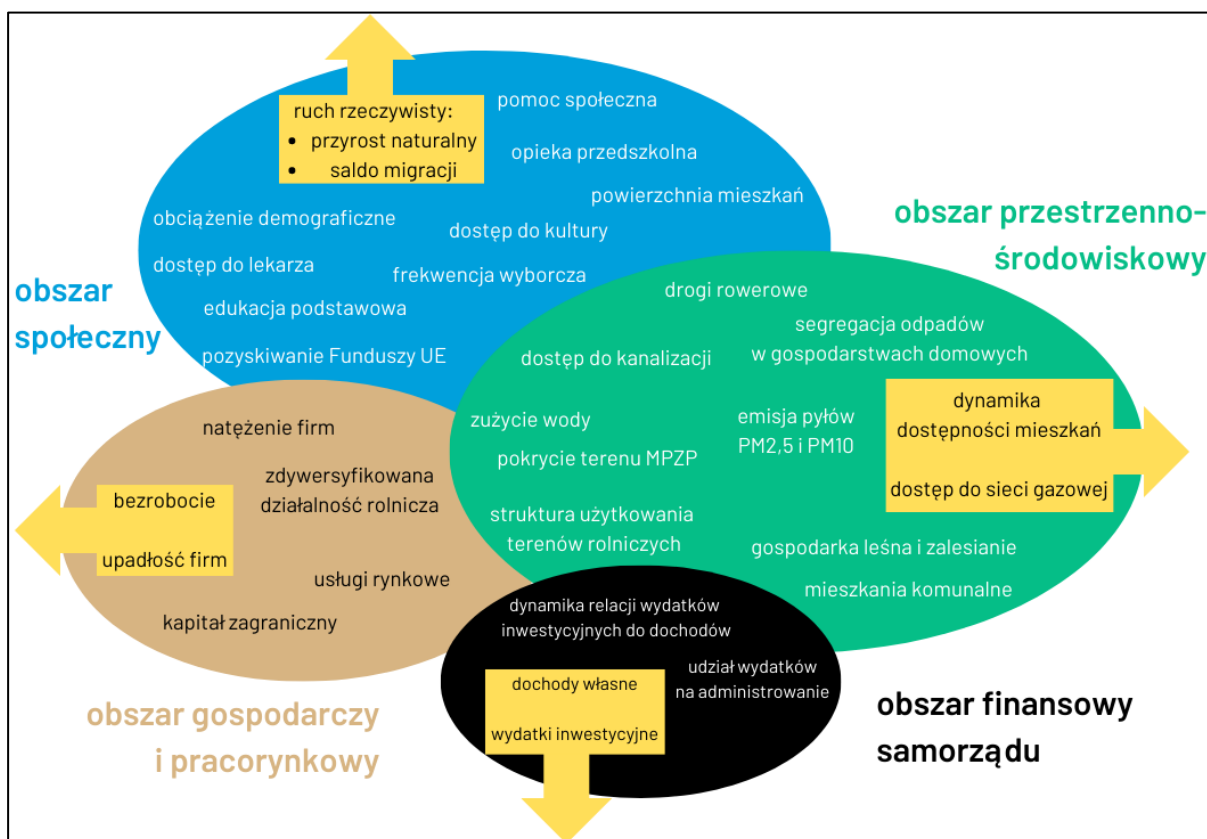
2 Por. m.in. Zawalińska K., 2009 Evaluation of rural development programs after Poland's accession to the EU: regional CGE approach. 2009 Conference, August 16-22. Beijing: International Association of Agricultural Economists; Ewaluacja ex ante projektu regionalnego programu operacyjnego dla Wielkopolski na lata 2014-2020. Raport końcowy – wersja trzecia, Wroclawska Agencja Rozwoju Regionalnego na zlecenie UMWW, Poznań 2014

3 Kiuiła O., 2001, Obliczeniowe modele równowagi ogólnej (CGE). [W:] *Ekonomia*, tom 4, Uniwersytet Warszawski, s. 109-127; Zawalińska K., 2010, Modelowanie rozwoju ekonomicznego na przykładzie polityki rozwoju obszarów wiejskich i regionalnego modelu równowagi ogólnej RegPol. [W:] *Roczniki Nauk Rolniczych*, 2 (97), 63-75, Szkoła Główna Gospodarstwa Wiejskiego, Warszawa.

4 Churski P., 2008, Czynniki rozwoju regionalnego i polityka regionalna w okresie integracji z Unią Europejską. Seria Geografia nr 79, Wydawnictwo Naukowe UAM, Poznań; Czyż T. (red.), 2009, Konkurencyjność regionu wielkopolskiego w aspekcie gospodarki opartej na wiedzy. [W:] *Czyż T. (red.), Charakter regionalny województwa wielkopolskiego. Rozwój Regionalny i Polityka Regionalna nr 9*, Bogucki Wydawnictwo Naukowe, Poznań; Raczkowska M., 2009, Kapitał społeczny na obszarach wiejskich w Polsce. [W:] *Kiryjow J. (red.), Ekonomia i organizacja gospodarki żywnościowej, Zeszyty Naukowe SGGW w Warszawie nr 79*, s. 39-47; Fukuyama F., 1997, *Zaufanie. Kapitał społeczny a droga do dobrobytu*. PWN, Warszawa

5 Ustawa z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2022 poz. 1561)

- każdy z ww. sektorów posiada wyłącznie jedną parę zagadnień istotnie skorelowanych statystycznie. Oznacza to, że rozwój progresywny lub regresywny w jednym aspekcie pociąga za sobą adekwatną zmianę w innym aspekcie, np. częsta upadłość firm przekłada się na wysokie bezrobocie). Pary te oznaczono na rysunku kolorem **żółtym**;
- wszelkie dane źródłowe wykorzystane w analizie makroekonomicznej zostały zrelatywizowane i wystandaryzowane. Oznacza to, że nie porównywano wartości absolutnych np. pozyskanych środków z UE pomiędzy poszczególnymi gminami, a wartości przeliczone na 1 mieszkańca;
- analizą objęto 111 gmin wiejskich województwa wielkopolskiego, a wyniki prezentowane są na skali tych gmin – co oznacza, że zarówno w przypadku ogólnego poziomu rozwoju, poszczególnych sektorów, jak i każdego z zagadnień – model umożliwi pokazanie pozycji Gminy Chrzypsko Wielkie na skali 111 gmin tego samego typu (wiejskich, bez ośrodka dominującego otoczenie). W dalszym etapie analizy wykorzystując delimitację GUS wyznaczono 13 gmin porównawczych, z którymi można zestawiać Chrzypsko Wielkie w taki sposób, aby realnie odzwierciedlało to faktyczną sytuację przestrzenną. **Przyjęty sposób analizy zapewnia, że Chrzypsko Wielkie zostało porównane do szerokiej skali punktów odniesienia, jednak wyłącznie do jednostek o podobnym charakterze, np. nie porównywano jej do gmin miejskich czy miejsko-wiejskich jak Piła, Leszno, Międzybóże, Sieraków, Wronki, ale też bogatych i gęsto zaludnionych gmin wiejskich jak Suchy Las czy Tarnowo Podgórne;**
- modelowanie zastosowano w dwóch perspektywach czasowych: 2021-2015 tj. pokazującej stan obecny, jak również 2014-2007 zapewniającej możliwość identyfikacji i oceny dotychczasowych kierunków rozwoju Gminy Chrzypsko Wielkie;
- model ma charakter statyczno-dynamiczny. Dane dynamiczne (tzn. dla całej perspektywy czasowej) zostały wykorzystane w 10 z 32 zagadnień natomiast dla pozostałych 22 zagadnień uwzględniono w modelu dane statyczne (tzn. dla ostatniego możliwego roku danej perspektywy czasowej). Każdy z czterech ww. sektorów modelu posiada minimum dwa zagadnienia objęte analizą dynamiczną.



Rysunek 1 Uproszczona wizualizacja konstrukcji autorskiego modelu obliczalnego równowagi ogólnej (CGE)

Źródło: opracowanie Jan Wojciechowski.

Tabela 2 pokazuje porównanie modeli współcześnie wykorzystywanych do diagnozowania, oceny i ewentualnej prognozy wpływu polityk publicznych na poziom rozwoju społeczno-gospodarczego. Wyniki modelowania zostały opisane tekstowo i kartograficznie (metodami analizy przestrzennej) w kolejnych podrozdziałach.

Tabela 2 Specyfikacje modeli wykorzystywanych w ocenie polityk publicznych i rozwoju społeczno-gospodarczego

klasa modelu	modele równaniowe ekonometryczne i syntetyczne	obliczalne modele równowagi ogólnej (CGE), np. model zastosowany w niniejszej Strategii	dynamiczne stochastyczne modele równowagi ogólnej (DSGE) np. model zastosowany w ewaluacji mid-term WRPO 2014+
specyfikacja modelu			
analiza makro oparta na mikroekonomii	TAK	TAK	TAK
odzwierciedlenie struktury gospodarki i społeczeństwa	TAK	TAK	TAK
wiarygodność analizy retrospektywnej (dane za minione lata)	MOŻLIWA WYŁĄCZNIE POD WARUNKIEM ANALIZY ROK PO ROKU	TAK	TAK
wiarygodność prognozy w perspektywie średniokresowej (3-7 lat) tj. odpowiadającej niniejszej Strategii	MOŻLIWA WYŁĄCZNIE POD WARUNKIEM ANALIZY ROK PO ROKU	TAK, WYMAGA WYJAŚNIENIA KONTEKSTU	TAK
wiarygodność prognozy w perspektywie długookresowej (10+ lat)	NIE	NIE	TAK
niezależność od długości i jakości okresu objętego analizą	NIE	TAK	TAK
odporność na zmiany specyfikacji modelu (np. obszarów tematycznych i wskaźników)	NIE	MOŻLIWA POD WARUNKIEM NIEISTOTNEJ KORELACJI STATYSTYCZNEJ	TAK
reakcja gospodarstw domowych i firm na impulsy ekonomiczne, np. szkoki gospodarcze, decyzje oraz nakłady sektora publicznego	NIE	TAK	TAK
wpływ przepływów pieniądza, w szczególności publicznego, na zmiany zachowań społeczeństwa i firm	NIE	TAK	TAK
ujęcie dynamiczne – uwzględnienie oczekiwań co do przyszłej sytuacji gospodarczej	MOŻLIWE WYŁĄCZNIE POD WARUNKIEM ANALIZY ROK PO ROKU	MOŻLIWE W ZALEŻNOŚCI OD DANYCH WEJŚCIOWYCH	TAK

Źródło: opracowanie Jan Wojciechowski.

Metoda 2. Badania jakościowe

Po diagnozie statystycznej opracowano hipotezy badawcze na potrzeby opracowania scenariuszy wywiadów indywidualnych techniką TDI (telefoniczny indywidualny wywiad pogłębiony). W badaniu:

- weryfikowano te hipotezy,
- pogłębiano inne aspekty związane z dotychczasowymi i przyszłymi procesami rozwojowymi Gminy Chrzypsko Wielkie, na które nie dały odpowiedzi analizy makroekonomiczne
- rozpoznano problemy i potrzeby różnych interesariuszy wdrażania Strategii przez Gminę Chrzypsko Wielkie.

Łącznie przeprowadzono 16 wywiadów z następującymi respondentami:

- Przedstawiciele organizacji pozarządowych i społecznych funkcjonujących na obszarze Gminy
- Przedsiębiorcy z siedzibą na obszarze Gminy
- Przedstawiciele rad sołeckich, z sołectw innych niż Chrzypsko Wielkie
- Wójt Gminy oraz przedstawiciele jednostek organizacyjnych Gminy

Metoda 3. Warsztaty strategiczne

Na podstawie analizy wyników badań jakościowych oraz modelowania makroekonomicznego opracowano czynniki wewnętrzne i zewnętrzne potencjalnie istotne dla rozwoju Gminy Chrzypsko Wielkie. Przeprowadzono warsztaty strategiczne jako pierwszą, pozaustawową (i zdecydowanie bardziej realną, produktywną) formę konsultacji społecznych. W dwóch warsztatach mogła wziąć udział każda chętna osoba, bez względu na to czy mieszka w Gminie Chrzypsko Wielkie, jest członkiem organizacji pozarządowej tutaj działającej, prowadzi tu działalność gospodarczą, czy też jest przedstawicielem sektora publicznego. Tabela 3 przedstawia strukturę uczestników warsztatów pod względem płci, wieku oraz reprezentowanego sektora. W warsztatach wzięło udział łącznie 20 unikalnych uczestników. Liczba ta nie jest imponująca z uwagi na specyfikę społeczną Gminy i postępującą niechęć zwłaszcza młodszego pokolenia do aktywności społecznej (więcej o tym w podrozdziale Sytuacja społeczna). Informacja o warsztatach została opublikowana⁶ przez Wykonawcę, Gminę oraz Gminny Ośrodek Kultury z ponad dwutygodniowym

⁶ FB Wykonawcy ; [Urząd Gminy Chrzypsko Wielkie](#) ; [GOK Chrzypsko Wielkie](#) [dostęp: 29.03.2023]

wyprzedzeniem. Ponadto Gmina wysłała do wszystkich sołtysów oficjalne pisma z zaproszeniami oraz prośbą o rozpowszechnienie informacji o warsztatach. Wykonawca zaś bezpośrednio docierał m.in. pocztą elektroniczną, przez kanały społecznościowe oraz telefonicznie do grup potencjalnie niedoreprezentowanych na warsztatach. M.in. „Nasz Dom” otrzymał zaproszenie do udziału kilku chętnych lub wyróżniających się podopiecznych w wieku minimum 15 lat, podobnie jak Młodzieżowa Drużyna Pożarnicza. Zaproszenia otrzymały także organizacje pozarządowe – Polski Związek Caritas, Stowarzyszenie Wielkie Chrzypsko, istniejące w Gminie KGW i OSP. Wszystkie ww. zaproszone jednostki nie wzięły udziału w warsztatach nawet pomimo faktu, że zostały one zorganizowane w dwóch alternatywnych terminach: w dzień wolny od pracy i w dzień roboczy, a przy tym w godzinach zarówno popołudniowych, jak i popołudniowych.

Zadaniem uczestników była aktywna praca warsztatowa prowadząca do wyboru celów Strategii, co szerzej opisano w podrozdziale Analiza SWOT-TOWS. Dzięki takiej formie konsultacji to właśnie społeczność Gminy miała realny wpływ na cele niniejszej Strategii. Zapewniło to zdecydowanie wyższy poziom dostosowania kierunków działań Gminy do realnych problemów i potrzeb społeczności lokalnej, aniżeli poleganie wyłącznie na tradycyjnej formie konsultacji społecznych, które realizuje się już na projekcie dokumentu zawierającym cele i kierunki działania. Po warsztatach skierowanych do interesariuszy lokalnych, przeprowadzono wspólny warsztat Wykonawcy oraz zespołu strategicznego z Gminy – ukierunkowany na wybór celów, kierunków i wskaźników, jak również wstępne ustalenia dot. modelu funkcjonalno-przestrzennego Gminy.

Tabela 3 Struktura uczestników warsztatów strategicznych (pierwszej formy konsultacji społecznych)

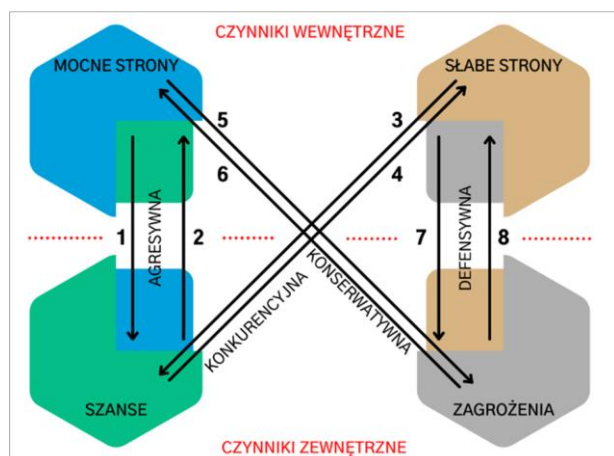
	liczba unikalnych uczestników	Płeć		Wiek			Sektor			osoby z niepełnosprawnością lub ich opiekunowie
		K	M	<30	30-64	65+	JST (publ.)	MŚP (gosp.)	NGO / os. fiz. (spot.)	
RAZEM	20	8	12	2	16	2	9	5	6	1
UDZIAŁ	100%	40%	60%	10%	80%	10%	45%	25%	30%	5%

Źródło: opracowanie Jan Wojciechowski.

Metoda 4. Analiza SWOT-TOWS

Głównym krokiem prowadzącym do wyznaczenia celów Strategii była kilkuetapowa analiza czynnikowa SWOT-TOWS. Umożliwiło to wyznaczenie pożądanego kierunku rozwoju w oparciu o elementy czterech typów strategii:

- 1) **agresywnej**, w przypadku której natężenie i oddziaływanie pozytywnych czynników wewnętrznych i zewnętrznych przeważa nad negatywnymi;
- 2) **konkurencyjnej**, gdy pomimo dużej roli słabych stron są one możliwe do zniwelowania przy wykorzystaniu szans z otoczenia;
- 3) **konserwatywnej**, która jest wskazana w sytuacji posiadania znaczących silnych stron, ale należy bronić się przed istotnymi zagrożeniami z otoczenia;
- 4) **defensywnej**, gdy sytuacja jest na tyle niepewna, iż słabości wewnętrzne i zagrożenia zewnętrzne przeważają nad silnymi stronami i szansami.



Rysunek 2 Struktura analizy SWOT-TOWS

Źródło: opracowanie Jan Wojciechowski

Dla zachowania transparentności działań Gminy, w podrozdziale Analiza SWOT-TOWS przedstawiono wnioskowanie logiczne w ramach tej analizy. Doprowadziło ono do wybrania kilku najbardziej istotnych czynników rozwoju Gminy, jak również wyznaczenia typu, kierunku i celów Strategii. Taki rodzaj prowadzenia analizy wraz z komponentem uspołecznienia warsztatowego uwiarygodnia, że kierunki wyznaczone przy udziale społeczności lokalnej w realny sposób odpowiadają na jej problemy i potrzeby.

Metoda 5. Analiza przestrzenna

Na dwóch etapach prac nad Strategią wykorzystano metody analizy przestrzennej:

- wyniki modelowania makroekonomicznego zwizualizowano z wykorzystaniem kartograficznych metod analizy danych oraz zaprezentowano m.in. na mapach
- przy istotnym udziale zespołu strategicznego z Gminy, opracowano Model struktury funkcjonalno-przestrzennej nawiązujący zarówno do ustaleń Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego z 2022 r., jak i do potrzeb określonych w wyniku badań w niniejszej Strategii m.in. w zakresie obszarów strategicznej interwencji w Gminie

Metoda 6. Ustawowe konsultacje społeczne

W czerwcu 2023 r. rozpoczęto ustawowe konsultacje społeczne, trwające 35 dni⁷. Gmina opublikowała ogłoszenia, zawierające następujące informacje:

- 1) o konsultacjach, terminie i sposobie przekazywania uwag do projektu
- 2) o terminie i miejscu dwóch spotkań konsultacyjnych – wysłuchania publiczne
- 3) adres strony internetowej, pod którym znajduje się treść projektu Strategii
- 4) link do ankiety internetowej dot. projektu Strategii

Podczas konsultacji ustawowych przeprowadzono dwa spotkania w formie wysłuchania publicznego Strategii z możliwością zgłaszania uwag przez uczestników. W spotkaniach wzięło udział łącznie osób, które zgłosiły uwag. Ponadto uzyskano wypełnionych ankiet. Po zakończeniu konsultacji, sporządzono sprawozdanie z przebiegu i wyników konsultacji społecznych zawierające uszczegółowienie niniejszych informacji (patrz Załącznik nr 1. Podsumowanie konsultacji społecznych).

Jakie są zadania i funkcje Gminy?

Strategia Rozwoju wydaje się adekwatnym narzędziem komunikowania zakresu odpowiedzialności samorządu gminnego. Pomimo upływu ponad dwóch dekad od reformy administracyjnej w 1999 r., Polacy cechują się stosunkowo przeciętnym poziomem rozróżniania kompetencji gminy, powiatu, województwa (urząd marszałkowski) i rządowej administracji zespolonej (województwa). Ponadto należy powiedzieć, że⁸:

(...) działania samorządu „ułatwiającego życie” opisywane są zwykle w kategoriach projektów inwestycyjnych – zbudowania lub zorganizowania czegoś – a nie w kategoriach zapewnienia na stałe określonego zestawu niezbędnych usług, za które regularnie płaci się w podatkach.

Powyższy cytat jasno potwierdza, że pozainwestycyjna część zadań gminy jest często pomijana, niedoceniana, zapomniana chociaż stanowi istotny udział w finansach gminy – w przypadku Gminy Chrzypsko Wielkie w latach 2019-2023 na zadania pozainwestycyjne przeznaczano minimum 1/4 budżetu.

Choć w istocie to gminy są najbliżej mieszkańców, mają najszerze kompetencje i największe znaczenie w finansowaniu inwestycji samorządowych (ponad 75% wydatków samorządowych na inwestycje w Polsce przypada właśnie na nie)⁹, należy pamiętać o dwóch zastrzeżeniach. Po pierwsze, w Polsce funkcjonuje 2477 gmin, 380 powiatów i 16 samorządów wojewódzkich. Każdy z tych szczebli podziału administracyjnego posiada własny katalog zadań, określony adekwatną ustawą, a koszty tych zadań również nie są między sobą porównywalne. Po drugie, w okresie kilku lat poprzedzających opracowanie niniejszej Strategii, obserwuje się dość silną presję i ingerencję administracji centralnej w zadania samorządów, nie w każdym przypadku w oparciu o ustawy samorządowe (a często ustawy szczególne). Jednocześnie postępuje polaryzacja społeczna w aspekcie politycznym, co również ma wpływ na poziom wiedzy i transparentność posiadanych przez mieszkańców informacji o działaniach gmin. Ww. tezy potwierdzają badania i analizy¹⁰:

Wydawałoby się zatem, że samorząd jest dobrze zakorzeniony w społecznej świadomości i pozostaje stabilnym filarem ustroju demokratycznego. W ostatnich latach samorządy znalazły się jednak pod znaczną presją działań rządu (...) Kompetencje samorządów były ograniczane – albo poprzez przekazywanie ich do agend

7 Por. Art. 6 ust. 3-6 Ustawy z dnia 6 grudnia 2006 r. o zasadach prowadzenia polityki rozwoju (Dz. U. z 2022 poz. 1846)

8 Gendźwiłł A., Wiszejko-Wierzbicka D., 2022, Polki i Polacy o samorządności. Fundacja im. Stefana Batorego, Warszawa

9 Flis J., Swaniewicz P., 2021, Rządowy Fundusz Inwestycji Lokalnych – reguły podziału. Fundacja im. Stefana Batorego, Warszawa

10 Raporty Fundacji im. Stefana Batorego – por. m.in. Gendźwiłł A., Wiszejko-Wierzbicka D., 2022, Polki i Polacy o samorządności;

Sześciło D., 2021, Pandemiczny egzamin z wielopoziomowego rządzenia; Izdebski H., 2021, Wrocie przejęcie edukacji.

Niekonstytucyjne zmiany w prawie oświatowym; Sześciło D., 2021, Samorząd w Polskim Ładzie: zapomniany czy celowo pominięty?;

Apel Zespołu Ekspertów Samorządowych w sprawie kryzysu finansowego samorządów

rządowych, albo przez zaostrożenie kontroli stanowienia prawa lokalnego i wykonywania zadań własnych. Rząd chętnie sięgał po środki nadzwyczajne, w tym również związane z walką z pandemią, chcąc ograniczać zadania samorządów lub sięgać po własność komunalną. Kolejne rządowe instrumenty wsparcia samorządów (takie jak Rządowy Fundusz Inicjatyw Lokalnych czy Fundusz Dróg Lokalnych) charakteryzowały się uznaniowością kryteriów rozdziału dotacji, co pozwalało na „polityczne skrzywienie” i stwarzało idealne warunki do powstawania relacji klientelistycznych. W ostatnich latach wyraźnie zaostrzył się konflikt między władzami centralnymi a samorządowymi i otworzyły się nowe jego pola.



Tym bardziej dziwi, że w wielu gminnych strategiach¹¹ nie wykorzystuje się możliwości pokazania mieszkańcom za co ich gmina odpowiada, a za co nie odpowiada.

Zaprezentowany obok model kompetencji Gminy został wypracowany w oparciu o obecną ustawę¹² i inne powszechnie obowiązujące przepisy prawa, a także katalog wydatków budżetowych Gminy Chrzypsko na 2022 r.

Rysunek 3 Model kompetencji Gminy i jej jednostek organizacyjnych oraz podległych

Źródło: dane publicznie dostępne

11 Por. m.in. Strategia Rozwoju Gminy Sieraków na lata 2022-2030; Strategia Rozwoju Gminy Wronki na lata 2021-2027; Kołsut B., Churski P., Ciesiółka P., Strategia rozwoju gminy Świebodzin 2030 - przykład nowej generacji strategii rozwoju lokalnego. Seria Ekspertyzy I Raporty Wydziału Geografii Społeczno-Ekonomicznej i Gospodarki Przestrzennej Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, Tom 9, Poznań 2021

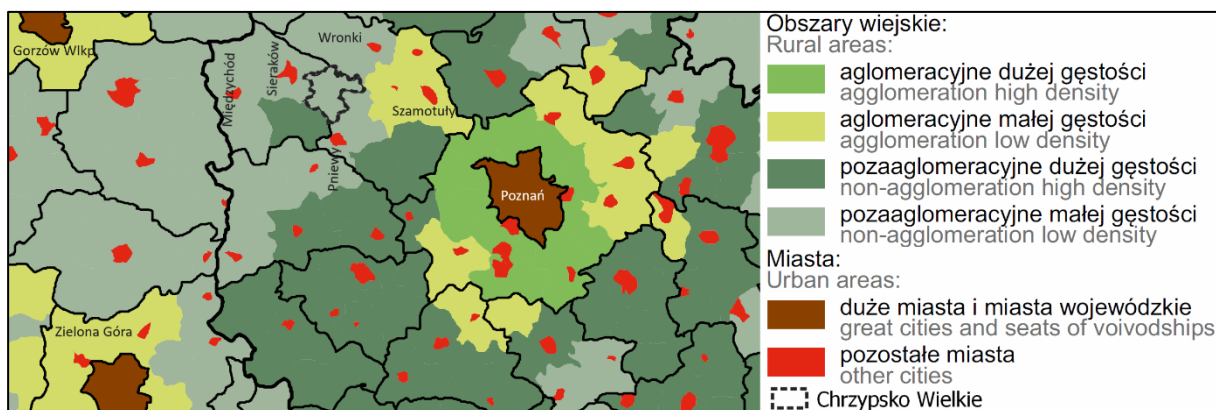
12 Ustawa z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2022 poz. 1561)

Ogólny poziom i uwarunkowania rozwoju społeczno-gospodarczego

Gmina wiejska Chrzypsko Wielkie położona jest w północno-zachodnim makroregionie Polski, w podregionie leszczyńskim województwa wielkopolskiego, choć silniejsze związki historyczne, społeczne i gospodarcze wykazuje z Poznaniem – w latach 1975–98 przynależała do województwa poznańskiego. Od południa i zachodu graniczy z gminami powiatu międzychodzkiego (Kwilcz, Sieraków), w skład którego wchodzi; zaś od wschodu i północy z gminami powiatu szamotulskiego: Pniewami i Wronkami. Chrzypsko Wielkie znajduje się:

- 62 km od Poznania (stolica województwa i główny ośrodek aglomeracyjny, najbliższe lotnisko)
- 25 km od Międzychodu (siedziba powiatu i najbliższy szpital, aczkolwiek szpital powiatowy w Szamotułach znajduje się tylko o 5 km dalej niż międzychodzki szpital powiatowy)
- 17 km Wronek (najbliższa stacja kolejowa na linii E59-351, obsługująca ruch dalekobieżny)
- 380 km od Warszawy oraz 225 km od Berlina

Wg najnowszej delimitacji obszarów wiejskich opracowanej przez GUS (patrz Mapa 1), cały obszar Gminy Chrzypsko Wielkie klasyfikuje się jako poza-aglomeracyjny obszar wiejski małej gęstości zaludnienia i zabudowy. Oznacza to, że Gmina funkcjonalnie, przestrzennie i społecznie nie wykazuje istotnych relacji z żadną aglomeracją (np. Poznańskim Obszarem Metropolitalnym). Gminę cechuje niski stopień urbanizacji co prowadzi do wniosku, że analizując wszelkie zjawiska społeczno-gospodarcze w Gminie ma się do czynienia z obszarem wiejskim sensu stricto i w tym kierunku należy znaleźć jednostki porównawcze. Na obszarze 84,52 km² Gminy Chrzypsko Wielkie wg stanu na 31.12.2021 mieszkało 3 213 osób, co daje gęstość zaludnienia na poziomie 38 osób/km² (dla porównania wartość ogólnopolska wynosi 121, czyli ponad 3-krotnie więcej). Tylko 5 województw w kraju, w tym najgęściej zaludniony Śląsk i Małopolska, cechują się mniejszym udziałem poza-aglomeracyjnych obszarów małej gęstości niż Wielkopolska – a więc takich, do jakich przynależy Chrzypsko Wielkie. Oznacza to, że w Wielkopolsce dość dużo gmin wiejskich jest w jakiś sposób związanych z miejskimi obszarami funkcjonalnymi lub cechuje się gęstszym zaludnieniem i zabudową niż Chrzypsko Wielkie. W szczególności ma to miejsce na południe od linii Poznania.



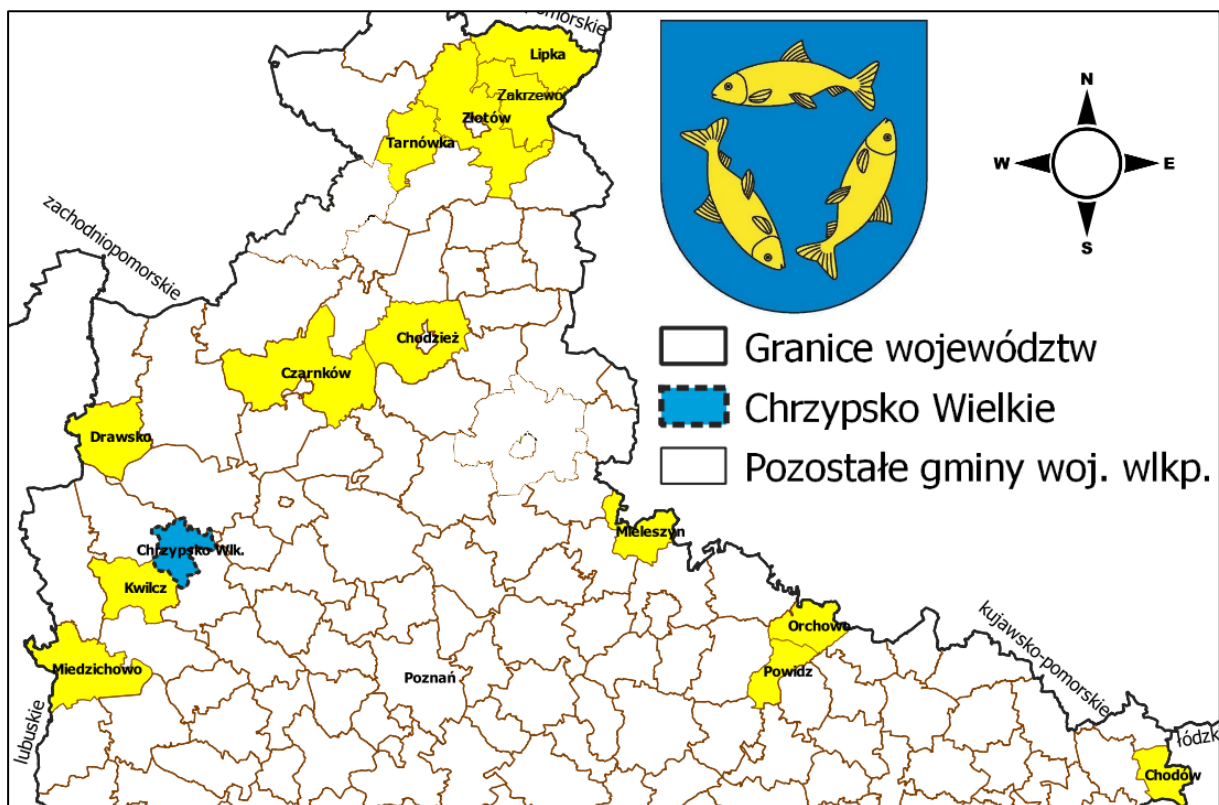
Mapa 1 Położenie Gminy Chrzypsko Wielkie w układzie sieci osadniczej kraju wg delimitacji obszarów wiejskich

Źródło: Rocznik Statystyczny Województw 2022 GUS

Tylko 14 gmin poza Chrzypskiem Wielkim zostało przypisanych do kategorii poza-aglomeracyjnych obszarów wiejskich małej gęstości, co w prosty sposób umożliwia wybranie jednostek porównawczych na skali poziomu rozwoju obszarów gmin wiejskich w Wielkopolsce (patrz Mapa 2, Tabela 4):

- w podregionie leszczyńskim: Miedzichowo (powiat nowotomyski)
- w konińskim: Mieleśzyn (pow. gnieźnieński), Chodów (pow. kolski), Orchowo i Powidz (pow. słupecki)
- w pilskim: Chodzież gm. wiejska (pow. chodzieski); Czarnków gm. wiejska, Drawsko (pow. czarnkowsko-trzcianecki); Lipka, Tarnówka, Zakrzewo i Złotów gm. wiejska (pow. złotowski)
- ponadto gminy Szydłowo (pow. pilski) i Wągrowiec gm. wiejska (pow. wągrowiecki) wchodzi odpowiednio w miejskie obszary funkcjonalne Piły i Poznania¹³, dlatego zostały wyłączone z możliwości porównania
- z kolei w celu podwyższenia jakości analiz, jako jednostkę porównawczą przyjęto również sąsiadującą gminę Kwilcz, mimo przypisania jej do poza-aglomeracyjnych obszarów wiejskich dużej gęstości.

13 Por. Plan zagospodarowania przestrzennego województwa wielkopolskiego. Wielkopolska 2020+, s. 150, 298



Mapa 2 Jednostki porównawcze dla Gm. Chrzypsko Wielkie na podstawie typologii gmin i obszarów wiejskich

Źródło: opracowanie Jan Wojciechowski na podstawie Rocznika Statystycznego Województwa 2022 GUS

Jak pokazuje analiza makroekonomiczna 111 gmin wiejskich województwa wielkopolskiego, porównując okres 2015–2021 do lat 2007–2014, Chrzypsko Wielkie awansowało ze 108. na 90. pozycję pod względem ogólnego poziomu rozwoju (patrz Tabela 4). Za okres 2007–2014 Gmina była przyporządkowana do jednostek w najniższej klasie rozwojowej (co nie dziwi, ponieważ zajmowała 4. najniższą pozycję w regionie), natomiast w latach 2015–2021 jest już w IV klasie pod względem rozwoju. Zalicza się tym samym do jednostek o niskim, a nie bardzo niskim poziomie rozwoju społeczno-gospodarczego (porównaj obie części Mapa 3). Ma to dość istotne znaczenie, ponieważ w 2021 r. gminy wiejskie w Wielkopolsce były jeszcze bardziej zróżnicowane pod względem poziomu rozwoju niż w 2007 r. Pokazuje to rozpiętość wyników modelowania makroekonomicznego pomiędzy najniższą, a najlepiej rozwiniętą gminą (porównaj wartości skrajne na legendach obu części Mapa 3). Tym samym Gmina cechuje się progresywną dynamiką procesów rozwojowych pomimo faktu, że w *Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego 2030* zalicza się ją do obszarów zagrożonych trwałą marginalizacją, zaś w dokumentach planistycznych województwa – do obszarów o najniższej dostępności usług warunkujących procesy rozwojowe¹⁴.

Wspólne mianowniki, czyli co nie wyróżnia Gminy Chrzypsko Wielkie i jest problemem lub cechą specyficzną dla tego typu gmin wiejskich¹⁵:

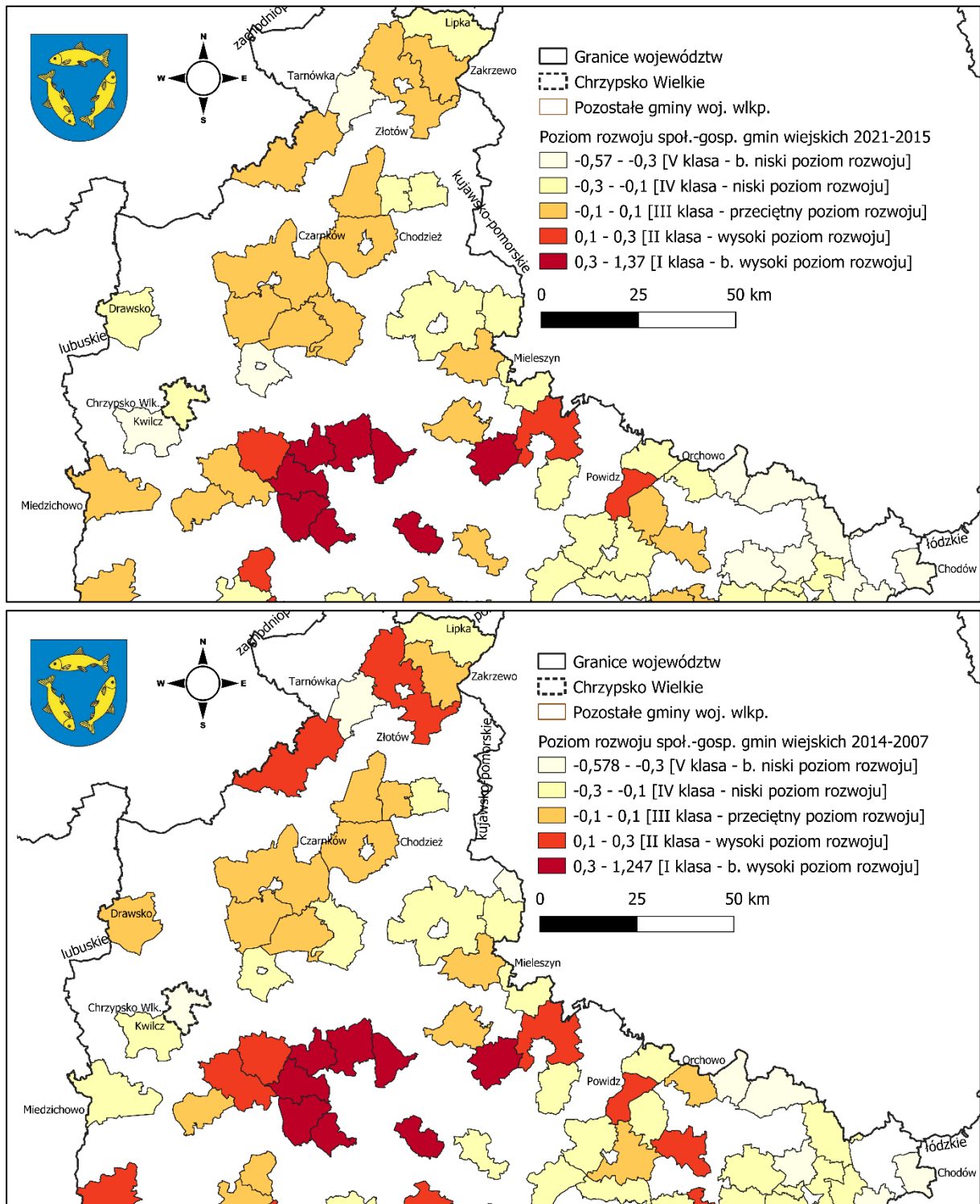
- Co wydaje się naturalne, wszystkie ww. gminy zostały przypisane do wiejskich obszarów funkcjonalnych województwa wielkopolskiego, wymagających wsparcia procesów rozwojowych.
- Każda gmina w regionie została też zaklasyfikowana jako obszary cenne przyrodniczo oraz obszary ochrony i kształtowania zasobów wodnych. Aż 8 z 14 gmin jest w przynajmniej 40% obszarem objętym prawnymi formami ochrony przyrody (patrz Tabela 4) choć dla Chrzypaska i Powidza jest on największy – ponad 99%
- Poza gm. Miedzichowo, 13 z 14 analizowanych gmin (w tym Chrzypsko Wielkie) stanowi obszary o najniższej dostępności transportowej do ośrodków wojewódzkich.
- Poza gm. Mieleszyn i Miedzichowo, 12 z 14 analizowanych gmin wchodzi w skład subregionalnych obszarów funkcjonalnych, które zostały wyznaczone dość obszernie, zapewne w głównym celu alokowania dodatkowych Funduszy UE. Chrzypsko Wielkie podobnie jak 9 innych analizowanych gmin włączono w „Północno-zachodni obszar funkcjonalny”, a 3 gminy wchodzi w skład „Wschodniego obszaru funkcjonalnego”.

¹⁴ Patrz Załącznik nr 1 do KSRR; [Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Wielkopolskiego](#) [dostęp: 13.01.2023]

¹⁵ Por. Plan zagospodarowania przestrzennego województwa wielkopolskiego. Wielkopolska 2020+, s. 294–299

Ponadto 11 z 14 analizowanych gmin dotyczą następujące aspekty:

- potrzeba ochrony gleb dla celów produkcji rolnej (poza Gminą Chrzypsko Wielkie, Kwilcz i Miedzichowo) – w tym przypadku wydaje się, że Gmina Chrzypsko została błędnie pominięta, mając na uwadze dość istotną rolę produkcji rolnej, zwłaszcza kwiatowej, omawianą w podrozdziale Sytuacja gospodarcza i rynek pracy; czynnikiem decydującym dla samorządu województwa był zapewne duży udział niskich klas bonitacyjnych
- potrzeba ochrony krajobrazów kulturowych (poza Gminą Chrzypsko Wielkie, Chodów i Orchowo)



Mapa 3 Ogólny poziom rozwoju społeczno-gospodarczego gmin wiejskich województwa wielkopolskiego w okresach: 2021-2015 (mapa górna) oraz 2014-2007 (mapa dolna)

Źródło: opracowanie Jan Wojciechowski na podstawie autorskiego obliczalnego modelu równowagi ogólnej (CGE) z komponentem dynamicznym diagnozy procesów rozwojowych

Tabela 4 Podstawowe informacje o jednostkach porównywalnych z Gm. Chrzypsko Wielkie

Gmina	Liczba mieszkańców	Powierzchnia w km ²	Odległość od najbliższej aglomeracji i ośrodka regionalnego	Specyfika funkcjonalna, odróżniająca gminę od „typowej” gminy wiejskiej poza-aglomeracyjnej	% terenu chronionego prawnie	Pozycja rozwojowa na skali 111 gmin woj. wlkp. 2021-2015	Pozycja rozwojowa na skali 111 gmin woj. wlkp. 2014-2007	Tendencja rozwojowa 2021 vs 2014, porównaj z Mapą poniżej
Chrzypsko Wielkie	3 213	84,52	62 km (Poznań)	<ul style="list-style-type: none"> zagrożona trwałą marginalizacją o najniższej dostępności usług warunkujących możliwości rozwojowe 	99,6%	90	108	Progresywna V → IV klasa
Kwilcz	6 133	141,76	64 km (Poznań)	<ul style="list-style-type: none"> o najniższej dostępności usług warunkujących możliwości rozwojowe 	45,3%	99	96	Regresywna IV → V klasa
Chodzież	6 050	212,94	29 km (Piła), 73 km (Poznań); kolej do Poznania: 83 min	<ul style="list-style-type: none"> o najniższym stopniu rozwoju i pogarszających się perspektywach rozwojowych narażona na niebezpieczeństwo powodzi 	56,6%	31	52	Progresywna w III klasie rozwoju
Czarnków	11 134	345,77	33 km (Piła), 70 km (Poznań)	<ul style="list-style-type: none"> narażona na niebezpieczeństwo powodzi 	25,5%	53	51	Stagnacja III klasa
Drawsko	5 624	163,03	64 km (Piła), 67 km (Gorzów Wlkp.); kolej do Poznania: 66 min	<ul style="list-style-type: none"> zagrożona trwałą marginalizacją narażona na niebezpieczeństwo powodzi o najniższej dostępności usług warunkujących możliwości rozwojowe 	51,7%	78	58	Regresywna III → IV klasa
Mieleszyn	3 719	98,91	17 km (Gniezno), Po 75 km (Bydgoszcz i Poznań); droga S5	Brak szczególnej specyfiki, gmina zlokalizowana przy granicy regionu, ale jednocześnie w kontinuum miejsko-wiejskim Poznań-Gniezno-Inowrocław	0%	86	99	Progresywna w IV klasie rozwoju
Chodów	2 840	77,79	57 km (Konin), Łódź (75 km)	<ul style="list-style-type: none"> zagrożona trwałą marginalizacją tracąca funkcje społeczno-gospodarcze o najniższym stopniu rozwoju i pogarszających się perspektywach rozwojowych o najniższej dostępności usług warunkujących możliwości rozwojowe 	0%	110	110	Stagnacja V klasa
Miedzichowo	3 839	208,25	Po 76 km (Poznań, Zielona Góra, Gorzów Wlkp.); drogi A2 i S3	<ul style="list-style-type: none"> narażona na niebezpieczeństwo powodzi 	34,8%	56	77	Progresywna IV → III klasa
Orchowo	3 602	98,03	35 km (Gniezno), 77 km (Toruń)	<ul style="list-style-type: none"> o najniższym stopniu rozwoju i pogarszających się perspektywach rozwojowych 	92,3%	81	70	Regresywna w IV klasie rozwoju
Powidz	2 233	80,69	29 km (Gniezno), 93 km (Poznań)	<i>Lokalizacja 33. Bazy Lotnictwa Transportowego oraz wojsk USA/NATO</i>	99,3%	23	28	Progresywna II klasa
Lipka	5 321	191,18	53 km (Piła), 80 km (Bydgoszcz); kolej do Piły: 53 min	<ul style="list-style-type: none"> zagrożona trwałą marginalizacją o najniższej dostępności usług warunkujących możliwości rozwojowe 	13,5%	94	93	Stagnacja IV klasa
Tarnówka	2 949	132,45	31 km (Piła), 93 km (Bydgoszcz); kolej do Piły: 34 min	<ul style="list-style-type: none"> zagrożona trwałą marginalizacją o najniższym stopniu rozwoju i pogarszających się perspektywach rozwojowych o najniższej dostępności usług warunkujących możliwości rozwojowe narażona na niebezpieczeństwo powodzi 	42,4%	102	102	Stagnacja V klasa
Zakrzewo	4 906	162,39	43 km (Piła), 78 km (Bydgoszcz); kolej do Piły: 37 min	<ul style="list-style-type: none"> o najniższej dostępności do usług warunkujących możliwości rozwojowe 	41,7%	41	40	Stagnacja III klasa
Złotów	9 802	292,28	36 km (Piła), 78 km (Bydgoszcz); kolej do Piły: 30 min	<ul style="list-style-type: none"> narażona na niebezpieczeństwo powodzi 	16,1%	29	27	Stagnacja II->III klasa

Barwą zieloną zaznaczono zjawiska korzystniejsze niż Gmina Chrzypsko W., barwą piaskową – słabsze, a bez oznaczenia pozostawiono sytuację podobną lub tożsamą.

Źródło: opracowanie Jan Wojciechowski na podstawie danych BDL GUS, PKP, Google, Załącznika nr 1 do Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego, Planu zagospodarowania przestrzennego województwa wielkopolskiego. Wielkopolska 2020+

Sąsiednia gm. Kwilcz w analogicznym okresie osłabiła swoją pozycję na tle województwa z 96. na 99. miejsce, a wśród 9 analizowanych gmin wiejskich Północno-zachodniego obszaru funkcjonalnego jeszcze tylko gm. Chodzież poprawiła swoją pozycję rozwojową, zaś pozostałe osłabiły się na tle regionu lub pozostały na podobnym poziomie.

Analizując uwarunkowania rozwojowe zwłaszcza w zakresie funkcjonalno-przestrzennym (patrz Tabela 4), najbardziej podobnymi do Chrzypaska Wielkiego gminami wiejskimi w Wielkopolsce są gm. Mieleszyn z powiatu gnieźnieńskiego i gm. Tarnówka z powiatu złotowskiego. Cechują się one dość podobną liczbą mieszkańców, poziomem rozwoju oraz wybranymi cechami funkcjonalnymi. W przypadku gm. Mieleszyn jest to odległość od głównego ośrodka regionalnego i powierzchnia gminy, a w odniesieniu do gm. Tarnówka – jej trudności w dostępie do procesów rozwojowych, marginalizacja geograficzno-przestrzenna, duży udział powierzchni chronionej prawnie. Dlatego w dalszej części zostanie przyjęty następujący schemat diagnozy:



Rysunek 4 Schemat uszczegółowienia diagnozy

Gmina Chrzypsko Wielkie w okresie 2007-2021 cechowała się progresywną dynamiką rozwoju na tle gmin wiejskich województwa wielkopolskiego. Jednocześnie większość gmin wiejskich przypisanych do Północno-zachodniego obszaru funkcjonalnego wykazuje raczej spowolnienie dynamiki rozwoju lub spadek pozycji rozwojowej na tle województwa. Prowadzi to do wniosku, że pozytywne przemiany rozwojowe zachodzą w Gminie pomimo faktu niskiej dostępności usług je warunkujących.

Pomimo poprawy pozycji rozwojowej, Gmina Chrzypsko Wielkie nadal znajduje się wśród 20% najstąbiej rozwiniętych gmin wiejskich w Wielkopolsce.

Biorąc pod uwagę uwarunkowania i specyfikę procesów rozwojowych, jednostkami najbardziej podobnymi do Chrzypaska Wielkiego są: gm. Mieleszyn i gm. Tarnówka.

Sytuacja społeczna: demografia, warunki życia, jakość kapitału społecznego i ludzkiego

Porównując okresy 2015-2021 i 2007-2014, sytuacja społeczna gmin wiejskich w Wielkopolsce silnie się rozwarstwia (porównaj wartości skrajne na obu częściach Mapa 4). Na 111 gmin wiejskich województwa wielkopolskiego, Chrzypsko w pierwszym okresie zostało sklasyfikowane na przedostatniej pozycji pod względem rozwoju społecznego natomiast w nowszym okresie – na 99. miejscu. Pomimo progresywnej dynamiki, Chrzypsko nadal znajduje się w ostatniej, V klasie rozwoju społecznego gmin wiejskich Wielkopolski (tj. bardzo niski poziom rozwoju – porównaj górną i dolną część Mapa 4). Spośród 13 gmin przyjętych do porównania, sześć wykazuje poprawę sytuacji społecznej w okresie 2015-2022 w porównaniu do 2007-2014 (patrz ostatnia kolumna Tabela 5), w tym gmina Mieleszyn uznana za jeden z dwóch głównych punktów odniesienia, która cechuje się lepszą sytuacją społeczną niż Chrzypsko. Poza nimi w dwóch przypadkach wykazano spadek pozycji w rozwoju społecznym na tle regionu, jednak te dwie gminy klasyfikuje się wciąż w II klasie (tj. wysoki poziom rozwoju) stąd cechują się wyraźnie korzystniejszą sytuacją społeczną od Chrzypaska. W sześciu gminach porównawczych sytuacja społeczna pogarsza się na tyle, że przekłada się to na spadek o klasę rozwoju (najczęściej z III – przeciętnej do IV – niskiej lub z niskiej do bardzo niskiej), w tym w Tarnówce określonej jako jedna z dwóch najbardziej podobnych gmin do Chrzypaska, a cechującej się słabszą sytuacją społeczną od Chrzypaska.

Sytuacja społeczna jest tym aspektem, który obniża ogólną pozycję rozwojową Gminy Chrzypsko Wielkie na tle regionu. Przez cały okres objęty analizą (2007-2022) Gmina zajmowała niższą pozycję w rozwoju społecznym na tle regionu (99 i 110), niż w ogólnym poziomie rozwoju (90 i 108, porównaj trzecią do drugiej oraz piątą do czwartej kolumny w Tabela 5). Dlatego istotne jest wyjaśnienie przyczyn, czyli znalezienie specyficznych problemów społecznych w Gminie. Warto rozpocząć od eliminowania tych potencjalnych aspektów, które mają charakter ogólnopolski lub regionalny w przypadku obszarów wiejskich.

Zgodnie z badaniami GUS, poza-aglomeracyjne obszary małej gęstości spośród czterech typów obszarów wiejskich wyznaczonych przez GUS, cechują się w skali województwa wielkopolskiego¹⁶:

- Najbardziej ujemnym przyrostem naturalnym w stosunku do liczby ludności (trend ogólnopolski). Oznacza to, że dla gmin wiejskich w Polsce naturalna jest znacznie większa umieralność niż liczba urodzeń. **W przypadku Gminy Chrzypsko Wielkie tendencja się jak najbardziej potwierdza – w okresie 2007-2021 była ona wśród 8 cechujących się najbardziej ujemnym przyrostem naturalnym w Wielkopolsce.** Na dość wysoką liczbę zgonów w Chrzypsku ma wpływ m.in. funkcjonowanie [Domu Pomocy Społecznej w Łęczeczkach](#), jak również w pewnym stopniu Środowiskowego Domu Samopomocy – choć należy mieć na uwadze fakt, że takie instytucje działają również w innych analizowanych gminach wiejskich np. Czarnków, Orchowo i Mieleszyn.
- Najwyższym odsetkiem osób 65+ w strukturze wiekowej ludności (trend ogólnopolski) – co świadczy o wyższym obciążeniu demograficznym poza-aglomeracyjnych obszarów wiejskich niż obszarów gęściej zaludnionych lub znajdujących się wokół miast. **Gmina Chrzypsko Wielkie w okresie 2007-2021 znajdowała się wśród 4 gmin wiejskich województwa o najwyższym obciążeniu demograficznym (sytuacja niekorzystna).** Duża liczba osób w wieku emerytalnym wynika m.in. z czynników wskazanych powyżej (funkcjonowanie w Gminie DPS, ŚDS).
- Najniższym saldem migracji zagranicznych w stosunku do liczby ludności. Oznacza to, że w województwie wielkopolskim relatywnie najmniej osób z zagranicy osiedla się na obszarach wiejskich. W tym przypadku należy jednak zastrzec, że w momencie opracowywania Strategii nie można było jeszcze oszacować precyzyjnie stałego wpływu agresji zbrojnej Rosji na Ukrainę. Stałego, w wyniku którego uchodźcy wojenni pozostali na obszarach wiejskich w Wielkopolsce na pobyt dłuższy niż pierwsza fala migracji. **W przypadku Gminy Chrzypsko Wielkie tendencja potwierdza się częściowo – w okresie 2015-2021 zajęła 77. miejsce na 111 gmin, zaś wcześniej w latach 2007-2014 była przeciętnie na 37. miejscu.** Ogólne saldo migracji na 1000 mieszkańców w pierwszym okresie było dodatnie, a w ostatnich latach jest ujemne, aczkolwiek w podobnych gminach Mieleszyn i Tarnówka – w całym okresie 2007-2021 saldo migracji było jeszcze bardziej niekorzystne.
- Najniższym udziałem kobiet w strukturze ludności (trend ogólnopolski), co wpływa na możliwość zastępowalności pokoleń, czyli jest silnie związane z pierwszymi dwoma wyżej opisanymi aspektami. W Gminie Chrzypsko Wielkie wskaźnik feminizacji w 2021 r. wyniósł 94 kobiety na 100 mężczyzn, co jest wynikiem obniżania się udziału kobiet w strukturze ludności w ostatnich latach.

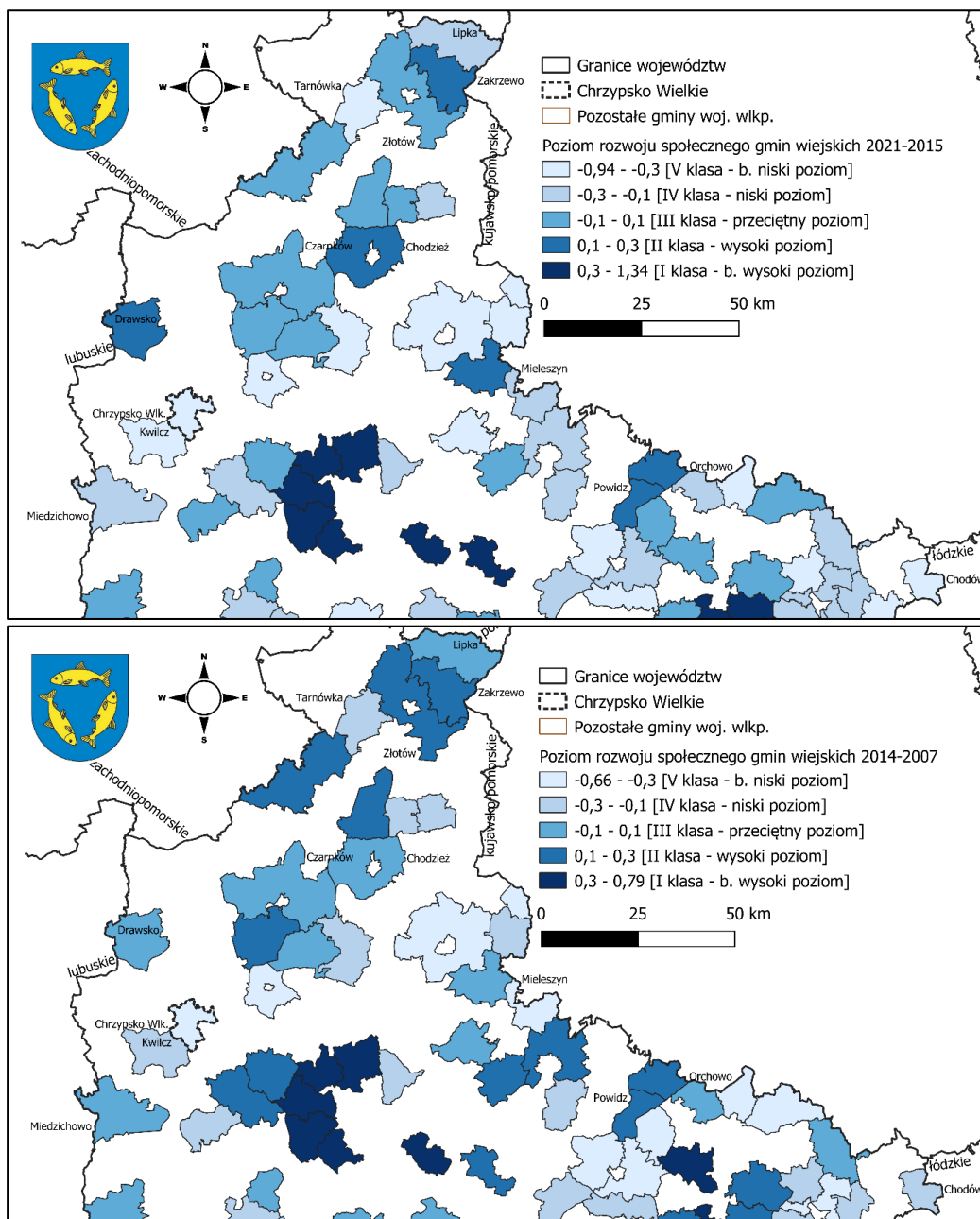
Tabela 5 Dynamika rozwoju społecznego jednostek porównywalnych z gm. Chrzypsko Wielkie

Gmina	Pozycja społeczna na skali 111 gmin woj. wlkp. 2021-2015	Dla porównania: pozycja w zakresie ogólnego rozwoju 2021-2015	Pozycja społeczna na skali 111 gmin woj. wlkp. 2014-2007	Dla porównania: pozycja w zakresie ogólnego rozwoju 2014-2007	Tendencja społeczna 2021 vs 2014, porównaj z Mapą poniżej
Chrzypsko Wielkie	99	90	110	108	Progresywna, ale w V klasie rozwoju
Kwilcz	110	99	97	96	Regresywna IV klasa → V klasa
Chodzież	30	31	49	52	Progresywna III klasa → II klasa
Czarnków	47	53	61	51	Progresywna w III kl.
Drawsko	27	78	65	58	Progresywna III klasa → II klasa
Mieleszyn	77	86	103	99	Progresywna V klasa → IV klasa
Chodów	107	110	95	110	Regresywna IV klasa → V klasa
Miedzichowo	70	56	62	77	Regresywna III klasa → IV klasa
Orchowo	34	81	18	70	Regresywna w II kl.
Powidz	26	23	15	28	Regresywna w II kl.
Lipka	83	94	69	93	Regresywna III klasa → IV klasa
Tarnówka	102	102	93	102	Regresywna IV klasa → V klasa
Zakrzewo	29	41	41	40	Progresywna w II kl.
Złotów	55	29	33	27	Regresywna II klasa → III klasa

Barwą **zieloną** zaznaczono zjawiska korzystniejsze niż Gmina Chrzypsko W., barwą **piaskową** – słabsze, a bez oznaczenia pozostawiono sytuację podobną lub tożsamą.

Źródło: opracowanie Jan Wojciechowski na podstawie autorskiego obliczalnego modelu równowagi ogólnej (CGE) z komponentem dynamicznym diagnozy procesów rozwojowych

¹⁶ Rocznik Statystyczny Województw 2022 Głównego Urzędu Statystycznego; por. Śleszyński P., 2018, Demograficzne wyzwania rozwoju regionalnego Polski. [W:] Markowski T. (red.), Studia KPZK, tom 183: Teoretyczne i aplikacyjne wyzwania współczesnej geografii społeczno-ekonomicznej, s. 225-247



Mapa 4 Poziom rozwoju społecznego gmin wiejskich województwa wielkopolskiego w okresach: 2021-2015 (mapa górna) oraz 2014-2007 (mapa dolna)

Źródło: opracowanie Jan Wojciechowski na podstawie autorskiego obliczalnego modelu równowagi ogólnej (CGE) z komponentem dynamicznym diagnozy procesów rozwojowych

W Gminie Chrzypsko Wielkie na tle innych gmin wiejskich województwa wielkopolskiego sprawnie działa:

- Pomoc społeczna (liczba beneficjentów środowiskowej pomocy społecznej w przeliczeniu na 10 tys. ludności: 6.-18. miejsce na 111 gmin wiejskich).** Za opiekę społeczną i pomoc socjalną w Gminie odpowiedzialne są dwa podmioty: [Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej](#) i [Środowiskowy Dom Samopomocy](#). Warto wspomnieć również, że w Charcicach znajduje się [SP ZOZ Zakład Leczenia Uzależnień](#), pełniący funkcje z pogranicza sektora ochrony zdrowia i opieki zdrowotnej oraz pomocy społecznej. Istotnym kontekstem są jednak niewystarczające zasoby lokalowe oraz skomplikowana sytuacja prawno-finansowa ŚDS, którą sygnalizują badania w wywiadach jakościowych. ŚDS jest *de iure* zadaniem zleconym Gminie przez Urząd Wojewódzki, dotowanym z budżetu państwa, a przepisy utrudniają rozszerzenie skali wsparcia (finansowego, materialnego) przez samą Gminę na podstawie jej decyzji. Sprawia to, że ŚDS ma dość ograniczone możliwości działania, w zakresie np. wyboru aktywności, które zorganizuje swoim podopiecznym. W tym miejscu należy podkreślić, że beneficjenci pomocy ŚDS są osobami o szczególnych potrzebach poznawczych i niskim poziomie samodzielności/zaradności życiowej. ŚDS i OPS mieszczą się w tym samym budynku, przy czym OPS dysponuje przestrzenią ok. 50 m². To utrudnia funkcjonowanie tych instytucji, z uwagi na przyjmowanie osób w trudnej sytuacji życiowej. Brakuje pomieszczenia, w którym psycholog mógłby prowadzić konsultacje -

uczestnicy badań zwracają uwagę, że w momencie wizyt specjalistów, pracownicy muszą udostępnić im jedno ze swoich pomieszczeń. Jest to ważne, żeby osoba objęta pomocą doświadczyła jej w bezpiecznej i swobodnej przestrzeni z uwagi na podejmowane tematy, niejednokrotnie związane ze zjawiskami patologicznymi. Potrzeba większej przestrzeni wybrzmiała z obu instytucji, które żyją ze sobą dobrze, jednak czują, że funkcjonowanie osobno mogłoby przynieść korzyści. **Mając na uwadze kontekst zdiagnozowany w badaniach jakościowych, świadczoną pomoc społeczną tym bardziej należy ocenić jako silną stronę Gminy Chrzypsko.** Na dalszych etapach diagnozy kluczowe będzie zweryfikowanie, w jakim stopniu i z jakim priorytetem zaplanować działania skierowane do ww. instytucji aby wspomóc ich funkcjonowanie jeszcze bardziej. Poza samym faktem zapotrzebowania na większą przestrzeń, badani wskazują, że potencjalna nowa siedziba OPS/ŚDS powinna zawierać świetlicę, mieszkanie wspomagane lub socjalne (interwencyjne).

„Tych pomysłów mamy wiele, ale to się sprowadza do pieniędzy. Jeśli mamy dbać o poprawne relacje społeczne, to musimy ich włączać w społeczeństwo (...) Nie zawsze możemy kupić materiały plastyczne, więc kombinujemy. Dzwonimy do firm po jakieś odpady drewna, które my możemy wykorzystać. (...) To uczy gospodarności i jest fajnym elementem, ale ogranicza w szerszym zakresie.” [wywiad_9]

- **Dostęp do obiektów kulturalnych tj. biblioteka, ośrodek kultury, kino, świetlice wiejskie (Gmina zajmuje 12.-18. miejsce na 111 gmin wiejskich pod względem liczby takich obiektów przypadających na 10 tys. ludności).** W Chrzypsku funkcjonuje [Gminny Ośrodek Kultury](#) posiadający 11 sekcji aktywności (m.in. taneczne, kulinarne, muzyczne, rekreacyjne), Bibliotekę Publiczną, Kino za Rogiem. W Gminie znajduje się 11 świetlic wiejskich wspartych m.in. ze środków unijnych za pośrednictwem Lokalnej Grupy Działania Puszcza Notecka: w Białczu, Charcicach, Chrzypsku Małym, Gnuszynie, Łęczcach, Łęczeczkach, Mylinie, Orlu Wielkim, Ryżynie, Białokoszu oraz sołectwie Środka-Strzyżmin. Na cele społeczne świetlice użytkowane są nieodpłatnie, ale mogą być również wynajmowane komercyjnie¹⁷. Zatem tylko dwa sołectwa nie posiadają własnej świetlicy.

W okresie 2015-2021 poprawie w Gminie uległ dostęp do następujących usług społecznych:

- **Pozycja Chrzypsko pod względem liczby dzieci objętych wychowaniem przedszkolnym w przeliczeniu na 1 tys. dzieci w wieku 3-5 lat wzrosła z 84. miejsca w 2014 r. do 33. miejsca w 2021 r. na tle 111 gmin wiejskich w regionie.** Wg stanu na 31.12.2021 r. 83% dzieci w wieku 3-5 lat było objętych wychowaniem przedszkolnym na terenie Gminy. Pozostałe dzieci były zatem objęte taką opieką poza Gminą – głównie w Sierakowie, Wronkach, Pniewach i Międzychodzie, co ma związek z godzeniem życia zawodowego i prywatnego po stronie rodziców. Dla porównania wg stanu na 31.12.2014 r. co trzecie dziecko nie uczęszczało do przedszkola w Gminie Chrzypsko Wielkie, tylko w innej (lub w ogóle). Przeciętnie dla Wielkopolski obie wartości kształtowały się na poziomie 77% w 2021 r. oraz 73% w 2014 r. co oznacza, że wg najnowszych danych Gmina ma relatywnie dobrze zaspokojone potrzeby opieki przedszkolnej, przyjmując też dzieci spoza swojego terenu.
- Jeszcze w 2014 r. w Chrzypsku istniał problem z dostępem do podstawowej opieki zdrowotnej. Gmina zapewnia mieszkańcom opiekę poprzez Wielkopolską Przychodnię Sportowo-Lekarską, co do której jednak podczas wywiadów i warsztatów mieszkańcy zgłosili sporo zastrzeżeń – m.in. niska dostępność, nadmierne wykorzystywanie „zdalnych” wizyt lekarskich. W ostatnich latach powstała m.in. prywatna przychodnia lekarza rodzinnego „Medicine” i dwie apteki „Adonis” oraz „Stara Farmacja”. Firma prywatna rozbudowała też swoją ofertę o lekarzy specjalistów. **Dzięki temu wg stanu na 31.12.2021 Chrzypsko Wielkie zajmuje 39. miejsce wśród gmin wiejskich Wielkopolski pod względem dostępu do opieki zdrowotnej.** Jednak należy pamiętać, że wciąż *„Jeżeli chcesz się leczyć w Chrzypsku to tylko prywatnie” [cytat z warsztatów strategicznych].*

Dość przeciętnie na tle województwa kształtują się następujące wskaźniki jakości kapitału społecznego¹⁸:

- Pod względem frekwencji wyborczej Chrzypsko Wielkie oscyluje wokół 44.-54. pozycji na skali 111 gmin wiejskich, czyli tuż powyżej mediany. Poczucie wpływu wśród mieszkańców nie stanowi zatem problemu.
- Przeliczając na 1 mieszkańca wartość środków pozyskanych z UE przez wszystkich beneficjentów z obszaru gminy (w tym przez Urząd i jego jednostki, ale również firmy, organizacje pozarządowe, osoby fizyczne) – w perspektywie finansowej UE na lata 2007-2013 Chrzypsko zajęło 65. miejsce, zaś w minionej perspektywie unijnej na lata 2014-2020 była to wartość środkowa tj. 56 miejsce. Oznacza to, że w połowie gmin wiejskich pozyskuje się stosunkowo więcej, a w połowie relatywnie mniej środków na 1 mieszkańca z UE. Rozpatrując dokładne wartości, w latach 2007-2014 było to 2 870 zł na 1 mieszkańca, zaś w latach 2015-2021 – 3 013 zł na 1 mieszkańca. Są to liczby odpowiednio o 3 200 zł niższe od średniej dla pierwszej perspektywy oraz o 800 zł niższe od średniej – dla drugiej. Biorąc pod uwagę fakt, że średnia dla lat 2015-2021 znacząco spadła, a wartość dla Gminy Chrzypsko Wielkie nieco wzrosła, wnioskiem jest pozytywna zmiana w zakresie wykorzystania wiedzy i doświadczenia do pozyskiwania środków UE przez wszystkie podmioty z obszaru Gminy (nie tylko Urząd i jego jednostki podległe). Porównywalna gmina Mieleszyn pozyskuje zdecydowanie mniej z UE.

¹⁷ Zarządzenie nr 33/2021 Wójta Gminy Chrzypsko Wielkie z dnia 30 czerwca 2021 r.

¹⁸ *Kapitał społeczny wypełnia przestrzeń społeczną pomiędzy ludźmi, a swoje źródło ma w interakcjach, dzięki którym powiązania i sieci są oparte na zdrowych fundamentach współdziałania. (...) Jedną z przyczyn strukturalnych problemów obszarów wiejskich (...) jest zbyt niski stopień aktywności mieszkańców wsi w zakresie samoorganizacji i podejmowania oddolnych inicjatyw na rzecz rozwiązywania problemów społeczności wiejskich.* Por. Raczkowska M., 2009, Kapitał społeczny na obszarach wiejskich w Polsce. [W:] Kiryrow J. (red), *Ekonomia i organizacja gospodarki żywnościowej*, Zeszyty Naukowe SGGW w Warszawie nr 79, s. 39-47

Analizując jakość kapitału społecznego, istotną informacją jest liczba organizacji pozarządowych. Wg danych Urzędu Gminy, na jej obszarze w 2023 r. zarejestrowanych jest 29 organizacji posiadających osobowość prawną (wpis do Rejestru Stowarzyszeń Krajowego Rejestru Sądowego). Poza 9 OSP, pięć takich organizacji działa w obszarze sportu, a pięć jest związkami zawodowymi i kółkami rolniczymi. Inne działają w zakresie pomocy dzieciom, seniorom, osobom niepełnosprawnym, czy też osobom uzależnionym. W Gminie funkcjonują również są KGW i stowarzyszenia aktywności lokalnej. W rejestrze stowarzyszeń zwykłych Powiatu Międzychodzkiego w styczniu 2023 r.¹⁹ dla Gminy Chrzypsko widniała tylko jedna taka organizacja. Liczbę ok. 30 NGO działających na obszarze Gminy kontekstowo potwierdza również ogólnopolska baza²⁰. Dla porównania w sąsiedniej gm. Kwilcz w samym tylko rejestrze powiatowym wpisane były 33 stowarzyszenia i podobną liczbę zawiera gminna „Mapa Aktywności”²¹, natomiast analogiczne rejestry dla porównywalnych gmin wskazują na istnienie 12 organizacji pozarządowych w gm. Mieszyńcu oraz 24 w gm. Tarnówce. Udział OSP jest podobny we wszystkich gminach. Na 1000 mieszkańców w Gminie Chrzypsko Wielkie przypada zatem 9 NGO, w Kwilczu – 5 NGO, w Mieszyńcu – 3 NGO, a w Tarnówce – 8 NGO.

Tym samym pomimo stosunkowo niskiej liczby organizacji pozarządowych nie można powiedzieć, żeby aktywność społeczna w Gminie napotykała na bariery organizacyjne.

Z drugiej strony, w wywiadach jakościowych badani podkreślali fakt osłabienia relacji międzyludzkich oraz integracji społecznej, wynikający m.in. z zaprzestania organizacji wydarzeń o charakterze publicznym (epidemia, zaangażowanie w pomoc uchodźcom) i braku możliwości spotkań. Kilku respondentów wspomniało o braku zgody między mieszkańcami, kłótniach i braku porozumienia – specyfika Gminy to dość często dostrzegane różnice mentalne między miejscowościami post-PGR, a pozostałymi. Szczególnie negatywnie sytuację tę oceniają lokalni liderzy, którzy dostrzegają również spadek jakości kapitału społecznego wynikający ze zmian w stylu życia i trudnej integracji międzypokoleniowej. Potwierdziła to też niska chęć mieszkańców do udziału w warsztatach strategicznych.

„Jest coraz gorzej. Nie ma ludzi odpowiedzialnych, wszystko chcą, ale żeby ktoś zrobił za nich. (...) Młode osoby się nie angażują, nie ma komu przekazać tego. (...) Nawet, że coś jest za darmo ich nie przyciąga. Mentalność ludzi jest ciężka, pracują do późna, jak przyjadą nie chce się im działać.” [wywiad_14]

Przedstawiciele organizacji pozarządowych również wskazali na potrzebę zwiększenia skali wydarzeń dla mieszkańców w zakresie organizacji czasu wolnego, co wpłynęłoby na poprawę jakości kapitału społecznego. Wśród potencjalnych aktywności wymieniano m.in. zawody sportowe, wydarzenia kulturalne, imprezy lokalne, wydarzenia pomiędzy miejscowościami w obrębie gminy lub pomiędzy gminami, na których można między sobą rywalizować i wygrać nagrodę. Chodzi tu o działania motywujące i zachęcające mieszkańców do wyjścia poza własną wioskę. Jako przykład podano konkurs gotowania potraw.

„Zachęty do wyjścia poza naszą wioskę, więcej zachęty na niższych szczeblach. Ostatnio były jakieś konkursy organizowane przez Internet na zasadzie kto pierwszy, ten lepszy. To już nie dla nas. Chodzi o to, żeby z zewnątrz nas zachęcić do różnych spotkań czy kiermaszu z elementem rywalizacji – chodzi o organizowanie wydarzeń między miejscowościami. Nawet bez nagród” [wywiad_7]

Dwa główne problemy wynikające z analizy makroekonomicznej, które są specyficzne dla Gminy:

- **Dość niska przeciętna powierzchnia użytkowa mieszkania, kształtująca się ok. 79.-87. miejsca na 111 gmin, jednak z tendencją wzrostową.** Ten wskaźnik można skonfrontować z wykorzystanym w sektorze przestrzenno-środowiskowym wskaźnikiem liczba mieszkań oddanych do użytkowania przypadających na 10 tys. mieszkańców (patrz Sytuacja przestrzenna: rolnictwo, ochrona środowiska, zagospodarowanie). W ramach tego wskaźnika Chrzypsko znajduje się poniżej średniej dla gmin wiejskich w Wielkopolsce, jednak na 37. miejscu w roku 2014 i 44. miejscu w roku 2021 co oznacza, że na terenie Chrzypska budowa nowych domów i mieszkań postępuje szybciej niż w ponad połowie gmin wiejskich w regionie. Mimo to, dostrzega się niewystarczający dostęp do mieszkań na tle Wielkopolski. Wg Banku Danych Lokalnych GUS na koniec 2021 r. w Gminie były 1 042 mieszkania, z których co ósme niezamieszkałe – jednak należy mieć na uwadze fakt, że w budynkach i mieszkaniach niezamieszkałych uwzględnia się również te znajdujące się w trakcie budowy. Jak pokazują wyniki badań przeprowadzonych w ramach Strategii LGD Puszcza Notecka²², biorąc pod uwagę wszystkie 226 gmin Wielkopolski podaż i metraż mieszkań w Chrzypsku nie są aż tak słabe, jednak już na tle samych gmin wiejskich – ten sam aspekt nie wypada tak korzystnie.

¹⁹ [Wykaz organizacji pozarządowych w Powiecie Międzychodzkiem](#) [dostęp: 18.01.2023]

²⁰ [Spis organizacji - Chrzypsko Wielkie - ngo.pl](#) [dostęp: 18.01.2023]

²¹ [Mapa aktywności - WYKAZ ORGANIZACJI - Gmina Kwilcz](#) [dostęp: 18.01.2023]

²² Strategia RLKS wdrażana przez Lokalną Grupę Działania Puszcza Notecka na lata 2023-2029, s. 24

- **Na jedną klasę w szkole podstawowej w Chrzypsku Wielkim przypada dość dużo uczniów, co może świadczyć o dwóch kwestiach: niewystarczającej infrastrukturze (np. liczba sal lekcyjnych) lub niewystarczającym dostępie do kadry nauczycielskiej.** Chrzypsko w okresie 2007-2021 znajdowało się wśród 15% najstarszych gmin wiejskich w Wielkopolsce pod względem liczby uczniów przypadających na jedną klasę – jest to 20 osób, przy średniej spadającej z 17 do 16 osób w analizowanym czasie. Na moment tworzenia Strategii szczególnie problematyczne są klasy IV-V (roczniki 2011-2013), których liczebność wynosi aż 28-36 osób. Opisana sytuacja może być jedną z przyczyn niskiego poziomu zdawalności egzaminów ósmoklasisty (patrz poniżej). Wraz ze wzrostem liczebności klasy, bez względu na kompetencje nauczyciel w mniejszym stopniu koncentruje się na nauczaniu jednostki. Przełożenie tego w prosty sposób na wyniki egzaminacyjne nie jest jednak w każdym przypadku możliwe. Po pierwsze, wyniki egzaminów są raczej miarą tego z jakim skutkiem kadra nauczycielska jest w stanie przygotować uczniów z określonego materiału ocenianego wg nieznanego klucza, co nie odzwierciedla jakości kształcenia w niektórych ważnych aspektach – np. umiejętność krytycznego myślenia, logicznego wnioskowania, czy też kompetencji społecznych takich jak zdolność do współpracy w grupie. Po drugie, od wielu lat trwa międzynarodowa debata na temat liczebności klas w kontekście jakości edukacji. Wyniki badań nie są jednoznaczne w tym zakresie. Głównie wnioski z nich płynące pozwalają stwierdzić, że w kontekście zwłaszcza dzieci z rodzin dysfunkcyjnych, wolniej rozwijających się oraz niepełnosprawnych bardziej efektywne nauczanie ma miejsce wtedy, gdy znajdują się w mniej licznej klasie oraz są kształcone przez bardziej kompetentnych nauczycieli. Dostrzegalne różnice w wynikach egzaminów mogą być jednak osiągnięte dopiero przy dużym zmniejszeniu liczebności z np. 35 do 20 osób, a nie np. z 25 do 18 osób. Wyniki badań kontrfaktycznych wskazują, że między klasami 23+ a mniejszymi, różnice nie są już znaczące²³.

Tabela 6 Średnie wyniki egzaminów ósmoklasisty w latach 2022, 2021, 2019 w analizowanych gminach wiejskich

przedmiot	j. polski	j. angielski	matematyka
Chrzypsko Wielkie	47,21	43,35	43,62
Kwilcz	50,10	52,45	41,90
Chodzież	61,03	66,86	47,79
Czarnków	60,84	54,69	46,63
Drawsko	64,65	57,04	48,74
Mieleszyn	59,98	58,88	40,59
Chodów	62,06	55,15	55,74
Miedzichowo	53,76	50,74	44,16
Orchowo	52,75	54,76	44,06
Powidz	65,28	58,39	44,51
Lipka	64,40	58,38	47,06
Tarnówka	51,43	49,88	39,92
Zakrzewo	61,80	59,50	50,17
Złotów	57,05	51,79	43,82
średnia	58,02	55,13	45,62
mediana	60,41	54,96	44,34
pozycja Chrzypsko	14	14	11
pozycja Mieleszyn	8	3	13
pozycja Tarnówka	12	13	14

Analiza wyników egzaminów ósmoklasisty dla lat 2022, 2021 i 2019 pokazuje, że Gmina Chrzypsko Wielkie cechuje się niską jakością kapitału ludzkiego w zakresie edukacji podstawowej (patrz Tabela 6). Z analizy wyłączono rok 2020, kiedy to wskutek wybuchu pandemii COVID-19 przez ostatnie miesiące przed egzaminami zajęcia szkolne były prowadzone wyłącznie zdalnie. Podobnie jak gm. Tarnówka, **Chrzypsko zajmuje ostatnie lokaty na 14 analizowanych poza- aglomeracyjnych gmin wiejskich w Wielkopolsce, a z wyjątkiem egzaminów z matematyki – te dla języka polskiego i języka angielskiego znacząco odbiegają od średniej i mediany dla gmin podobnych do Chrzypska Wielkiego.**

Źródło: opracowanie Jan Wojciechowski na podstawie danych Informatycznego Centrum Edukacji i Nauki

Wniosek dotyczący edukacji został potwierdzony w badaniu jakościowym i na warsztatach. Część respondentów również uzasadnia problem niskich wyników zbyt dużą liczebnością klas. Inni wskazują, że problemem nie jest liczebność czy kadra nauczycielska, a mentalność rodziców, którym nie zawsze zależy na wykształceniu dzieci, ponieważ np. widzą ich przyszłość w rolnictwie, albo sami są na tyle zapracowani, by odpowiednio wesprzeć swoje pociechy w nauce. Szkoła jest świadoma zdiagnozowanych problemów, wskazując we własnej analizie SWOT jako słabe strony: wysoką liczebność klas, niskie wyniki egzaminacyjne i małą liczbę laureatów konkursów przedmiotowych. Opracowała misję i wizję placówki ukierunkowaną na wielokulturowość i języki obce. Przedstawiciele szkoły przewidują, że lepsze wyniki edukacyjne będą widoczne na przestrzeni najbliższych lat.

23 Mishel L., Rothstein R. (red.), 2002. *The class size debate*, Economic Policy Institute, Waszyngton, Stany Zjednoczone; Glass, G. V., Smith, M. L., 1978. *Meta-analysis of research on the relationship of class-size and achievement. The class size and instruction project*, Far West Laboratory for Educational Research and Development, San Francisco, Stany Zjednoczone; Koniewski M., 2012. Szacowanie wpływu liczebności klasy na osiągnięcia edukacyjne uczniów z wykorzystaniem eksperymentu ex post facto. [W:] Edukacja 1/2012 (117), s. 23-43; Instytut Badań Edukacyjnych, Warszawa.

Podczas wywiadów padło kilka propozycji rozwiązania problemu edukacyjnego w Gminie:

- 1) trwający w trakcie opracowywania Strategii proces przygotowywania i budowy nowego przedszkola;
- 2) stworzenie mniej licznych klas – głosy były tutaj podzielone. Wskazano, że w przeszłości w szkole były mniej liczne klasy i nie przyniosło to lepszych efektów. Mimo wszystko wydaje się to być dobrym kierunkiem, ponieważ im mniej dzieci w klasie, tym większa uwaga nauczyciela skierowana do każdego z nich, a to rozwój jednostki powinien być celem nadrzędnym w edukacji
- 3) wzmocnienie kadry nauczycielskiej – świeże spojrzenie mogłoby być pomocne w rozwoju szkoły i podejścia do nauczania. Szczególnie w kontekście wymyślenia kreatywnych sposobów zaangażowania uczniów w lekcje
- 4) zatrudnienie zewnętrznych specjalistów w zakresie pracy z „trudną” młodzieżą, której przybywa z uwagi na niekontrolowany w kulturze masowej wpływ mediów społecznościowych. Część badanych sądzi, że nauczyciele nie mają autorytetu wśród uczniów i nie zawsze są w stanie poradzić sobie w trudnych sytuacjach, co potwierdzają wieloletnie doświadczenia samych autorów Strategii – dzieci poszukują wzorców, jednak autorytet nauczyciela spada również poprzez sugestie wyniesione z domu rodzinnego, a często np. trener sportowy cechuje się większą estymą aniżeli nauczyciel. Badani sugerują zatrudnienie m.in. psychologa, który będzie potrafił zareagować w odpowiedni sposób i pomóc uczniom, doświadczającym trudnych sytuacji
- 5) dalsze zwiększanie już niezłej oferty GOK skierowanej do dzieci (m.in. interaktywne i dostosowane do ich zainteresowań wydarzenia organizowane w ferie warto być może rozszerzyć również na okres zajęć szkolnych, a po zgromadzeniu stosunkowo stałej grupy chętnych, wpłatać w nowoczesne zajęcia, również nieco bardziej tradycyjne formy budujące ich kompetencje miękkie – np. gry planszowe, prace manualne, ginące zawody)
- 6) organizację większej liczby wyjazdów edukacyjnych oraz system wsparcia finansowego takich wyjazdów dla dzieci z rodzin o niższym statusie finansowym
- 7) remont biblioteki wraz z zapewnieniem atrakcyjnego miejsca do spędzania czasu wolnego dla młodzieży szkolnej, w której miałyby ona swój „bezpieczny azyl”
- 8) *Więcej zajęć pozalekcyjnych w szkole czy świetlicy. Może warto rozszerzyć to o pomoc dzieciom na wsi w nauce, żeby nauczyciel czy korepetytor funkcjonował w sołectwach. Od tego roku zaczęła działać świetlica dla dzieci z mniejszych wsi, mają raz w tygodniu dwie godziny zajęć. [wywiad_8]*

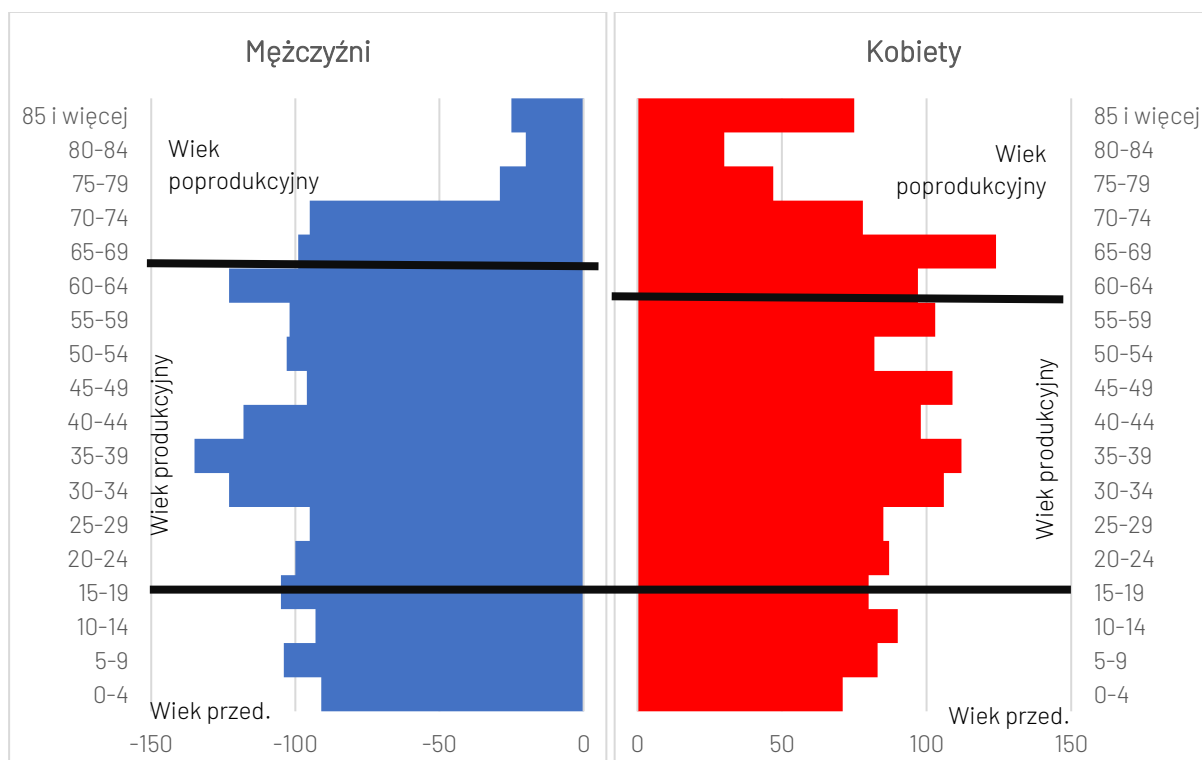
Struktura ludności wg płci i wieku potwierdza starzejący się model społeczeństwa Gminy (patrz Wykres 1). Poszczególne grupy wiekowe „przedprodukcyjne” a więc do 17 lat, są zdecydowanie mniej liczne niż grupy wiekowe 30-49 lat i 55-69 lat u kobiet, jak również 30-44 lat i 60-64 lat u mężczyzn – czyli w dużej mierze ludność w wieku produkcyjnym. **Dopiero osób starszych niż 75 lat jest w Gminie mniej niż dzieci do 4. roku życia. Ponadto Wykres 1 pokazuje niedostosowanie do potrzeb zastępowalności pokoleń struktury wg płci – znacząca przewaga kobiet zaznacza się dopiero od 65. roku życia, a w wieku rozrodczym (20-44 lata) w Gminie mieszka zdecydowanie więcej mężczyzn niż kobiet.** Wnioski z badania jakościowego na etapie diagnozy potwierdzają, że sami mieszkańcy odczuwają starzenie się własnej społeczności. Jeden z respondentów pokusił się o dowcip, że pod nazwą Chrzypsko Wielkie powinien znajdować się dopisek „Osada Spokojnej Starości”. Jakkolwiek zabawne są tego rodzaju stwierdzenia, sytuacja stawia przed Gminą dwa wyzwania w perspektywie 2030 roku:

- odmłodzenie struktury wiekowej ludności oraz dostosowanie działań podejmowanych przez Gminę do nowych i potencjalnie nowych mieszkańców. Pomysły, które pojawiały się na etapie diagnozy obejmują między innymi:
 - 1) monitorowanie i cykliczną analizę tego, jakie osoby przeprowadzają się na teren Gminy (dokonują meldunku) – w aspekcie ich wieku, stanu cywilnego, sytuacji rodzinnej i mieszkaniowej, sytuacji na rynku pracy (miejsce zatrudnienia), wykształcenia. Być może dobrym pomysłem jest stworzenie dwujęzycznej (polski, ukraiński) ankiety dla „nowych” osadników w darmowych formularzach Google, która byłaby obowiązkowa do wypełnienia podczas meldunku czasowego/stałego lub uzyskiwania pozwolenia na pracę przez osoby z zagranicy. Przy okazji w ankiecie jest możliwe skierowanie pytań do nowych mieszkańców o to, jakie mają potrzeby kulturalne/społeczne i w zakresie oferty spędzania czasu wolnego względem Gminy, co wspomogłoby pracę GOK
 - 2) stworzenie niewielkiego pilotażowego programu wspierania leczenia niepłodności. Z jednej strony oczywistą kwestią są ograniczenia zasobów finansowych w budżecie Gminy, z drugiej jednak – czy podjęcie takiego działania na próbny okres np. dwóch lat nie byłoby słusznym krokiem dla zachęcenia potencjalnych młodych par do zamieszkania właśnie w Chrzypsku Wielkim?
- wzmocnienie działań podejmowanych na rzecz osób starszych. Pomysły, które pojawiały się na etapie diagnozy obejmują w szczególności:
 - 1) stworzenie domu dziennego pobytu seniora przy wsparciu Funduszy UE z programu regionalnego – wraz z opieką rehabilitacyjną i fizjoterapeutyczną, przy czym istotną kwestią będzie zapewnienie transportu seniorom z pobliskich miejscowości. Zatem, aby z domu pomocy mogli korzystać wszyscy mieszkańcy gminy (a nie tylko mieszkańcy samego Chrzypska Wielkiego) trzeba zadbać o zapewnienie dojazdu. W przypadku tego pomysłu ponownie istotne będzie zmonitorowanie potrzeb i lokalizacji seniorów, wykazujących chęć skorzystania z takiej opieki. Niezbędnymi danymi może dysponować chrzypski OPS oraz Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie

„W związku z budową nowego przedszkola odstąpiliśmy od budowy domu seniora. Teraz planujemy z obecnego przedszkola zrobić adaptację do domu seniora, bo seniorów mamy więcej i oni mają swoje prawa i potrzeby.” [wywiad_3]

„Budynek przedszkola jest specyficzny, kiedyś był szkołą, na kondygnacji 1 piętra są sale, a schody, które do nich prowadzą są strome i niebezpieczne. To nie spełnia norm – seniorom będzie trudno korzystać. To jest bariera architektoniczna do zniwelowania przed ponownym wykorzystaniem.” [wywiad_9]

- 2) udostępnienie lokalu na spotkania członków Związku Emerytów – obecny lokal jest niewielką salką, w której nie mieszczą się wszyscy aktywnie działający członkowie stowarzyszenia
- 3) promowanie dalszego rozwoju oferty usług zdrowotnych i pokrewnych – w szczególności dostępu do lekarzy specjalistów, rehabilitantów, osób specjalizujących się w chorobach wieku podeszłego i opiece geriatrycznej
- 4) być może stworzenie cukierni/kawiarni w GOK, ponieważ z jednej strony brakuje takiego miejsca w Chrzypsku, a z drugiej – jego zlokalizowanie w/obok GOK jeszcze bardziej zachęciłoby seniorów do korzystania z oferty Ośrodka



Wykres 1 Struktura ludności Gminy Chrzypsko Wielkie wg płci i wieku, wg stanu na 31.12.2021

Źródło: Bank Danych Lokalnych GUS

Opracowana przez GUS w 2017 r. prognoza²⁴ już wg danych na koniec 2021 r. okazuje się mocno nieaktualna, na niekorzyść społeczeństwa Gminy. W stosunku do tej prognozy, w Gminie zamieszkiwało wówczas o 165 osób mniej niż przewidywano (-4,9%), na co główny wpływ ma różnica o 73 mniej dzieci do 17 lat (-10,3% oraz o 124 osoby mniej w wieku 18-45 lat (-9,8%), w stosunku do prognozy. Jednocześnie w Gminie mieszkało aż o 40 więcej osób w wieku emerytalnym, z czego 3/4 to mężczyźni (+12,6%). **Szacując dane prognozowane na 2030 r. metodą ekstrapolacji na podstawie ww. różnic, należy przyjąć, że jeśli sytuacja demograficzna w Gminie nie ulegnie poprawie, w 2030 r. społeczeństwo będzie cechować się bardziej niekorzystną strukturą niż obecnie (patrz Tabela 7).** O ile liczba ludności ogółem i udział dzieci do 17 lat nie ulegnie znaczącej zmianie, o tyle udział kluczowej grupy osób w wieku produkcyjnym tj. do 45 lat (tzw. wiek mobilny) spadnie o 10%, a udział osób powyżej 45 lat i w wieku emerytalnym wzrośnie aż o 13-14%. Choć jak pokazują wyniki badań w ramach Strategii LGD Puszcza Notecka²⁵ odnoszące się do wszystkich 226 gmin Wielkopolski, Chrzypsko Wielkie znacząco poprawiło swoją pozycję demograficzną w okresie 2015-2021, to należy mieć na uwadze, że tamte analizy dotyczyły również m.in. dużych miast. Specyfika analogii do wyłącznie gmin wiejskich jest w tym zakresie bardziej precyzyjna.

²⁴ Prognoza ludności gmin na lata 2017-2030 (opracowanie eksperymentalne), Główny Urząd Statystyczny 2017

²⁵ Strategia RLKS wdrażana przez Lokalną Grupę Działania Puszcza Notecka na lata 2023-2029, s. 41

Tabela 7 Prognoza struktury wiekowej ludności Gminy Chrzypsko Wielkie na koniec 2030 r.

	Stan obecny tj. 31.12.2021	Prognoza GUS 31.12.2030	Prognoza po korekcie 31.12.2030	Różnica w stosunku do stanu obecnego
Ludność ogółem	3 213	3 436	3 268	+2%
W wieku do 17 lat	634	701	628	-1%
W wieku 18-45 lat	1 142	1 141	1 029	-10%
W wieku 45-59 lat (K)/ 45-64 lata (M)	718	828	818	+14%
W wieku emerytalnym	719	766	811	+13%

Źródło: opracowanie Jan Wojciechowski na podstawie danych GUS

Pomimo progresywnego rozwoju społecznego w okresie 2015-2022 na tle gmin wiejskich Wielkopolski, Chrzypsko Wielkie nadal pozostaje wśród 10% gmin o stosunkowo najbardziej niekorzystnej sytuacji społecznej.

Do pozytywnych aspektów sytuacji społecznej należy zaliczyć sprawnie funkcjonującą pomoc socjalną i opiekę społeczną, dostęp do obiektów kulturalnych, poprawę dostępu do opieki przedszkolnej i usług zdrowotnych. W przypadku opieki społecznej istotnymi czynnikami ograniczającymi dalszy wzrost jej jakości są zasoby lokalowe i aspekty finansowo-własnościowe związane ze Środowiskowym Domem Samopomocy.

Mimo to, sytuacja społeczna w Gminie w całym okresie 2007-2022 była względnie słabsza, niż ogólny poziom jej rozwoju na tle regionu. Sugeruje to, że jednymi z głównych problemów do rozwiązania w kolejnych latach są kwestie społeczne.

Problemów nie „dziś”, ale „jutro” może nastęrczać starzejące się społeczeństwo – zwłaszcza, że proces ten wydaje się postępować szybciej, niż prognozowano jeszcze w 2017 r. Jednymi z głównych przyczyn są tutaj: znacząca nadwyżka liczby mężczyzn nad liczbą kobiet w wieku 20-44 lata oraz ujemne saldo migracji. W treści Strategii zawarto wiele propozycji potencjalnych rozwiązań tego problemu, które zostaną zweryfikowane na dalszych etapach prac nad Strategią (analiza SWOT-TOWS, wyznaczenie celów i kierunków).

Patrząc zarówno na warunki, jak i wyniki edukacji podstawowej na tle porównywalnych gmin wiejskich z Wielkopolski, oba aspekty nie przyczyniają się do poprawy jakości kapitału ludzkiego i społecznego. Wyniki edukacyjne uczniów z Chrzypaska są jednymi z najniższych w regionie, a liczebność klas przekracza średnią dla województwa. Problem edukacyjny jest dostrzegany przez uczestników badań i proponują oni w treści Strategii szereg rozwiązań, które również należy zweryfikować.

Mieszkańcy i lokalni liderzy dostrzegają problemy osłabiającej się jakości kapitału społecznego (zdolności do współpracy, współdziałania na rzecz dobra ogółu), co nie jest dostrzegalne na pierwszy rzut oka w analizie danych statystycznych. W tym kierunku również treść Strategii zawiera określone potrzeby, zgłoszone na etapie jej tworzenia przez respondentów.

Ponadto na obszarze Gminy konieczne jest dalsze stwarzanie warunków do rozwoju budownictwa mieszkaniowego, w szczególności dla młodych rodzin.

Sytuacja gospodarcza i rynek pracy

Sytuacja gospodarcza i rynku pracy w gminach wiejskich Wielkopolski również staje się coraz mocniej zróżnicowana porównując okres 2015-2021 do lat 2007-2014 (zobacz wartości skrajne na obu częściach Mapa 5), jednak nie w tak silnym stopniu jak w przypadku rozwoju społecznego. Gmina Chrzypsko Wielkie jest przeciętnie rozwinięta gospodarczo, przy czym w ostatnich latach ta sytuacja uległa pogorszeniu na tle

111 gmin wiejskich w regionie. Ocena gospodarki Gminy spadła z 45. na 61. pozycję co oznacza, że za okres 2007-2014 ponad połowa gmin wiejskich w województwie wielkopolskim charakteryzowała się stosunkowo słabszą gospodarką od Chrzypska, zaś w latach 2015-2021 ponad połowa takich gmin ma już względnie silniejszą sytuację gospodarczą i rynku pracy w porównaniu do Chrzypska. Nadal jednak pozycja gospodarcza Gminy jest znacznie silniejsza, niż ogólna sytuacja społeczno-gospodarcza na tle regionu (porównaj 2. do 3. kolumny oraz 4. do 5. kolumny w Tabeli 8). Biorąc pod uwagę 14 analizowanych gmin, sześć cechuje się poprawą sytuacji gospodarczej w odniesieniu do województwa z czego w czterech przypadkach gminy można dziś zaliczyć do wyższej klasy rozwojowej. Dotyczy to m.in. gm. Mieleszyn stanowiącej jedną z dwóch głównych jednostek odniesienia dla Chrzypska. Z kolei cztery inne poza Chrzypskiem, w tym gm. Tarnówka, wykazują osłabienie gospodarcze na tle regionu i wiąże się to ze spadkiem do niższej klasy rozwojowej (patrz ostatnia kolumna w Tabeli 8). Fakt tego, że gospodarka i rynek pracy stanowią najsilniejszy obszar rozwojowy jest charakterystyczny dla zachodniej Wielkopolski – poza Gminą Chrzypsko Wielkie podobna sytuacja z nawet mocniejszym akcentem występuje w sąsiedniej gminie Kwilcz, a także w Miedzichowie.

Tabela 8 Dynamika rozwoju gospodarki i rynku pracy jednostek porównywalnych z gm. Chrzypsko Wielkie

Gmina	Pozycja gospodarcza na skali 111 gmin woj. wlkp. 2021-2015	Dla porównania: pozycja w zakresie ogólnego rozwoju 2021-2015	Pozycja gospodarcza na skali 111 gmin woj. wlkp. 2014-2007	Dla porównania: pozycja w zakresie ogólnego rozwoju 2014-2007	Tendencja gospodarcza 2021 vs 2014, porównaj z Mapą poniżej
Chrzypsko Wielkie	61	90	45	108	Regresywna, ale w III klasie rozwoju
Kwilcz	34	99	32	96	Stagnacja III klasa
Chodzież	29	31	72	52	Progresywna IV klasa → II klasa
Czarnków	69	53	49	51	Regresywna III klasa → IV klasa
Drawsko	105	78	75	58	Regresywna IV klasa → V klasa
Mieleszyn	59	86	77	99	Progresywna IV klasa → III klasa
Chodów	108	110	108	110	Stagnacja V klasa
Miedzichowo	11	56	28	77	Progresywna II klasa → I klasa
Orchowo	70	81	103	70	B. progresywna V klasa → IV klasa
Powidz	90	23	110	28	Progresywna V klasa → IV klasa
Lipka	104	94	100	93	Stagnacja V klasa
Tarnówka	100	102	92	102	Regresywna IV klasa → V klasa
Zakrzewo	67	41	80	40	Progresywna w IV klasie
Złotów	74	29	64	27	Regresywna III klasa → IV klasa

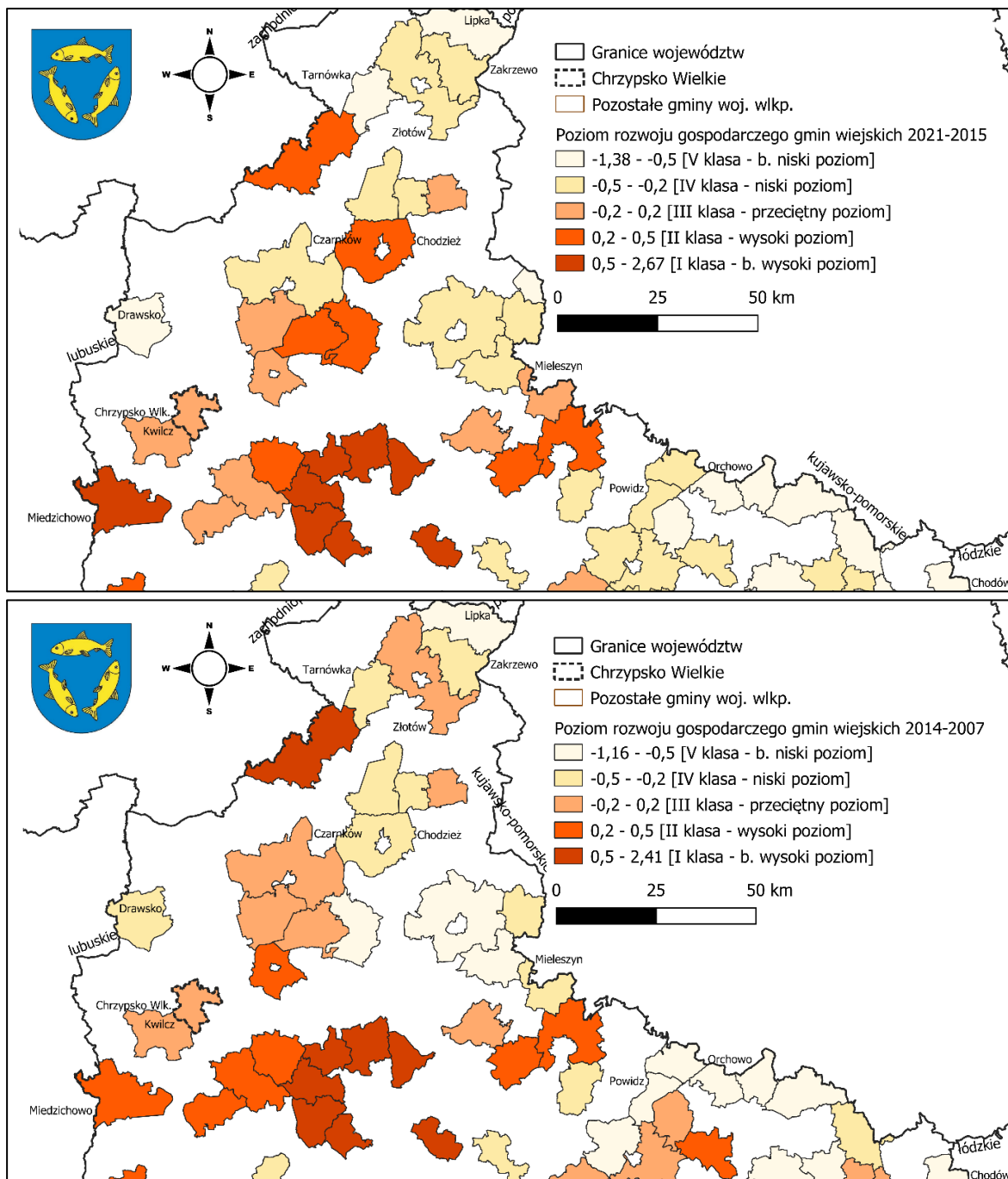
Barwą **zieloną** zaznaczono zjawiska korzystniejsze niż Gmina Chrzypsko W., barwą **piaskową** – słabsze, a bez oznaczenia pozostawiono sytuację podobną lub tożsamą.

Źródło: opracowanie Jan Wojciechowski na podstawie autorskiego obliczalnego modelu równowagi ogólnej (CGE) z komponentem dynamicznym diagnozy procesów rozwojowych

Wg stanu na 31.12.2021 r. w Gminie funkcjonowały 292 firmy, spośród których 207 (tj. 70,9%) w formie działalności gospodarczej osób fizycznych, wpisanej do Centralnej Ewidencji i Informacji o Działalności Gospodarczej, a 14 (tj. 4,8%) było własności sektora publicznego. Oznacza to, że co czwarta firma zarejestrowana na obszarze Gminy jest spółką prawa handlowego wpisaną do Rejestru Przedsiębiorców Krajowego Rejestru Sądowego. Sama liczba firm przeliczając m.in. na 1000 mieszkańców w wieku produkcyjnym oscyluje nieco poniżej średniej dla 111 gmin województwa wielkopolskiego.

Podczas, gdy w okresie 2007-2014 stosunkowo bardzo mało firm wyrejestrowywało się (lub upadało) na obszarze Gminy Chrzypsko Wielkie, w latach 2015-2021 sytuacja pod tym względem była już stosunkowo gorsza na tle 111 gmin wiejskich Wielkopolski. Za lata 2007-2014 Gmina zajmuje 4. miejsce pod względem omawianego wskaźnika, ponieważ rokrocznie wyrejestrowywanych (lub upadłych) było zaledwie 2% - 7,6%

firm z jej terenu, a dzięki tworzeniu wielu nowych firm – rokrocznie liczba zarejestrowanych podmiotów gospodarczych była wyższa niż w poprzednim roku. W latach 2015–2018 liczba aktywnych firm w Gminie była względnie stała przy podobnej dynamice wyrejestrowywania/upadłości. Oznacza to, że przez te cztery lata na obszarze Gminy miał miejsce zastój gospodarczy. Nowe firmy powstawały jedynie w takiej liczbie, jak likwidowane były istniejące. W latach 2020–2021 liczba firm w Gminie znacząco wzrosła, a dynamika ich upadłości zmniejszyła się. Oznacza to, że firmy w Gminie są dość stabilne w kontekście globalnych szoków gospodarczych takich jak COVID-19, jednak nie należy pomijać tutaj wpływu transferów publicznych czyli tzw. tarcz anty-covidowych.



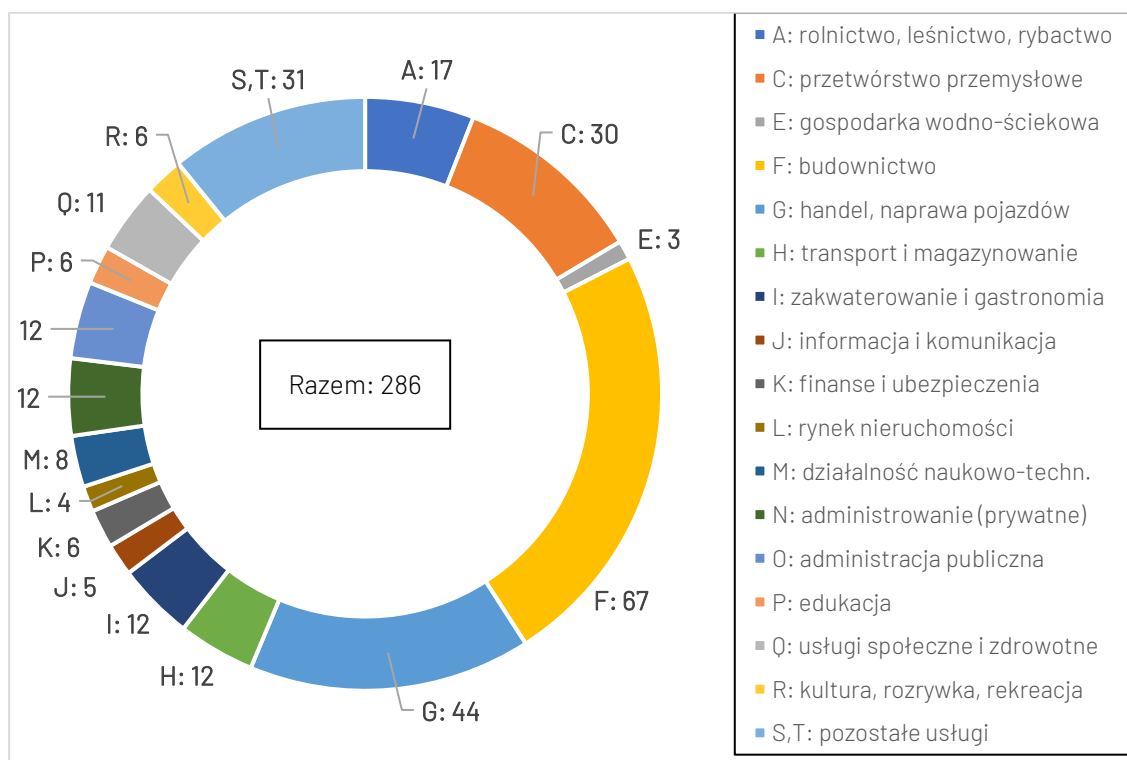
Mapa 5 Poziom rozwoju gospodarki i rynku pracy gmin wiejskich województwa wielkopolskiego w okresach: 2021-2015 (mapa górna) oraz 2014-2007 (mapa dolna)

Źródło: opracowanie Jan Wojciechowski na podstawie autorskiego obliczalnego modelu równowagi ogólnej (CGE) z komponentem dynamicznym diagnozy procesów rozwojowych

Analogicznie do struktury wielkopolskiej i ogólnopolskiej gospodarki, również w Chrzypsku 94,2% firm to mikroprzedsiębiorstwa zatrudniające co najwyżej 9 osób, zaś kolejnych 4,8% firm cechuje się

zatrudnieniem na poziomie 10–49 etatów. Trzy firmy średnie, oferujące największy popyt na pracę w skali Gminy, liczące między 50 a 249 etatów każda to: Benex Tomasz Banaszkiewicz, Hurtownia Ogrodnicza Bogdan Królik oraz Urząd Gminy (licząc z jednostkami podległymi). Analizując strukturalnie gospodarkę Gminy (patrz Wykres 2), udział sektora usług wynosi 59,9%, przemysłu – 34,3% natomiast 5,8% firm funkcjonuje w branży rolniczej. Najwięcej firm działa w branży budowlanej (67) i przetwórczej (30) w sektorze przemysłu, zaś w przypadku usług – w handlu i naprawie pojazdów (44) oraz tzw. usługach pozostałych (31), m.in. branża beauty, drobne usługi naprawcze „mistrzowskie”, organizacje pozarządowe posiadające osobowość prawną itd. Pomimo wysokiego udziału usług w strukturze gospodarki, dla usług rynkowych sensu stricto (patrz na Wykres 2 od informacji i komunikacji do prywatnego administrowania włącznie) jest on niższy niż u większości gmin wiejskich w województwie wielkopolskim. Diagnoza struktury gospodarki została potwierdzona w wywiadach jakościowych. Jak mówią ich uczestnicy, wyzwanie polega jednak nie tylko na pozyskaniu firm wysoko wyspecjalizowanych czy zwiększeniu dostępu do usług wyższego rzędu, ale na pozyskaniu jakichkolwiek firm na obszar gminy w ogóle. Wynika to z kilku aspektów:

- 1) ukształtowania terenu – firmom trudno uzyskać pozwolenia i spełnić normy w kontekście krajobrazu gminy i obszaru Natura 2000
- 2) położenia gminy na uboczu, w oddaleniu od głównych sieci dróg co przy jednoczesnym braku dostępu do kolei i bardzo słabym dostępie komunikacji autobusowej potwierdza diagnozę zagrożenia marginalizacją
- 3) wielkości gminy, w której nie ma zapotrzebowania na usługi wysoko wyspecjalizowane, a nawet jeśli się pojawia, to z uwagi na globalizację można korzystać z usług firmy mającej siedzibę w miastach położonych wokół Chrzypaska – np. Wronkach, Szamotułach, Międzychodzie, Sierakowie czy Pniewach



Wykres 2 Struktura gospodarki w Gminie Chrzypsko Wielkie wg sekcji PKD2007, na koniec 2021 r.

Źródło: Bank Danych Lokalnych GUS

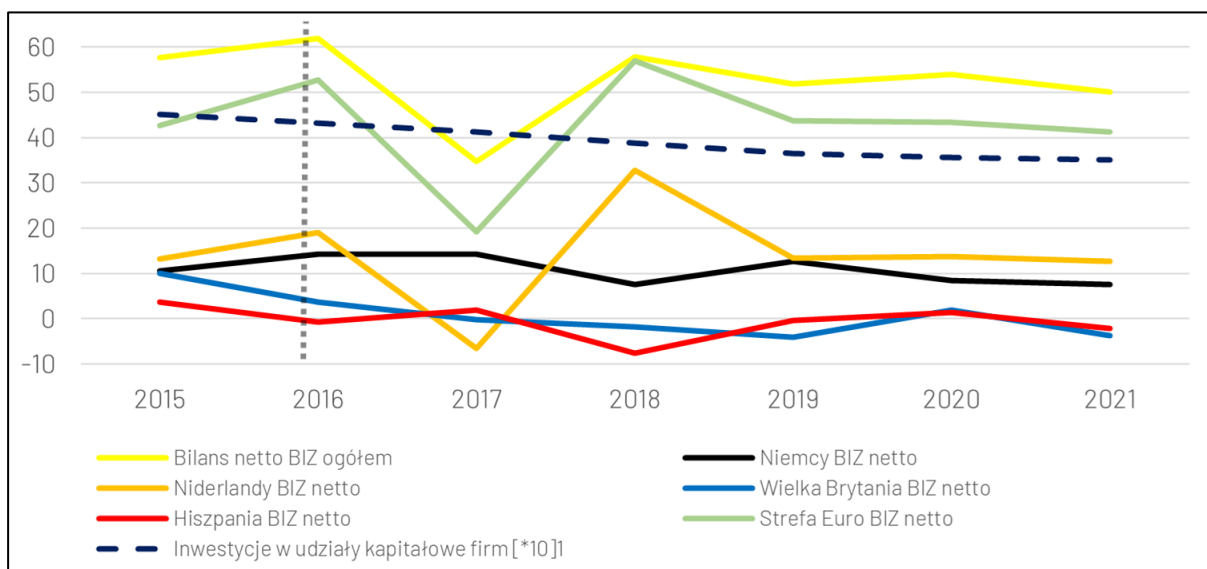
Pochylając się bardziej szczegółowo nad konkretnymi aspektami należy stwierdzić, że:

- **W okresie 2015–2021 Gmina obroniła się przed odpływem kapitału zagranicznego z firm, co było tendencją ogólnopolską wynikającą ze zmian geopolitycznych**²⁶ szczególnie po 2016 r. (patrz Wykres 3). Udział tego kapitału jest wprawdzie niższy od średniej tj. 7,14% spółek handlowych, a więc 5 firm w Gminie posiada kapitał zagraniczny. Jednak najbardziej istotne jest to, że tych 5 firm nadal działa i posiada udziały zagraniczne. Dla porównania w gm. Mieleszyn i Tarnówka udział firm z kapitałem zagranicznym w analogicznym okresie spadł o ponad połowę oraz o 1/3.

26 Gomółka K. i in., 2020, Bezpośrednie Inwestycje Zagraniczne. Świat-Europa-Kaukaz-Polska. Wydawnictwo SGGW, Warszawa; Szewc-Rogalska A., Leszczyńska M., 2011. Kapitał zagraniczny jako czynnik rozwoju i modernizacji gospodarki. {W:} Woźniak M.G. (red.) Nierówności Społeczne a Wzrost Gospodarczy z. 19/2011, Wydawnictwo Katedry Mikroekonomii Uniwersytetu Rzeszowskiego, Rzeszów.

- Pod względem poziomu i dynamiki zmian bezrobocia porównując dane za lata 2015-2021 z okresem 2007-2014 pozycja Gminy na tle regionu osłabiła się, jednak nadal utrzymuje się powyżej średniej dla 111 gmin wiejskich.** W Gminie nie dostrzega się problemu bezrobocia. Udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym był najwyższy w 2007 r. i wynosił 6,8%, zaś w okresie 2010-2021 nie przekraczał 4,5%. **Analizując odporność rynku pracy na szoki gospodarcze (patrz Tabela 9) należy powiedzieć, że osoby aktywne zawodowo w wieku do 50 lat mieszkające na obszarze Gminy są stosunkowo bardziej odporne na zjawiska globalne takie jak COVID-19, w porównaniu do województwa, powiatu czy podobnych gmin wiejskich.** Patrząc na wyniki zawarte w Tabeli 9 mogłoby się wydawać, że zjawisko regionalne jakim jest agresja zbrojna Rosji na Ukrainę nie wywołało znaczących zmian w zatrudnieniu mieszkańców Gminy Chrzypsko. Jednak stawiając dane dla Gminy w kontekście z województwem, powiatem czy podobną gm. Mieleszyn – na tych obszarach liczba bezrobotnych dość mocno spadła w okresie 30.06.2021 – 30.06.2022, czyli podaż pracy została lepiej zaspokojona nawet pomimo wybuchu wojny.
- Osoby w wieku 50-65 lat mieszkające w Gminie i aktywne zawodowo są szczególnie narażone na fluktuację rynku pracy. Oznacza to, że ich kompetencje mogą być mniej dostosowane do zmieniających się potrzeb firm, niż w przypadku ludności zamieszkującej inne obszary.** Osób w wieku 50-65 jest jednak zdecydowanie mniej niż liczących np. 30-44 lata (patrz Wykres 1 w podrozdziale Sytuacja społeczna) co potwierdza, że bezrobocie nie jest głównym problemem w Gminie. Respondenci wywiadów – w szczególności przedstawiciele firm – potwierdzali obserwację o niedostosowaniu kompetencji osób w wieku 50+ do potrzeb pracodawców. Uzasadniali to digitalizacją oraz – w przypadku osób długotrwale bezrobotnych – brakiem chęci do podjęcia zatrudnienia. Problem w przypadku osób starszych stanowi również wolniejsze uczenie się nowych umiejętności w pracy. Młodszy pracownicy szybciej adaptują się do zmian. Jako sposoby rozwiązania zdiagnozowanego problemu, uczestnicy wywiadów jakościowych wskazywali m.in. następujące propozycje:

 - 1) zacieśnienie współpracy pracodawców oraz samej Gminy Chrzypsko z Powiatowym Urzędem Pracy, który może pozyskać na to środki outplacementowe z Funduszy UE
 - 2) w odniesieniu do osób o niskich kwalifikacjach zawodowych, szczególnie z byłych PGR / PGRyb, długotrwale bezrobotnych – skierowanie ich do prac społecznie użytecznych, w tym np. do dbania o czystość gminy



Wykres 3 Struktura bezpośrednich inwestycji zagranicznych w Polsce w latach 2015-2021 w mld zł

Źródło: opracowanie Jan Wojciechowski na podstawie danych NBP

Tabela 9 Dynamika zmian liczby bezrobotnych w czerwcu lat 2020-2022 na tle szoków gospodarczych

stan bazowy: 30.06.2019	bezrobotni ogółem			bezrobotni do 30 lat			bezrobotni 50+		
	2020	2021	2022	2020	2021	2022	2020	2021	2022
	szok gospodarczy			COVID-19	WOJNA		COVID-19	WOJNA	
		COVID-19 [III. 2020]	WOJNA [II. 2022]	COVID-19	WOJNA	COVID-19	WOJNA	COVID-19	WOJNA
Woj. wielkopolskie	+30%	-4%	-24%	+42%	-17%	-29%	+16%	+3%	-19%
Pow. międzychodzki	+17%	+15%	-11%	+21%	+12%	-17%	+21%	+14%	+3%
Gm. Chrzypsko Wielkie	-2%	+16%	+2%	-35%	+46%	0%	+64%	-6%	-6%
Gm. Mieleszyn	+23%	+24%	-37%	-13%	+77%	-35%	+50%	+17%	-57%
Gm. Tarnówka	+22%	-19%	+1%	+17%	-17%	-10%	+12%	-21%	-27%

Źródło: opracowanie Jan Wojciechowski na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS

Wywiady jakościowe pozwoliły również zdiagnozować największe wyzwania i potrzeby firm:

- pozyskanie pracowników z właściwymi kompetencjami – w gminie brakuje wysoko wykwalifikowanych pracowników, co wynika również z tego, że młodzież nie chce się uczyć wykonywania tych zawodów, na które istnieje lokalne zapotrzebowanie – często preferując edukację wyższą lub kierując się do większych zakładów pracy w ościennych gminach
- zatrudnianie obcokrajowców – zatrudnianie obcokrajowców wiąże się z większymi kosztami, ponieważ trzeba zapewnić im zakwaterowanie (czasem dla całej rodziny) i godne warunki do życia oraz opiekę zdrowotną, a większe ościenne gminy i funkcjonujące w nich większe zakłady pracy mają lepsze perspektywy ku temu, m.in. współpracując z agencjami pracy
- sezonowość niektórych branż – okres poza sezonem trudno jest uzupełnić, a utrzymanie zatrudnienia w tym czasie wymaga wysiłku – póki co jest to rozwiązywane poprzez zwiększenie godzin pracy w sezonie
- brak stabilizacji – z uwagi na ciągłe zmiany przepisów przedsiębiorcy nie mają możliwości zabezpieczyć się na przyszłość, np. świadomie podjąć decyzji o inwestowaniu lub nieinwestowaniu w firmie. Dobitnie obrazuje to sektor rolniczy i usługi handlu (silna branża kwiatowa), gdzie niektóre gatunki zasadzonych roślin przez pierwsze dwa / trzy lata generują koszty związane z pielęgnacją, a dopiero po kilku latach przynoszą zwrot z inwestycji. Brak informacji o tym, jak będzie się kształtować polityka i przepisy w najbliższym roku uniemożliwiają podjęcie świadomych decyzji oraz powoduje wzrost ryzyka straty budżetu i nakładów pracy
- być może warto stymulować powstanie lokalnej organizacji zrzeszającej przedsiębiorców, pozwalającej im na współpracę, *networking*, wzajemną promocję – są kółka rolnicze, ale potrzeba organizacji dla pozostałych firm
- zwiększenie częstotliwości otwarcia targowiska i rozszerzenie szczególnie o soboty i niedziele, co pozwoliłoby drobnym producentom i chałupnikom na większą sprzedaż, czy rozpropagowanie produktów lokalnych, zwłaszcza wśród letników i turystów w okresie wiosenno-letnim

Sytuacja gospodarcza w Gminie Chrzypsko Wielkie jest stosunkowo przeciętna na tle 111 gmin wiejskich województwa wielkopolskiego, a jej osłabienie na skali regionu wynikało w dużej mierze ze stagnacji gospodarczej, która miała miejsce w okresie 2015-2018. W tych latach powstawało niemal dokładnie tyle nowych firm, co upadało lub było wyrejestrowanych spośród dotychczas istniejących.

Odnosząc jednak sytuację gospodarczą do ogólnego poziomu rozwoju Gminy na tle województwa należy powiedzieć, że jest ona zdecydowanie korzystniejsza i to gospodarka stanowi istotny pozytywny czynnik rozwoju dla Gminy Chrzypsko Wielkie.

Analiza struktury gospodarki prowadzi do wniosku, że w Gminie nie ma jednego wyraźnie dominującego przedsiębiorcy, jak np. w gminach sąsiednich. Trzy największe firmy cechują się statusem średnich przedsiębiorstw (50-249 etatów), z czego dwie zajmują się produkcją roślinną i handlem, zaś trzecią jest sam Urząd Gminy.

Dominującymi branżami są: budownictwo, przetwórstwo przemysłowe, handel i mniejsze usługi. Udział usług rynkowych sensu stricto (wyspecjalizowanych) jest mimo to zbyt niski, co potwierdza zaliczenie Gminy przez samorząd województwa do obszarów o najniższej dostępności usług warunkujących możliwości rozwojowe.

W Gminie nie ma problemu związanego z bezrobociem, a jej mieszkańcy w stosunkowo większym stopniu utrzymali zatrudnienie podczas pandemii COVID-19. Dane pochodzące ze statystyki publicznej wskazują jednak, że mogą istnieć problemy strukturalne w aspekcie dostosowania kompetencji osób w wieku 50+ do potrzeb rynku pracy, ponieważ ta grupa wiekowa najsilniej odczuła zmiany na rynku pracy wywołane agresją zbrojną Rosji na Ukrainę.

Sytuacja przestrzenna: rolnictwo, ochrona środowiska, zagospodarowanie

W aspekcie położenia fizycznogeograficznego²⁷ Gmina Chrzypsko Wielkie znajduje się w Podprovincji Pojezierzy Południowo bałtyckich, w granicach Pradoliny Toruńsko-Eberswaldzkiej, w makroregionie Pojezierze Poznańskie – submezoregion Pojezierze Międzychodzko-Pniewskie.

27 Kondracki J., 2013, Geografia regionalna Polski, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa

Gmina Chrzypsko Wielkie jest objęta formami prawnej ochrony przyrody aż na 99,6% swojej powierzchni²⁸. Główne formy ochrony stanowią:

- Sierakowski Park Krajobrazowy (99,6% powierzchni Gminy)
- Obszar Specjalnej Ochrony Natura 2000 (ponad 95% powierzchni Gminy): PLB300015 „Puszcza Notecka” w ramach tzw. dyrektywy ptasiej;
- Specjalny Obszar Ochrony Siedlisk Natura 2000 (niewielka część na południu Gminy): PLH300032 Ostoja Międzychodzko-Sierakowska w ramach tzw. dyrektywy siedliskowej.

Tabela 10 Dynamika rozwoju przestrzenno-środowiskowego jednostek porównywalnych z gm. Chrzypsko Wielkie

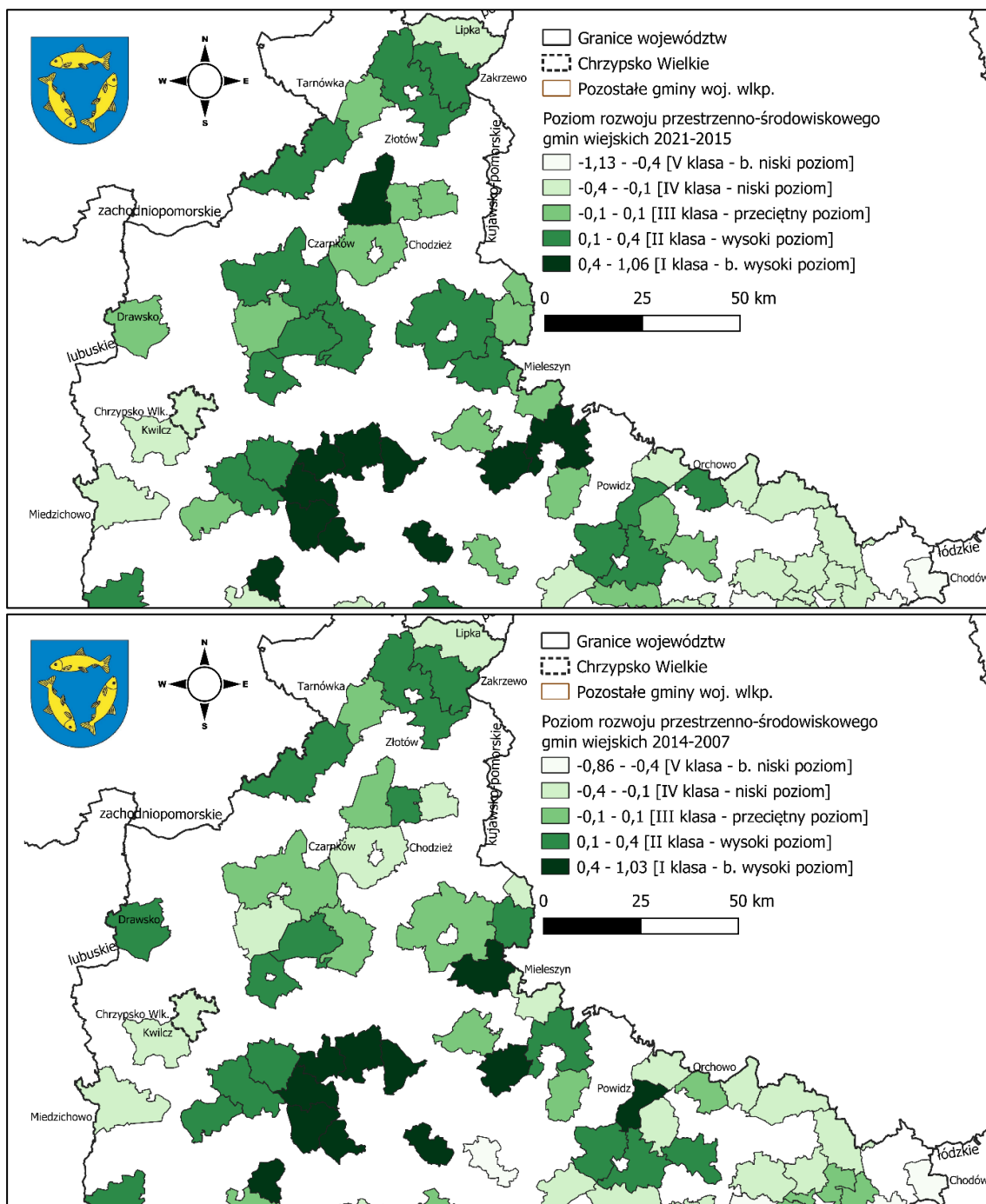
Gmina	Pozycja przestrzenna na skali 111 gmin woj. wlkp. 2021-2015	Dla porównania: pozycja w zakresie ogólnego rozwoju 2021-2015	Pozycja przestrzenna na skali 111 gmin woj. wlkp. 2014-2007	Dla porównania: pozycja w zakresie ogólnego rozwoju 2014-2007	Tendencja przestrzenna 2021 vs 2014, porównaj z Mapą poniżej
Chrzypsko	91	90	93	108	Stagnacja IV klasa
Kwilcz	70	99	79	96	Progresywna, ale w IV klasie rozwoju
Chodzież	58	31	66	52	Progresywna IV klasa → III klasa
Czarnków	37	53	47	51	Progresywna III klasa → II klasa
Drawsko	46	78	37	58	Regresywna III klasa → IV klasa
Mieleszyn	67	86	76	99	Progresywna IV klasa → III klasa
Chodów	101	110	103	110	Stagnacja V klasa
Miedzichowo	73	56	92	77	Progresywna, ale w IV klasie rozwoju
Orchowo	81	81	69	70	Regresywna w IV klasie rozwoju
Powidz	19	23	9	28	Regresywna I klasa → II klasa
Lipka	74	94	72	93	Stagnacja IV klasa
Tarnówka	57	102	46	102	Regresywna w III klasie rozwoju
Zakrzewo	42	41	25	40	Regresywna w II klasie rozwoju
Złotów	20	29	35	27	Progresywna, ale w II klasie rozwoju

Barwą **zieloną** zaznaczono zjawiska korzystniejsze niż Gmina Chrzypsko W., barwą **piaskową** – słabsze, a bez oznaczenia pozostawiono sytuację podobną lub tożsamą.

Źródło: opracowanie Jan Wojciechowski na podstawie autorskiego obliczalnego modelu równowagi ogólnej (CGE) z komponentem dynamicznym diagnozy procesów rozwojowych

Porównując okresy 2015-2021 i 2007-2014, sytuacja przestrzenna gmin wiejskich w Wielkopolsce nie ulega takim różnicowaniom wewnątrzregionalnym jak społeczna czy gospodarcza. Przez cały okres Gmina Chrzypsko oscyluje nieco powyżej 90. miejsca na 111 gmin, czyli jest to podobna pozycja jak w przypadku ogólnego poziomu rozwoju w latach 2015-2021. Chrzypsko znajduje się w przedostatniej, IV klasie rozwoju przestrzenno-środowiskowego gmin wiejskich Wielkopolski (tj. niski poziom rozwoju – porównaj górną i dolną część Mapa 6). Spośród 14 gmin przyjętych do pogłębionej analizy, sześć wykazuje poprawę sytuacji przestrzenno-środowiskowej w okresie 2015-2022 w porównaniu do 2007-2014 (patrz ostatnia kolumna Tabela 10). W trzech przypadkach gminy przeskoczyły o klasę rozwojową wyżej, w tym gmina Mieleszyn uznanej za jeden z dwóch głównych punktów odniesienia i cechująca się lepszą sytuacją przestrzenną niż Chrzypsko. Poza nimi w pięciu przypadkach wykazano spadek pozycji w rozwoju przestrzenno-środowiskowym na tle regionu – w tym w gminie Tarnówka, która jednak cechuje się nadal korzystniejszą sytuacją od Chrzypska. Na 13 porównawczych gmin tylko gm. Chodów położona peryferyjnie we wschodniej Wielkopolsce (patrz Mapa 6) jest słabsza pod względem sytuacji przestrzenno-środowiskowej od Chrzypska, jednak jak pokazują analizy w pozostałych dwóch sektorach (społecznym i gospodarczym) – ta gmina co do zasady należy do najslabiej rozwiniętych w regionie.

²⁸ [Obszar Specjalnej Ochrony Natura 2000: PLB300015 Puszcza Notecka - dyrektywa ptasia](#); [Specjalny Obszar Ochrony Siedlisk Natura 2000: PLH300032 Ostoja Międzychodzko-Sierakowska - dyrektywa siedliskowa](#); [Sierakowski Park Krajobrazowy](#) [dostęp: 19.01.2023]



Mapa 6 Poziom rozwoju przestrzenno-środowiskowego gmin wiejskich województwa wielkopolskiego w okresach: 2021-2015 (mapa górną) oraz 2014-2007 (mapa dolną)

Źródło: opracowanie Jan Wojciechowski na podstawie autorskiego obliczalnego modelu równowagi ogólnej (CGE) z komponentem dynamicznym diagnozy procesów rozwojowych

Dlatego istotne jest znalezienie specyficznych problemów przestrzenno-środowiskowych w Gminie. Warto rozpocząć od eliminowania tych potencjalnych aspektów, które mają charakter ogólnopolski lub regionalny w przypadku obszarów wiejskich. Poza-aglomeracyjne obszary małej gęstości spośród czterech typów obszarów wiejskich wyznaczonych przez GUS, cechują się w skali województwa wielkopolskiego²⁹:

- Najmniejszą liczbą powstających budynków mieszkalnych w stosunku do powierzchni (trend ogólnopolski). W tym aspekcie Chrzypsko Wielkie w okresie 2015-2021 spadło z 44. na 37. miejsce wśród 111 gmin wiejskich Wielkopolski, czyli nadal plasuje się powyżej mediany. Oznacza to, że w ponad połowie gmin wiejskich w województwie dynamika oddawania do użytkowania nowych budynków jest słabsza niż w Chrzypsku.

Dlatego wnioskuje się, że nie ma w Gminie problemu z dynamiką przyrostu liczby mieszkań – zwłaszcza, że w porównywalnych gminach Mieleszyn i Tarnówka budownictwo mieszkaniowe jest bardzo słabe.

- Najślabszym dostępowo do infrastruktury sieciowej / liniowej np. kanalizacja, gaz itd. Wg stanu na 21.03.2023 długość sieci wodociągowej wynosiła 86,8 km, a kanalizacyjnej – 13,6 km. Do sieci wodociągowej było podłączonych 3 186 osób (1 186 punktów), a do kanalizacji – 745 osób³⁰. W tym aspekcie Gmina Chrzypsko Wielkie jest jedną z najślabszych w województwie z dwóch powodów. Po pierwsze, na obszarze Gminy nie ma dostępu do sieci gazowej podobnie jak w 31 innych gminach wiejskich, w tym pięciu spośród 13 wybranych do porównania (m.in. w Tarnówce). **Zatem nie można powiedzieć, że brak dostępu do gazu jest problemem na tle innych gmin wiejskich, jednak niewątpliwie stanowi jeden z aspektów niższych warunków życia i słabszej pozycji przestrzenno-środowiskowej.** Nie udało się zrealizować celu gazyfikacji Gminy, który stawiano sobie w poprzednich latach i nawet podjęto próbę współpracy z firmą, która miała doprowadzić sieć gazową. Z uwagi na brak możliwości wykorzystania gazociągu przebiegającego przez północną część Gminy, dużą powierzchnię, niską gęstość zaludnienia i stosunkowo duże odległości pomiędzy miejscowościami, inwestycje w sieć gazową na większości obszaru Gminy są nierentowne. Po drugie, niewystarczające są postępy Gminy w zakresie podłączania gospodarstw domowych do sieci kanalizacyjnej. W 2021 r. z kanalizacji gminnej korzystało 27,3% mieszkańców, a w 2014 r. było to 22,6% mieszkańców zatem przyrost wyniósł mniej niż 5 punktów procentowych. W analogicznym okresie średnia dla 111 gmin wiejskich w Wielkopolsce wzrosła z 45,3% do 50,4%, czyli o dość podobną skalę, jednak **nadal stosunkowo dwukrotnie mniej mieszkańców Gminy Chrzypsko posiada dostęp do kanalizacji niż przeciętnie w regionie.** Mieszkańcy i lokalni liderzy wskazywali w wywiadach jakościowych na problem dość często występujący w Polsce na obszarach nowo zurbanizowanych – infrastruktura sieciowa (drogi, media) nie nadąża za budowaniem nowych osiedli i budynków mieszkalnych. W tym zakresie wydaje się, że mając na uwadze duże odległości pomiędzy obszarami zabudowy w Gminie Chrzypsko, wyzwanie dotyczące infrastruktury bytowej pozostaje nadal aktualne. Ponadto jak wspomniano w wywiadach jakościowych, ostatnia modernizacja oczyszczalni ścieków miała miejsce ponad dekadę przed opracowaniem niniejszej Strategii i coraz częściej występują awarie. Podczas wymiany usterki okazuje się, że trzeba wymienić większy komponent, ponieważ dana mniejsza część nie jest już produkowana. Wyniki badań laboratoryjnych czasami pokazują przekroczenie norm przetworzonej wody i osadów. Problem ten nakłada się na stosunkowo niską jakość wody, wskazywaną przez respondentów. Proponuje się rozważenie nowego odwiertu, w celu dostarczenia lepszej jakości wody na cele bytowe.
- Wyższym zużyciem wody w gospodarstwach domowych niż w miastach, ale niższym niż w obszarach je otaczających (co wynika z częstszego posiadania dostępu do własnej studni, a z drugiej strony jest uwarunkowane wielkością migracji turystycznych do np. domków letniskowych, co wywiera wpływ na zużycie wody w przeliczeniu na mieszkańca³¹). Aczkolwiek Gmina Chrzypsko nie zmieniła istotnie swojej pozycji pod ww. względem na tle regionu (ok. 100. miejsca) to już rozpatrując wartości rocznego zużycia wody na 1 mieszkańca, znacząco zbliżyła się do średniej. W roku 2014 w Gminie zużywano niemal 346 m³ wody na 1 mieszkańca, podczas gdy średnia w gminach wiejskich Wielkopolski wyniosła 112 m³. W 2021 r. analogiczne wartości wynoszą dla Gminy: 162 m³ rocznie (spadek o ponad połowę tj. 184 m³), a dla województwa: 122 m³ rocznie (wzrost o 10 m³). Zużycie wody jest współcześnie ważnym wskaźnikiem pozwalającym na ocenę podejścia społeczności do ochrony środowiska, nabierającym szczególnego znaczenia w odniesieniu do obszarów doświadczających niedoborów wody jakim jest Wielkopolska³². **Dlatego należy ocenić pozytywnie spadek przeciętnego zużycia wody na 1 mieszkańca w Gminie Chrzypsko Wielkie w ostatnich latach.**
- Niższym odsetkiem gospodarstw domowych segregujących odpady, niż w obszarach aglomeracyjnych. Podobnie jak w odniesieniu do gospodarki wodno-ściekowej, tak i w gospodarce odpadami Gmina Chrzypsko Wielkie nie czyniła w okresie 2017-2021 wystarczających postępów³³. Pod względem udziału gospodarstw domowych segregujących odpady, pozycja Gminy spadła z 44. na 84., w odniesieniu do 111 gmin wiejskich regionu. Udział ten wzrósł z 27,5% do 35,8% tj. o nieco ponad 8 punktów procentowych. Dla porównania w analogicznym okresie w porównywalnej gminie Tarnówka nastąpił wzrost o 18 punktów procentowych aż do 39,6% w 2021 r. Jeszcze w 2017 r. wskaźnik dla Gminy był na poziomie średniej wojewódzkiej (27,0%), która jednak w ostatnich latach wzrosła do 43,8% (tj. o prawie 17 pkt. proc.). **Tym samym, w regionie dwukrotnie szybciej poprawiał się udział domostw segregujących odpady, aniżeli w Gminie Chrzypsko Wielkie. Aczkolwiek ten wskaźnik w latach kolejnych będzie cechował się w całym kraju zupełnie innymi wartościami w związku z obowiązkowym selektywnym zbieraniem odpadów przez gospodarstwa domowe na podstawie zmiany powszechnie obowiązujących przepisów prawa – zanim to prawo zostało zmienione, społeczność lokalna w Chrzypsku nie wykazywała dużej chęci do zbiórki selektywnej, na co wpływ miało również nieodpowiedzialne podejście turystów i letników.** Również respondenci wywiadów jakościowych dostrzegają potrzebę dalszych postępów w zakresie zarówno edukowania ekologicznego mieszkańców (niepalenie odpadami, jeszcze pełniejsza segregacja, z większą dbałością) jak i egzekwowania czy też monitorowania poprawności gospodarki odpadami. Zdaniem uczestników wywiadów, szczególnie problematyczne są domki letniskowe, w przypadku których latem śmieci wywożone są zbyt rzadko. Zdarza się, że zwierzęta zdążą roznieść śmieci przed ich odbiorem. Społecznicy dostrzegają problem zaśmiecania obszarów chronionych. Niektórzy lokalni liderzy i aktywiści sami sprzątają

30 Dane Gminnej Spółki Komunalnej

31 Strategia RLKS wdrażana przez Lokalną Grupę Działania Puszcza Notecka na lata 2023-2029, s. 34

32 Por. Strategia Rozwoju Województwa Wielkopolskiego do 2030 roku, s. 32, 41, 72

33 Ograniczona dostępność danych w Banku Danych Lokalnych GUS zawężyła analizę do okresu 2017-2021.

zaśmiecone tereny zieleni, jednak problem stanowi przekazanie tych odpadów we właściwe miejsce, a ich zdaniem zakład komunalny nie chce przyjmować takich odpadów. Kosze na śmieci, które były ustawione wokół jeziora również nie spełniały swojej roli, ponieważ ludzie przywozili niesegregowane śmieci z domu i kosze były przepełnione. Pytani proponują również, aby poza działaniami edukacyjnymi jeszcze bardziej zróżnicować ceny za wywóz odpadów – od gospodarstw niesegregujących oczekując znacznie wyższych opłat niż obecnie, rozważając przy tym metody udzielania „żółtych i czerwonych kartek” za nieprawidłową segregację jak np. w Poznaniu.

Pozytywnymi aspektami przestrzenno-środowiskowymi w Gminie Chrzypsko Wielkie są:

- Jakość powietrza – mierzona sumą średniorocznej niskiej emisji pyłów PM_{2,5} i PM₁₀, które w okresie 2010-2020 stanowiły ponad 11% emisji do atmosfery³⁴. Pod tym względem Chrzypsko zajmuje 17. pozycję wśród 111 gmin wiejskich w regionie. Wg danych OnGeo³⁵, w 2022 r. średnioroczna emisja tych pyłów wyniosła 40,72 $\mu\text{g}/\text{m}^3$ i spadła z 48,66 $\mu\text{g}/\text{m}^3$ w 2015 r. W analogicznym okresie w Wielkopolsce średnia emisja wyniosła 45,31 $\mu\text{g}/\text{m}^3$ i spadła z 55,14 $\mu\text{g}/\text{m}^3$. **Silną stroną Gminy jest zatem stosunkowo czyste powietrze.**
- **Strukturalna poprawa gospodarstw rolnych**, w których udział użytków rolnych w ich ogólnej powierzchni wzrósł z 87,4% do 91,5% w okresie pomiędzy Powszechnymi Spisami Rolnymi GUS tj. 2010-2020. W tym samym przedziale czasu w regionie udział użytków rolnych w gospodarstwach wzrósł z 90,2% do 91,4% zatem Gmina Chrzypsko Wielkie cechuje się wskaźnikiem na poziomie średniej wojewódzkiej. Ten miernik świadczy o jakości wykorzystania przestrzeni w gospodarstwach rolnych. Im większa procentowo jest powierzchnia użytków rolnych, tym większa potencjalnie może być powierzchnia zasiewów, w stosunku do ogólnego wymiaru gospodarstwa rolnego. To z kolei przekłada się na potencjał produkcyjny gospodarstw, mający szczególne znaczenie w kontekście globalnego kryzysu żywnościowego spotęgowanego agresją zbrojną Rosji na Ukrainę (kluczowego producenta zbóż w Europie).
- **Zadowolająca aktywność samorządu i mieszkańców w zakresie wymiany tzw. „kopciuchów” na ekologiczne źródła ciepła.** W okresie od stycznia 2021 r. do marca 2022 r., liczba złożonych wniosków w Programie „Czyste Powietrze” przeliczeniu na 1000 mieszkańców była w Gminie nieco powyżej średniej ogólnopolskiej. Natomiast w przeliczeniu na 1 000 budynków mieszkalnych jednorodzinnych – Gmina zajmowała pozycję znacznie powyżej średniej i mediany (1 022 na 2 477 gmin)³⁶. Gmina znajduje się również około mediany dla Wielkopolski pod względem złożonych deklaracji o źródłach ciepła³⁷ (82% budynków; 115. miejsce na 226 gmin – tylko gm. Tarnówka jest pod tym względem wyraźnie lepsza z wynikiem 94% i 11. pozycją). Respondenci wywiadów jakościowych również widzą znaczną liczbę wymienionych pieców węglowych, jednak równolegle dostrzegają dalszą potrzebę wspierania tego typu przedsięwzięć (organizacyjnie i finansowo). Jedną z szans w tym zakresie może być rozszerzenie dotychczasowej współpracy Gminy z Wojewódzkim Funduszem Ochrony Środowiska o Program „Ciepłe Mieszkanie”, umożliwiającą również termomodernizację budynków mieszkalnych wielorodzinnych.

Trzy główne problemy wynikające z analizy makroekonomicznej, które są specyficzne dla Gminy:

- Postępy w planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym³⁸ są wolniejsze niż przeciętnie w województwie, co wynika z kilku zastanych problemów strukturalnych – fizycznogeograficznych, społecznego zapotrzebowania na wykorzystanie przestrzeni oraz prawnych, np. dotyczących aktualności planów względem przepisów prawa. Patrząc na sam odsetek powierzchni pokrytej miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego, w okresie 2015-2022 wzrósł on w Chrzypsku z 2,59% do 3,34%. **W tych samych latach średnio dla 111 gmin wiejskich Wielkopolski odsetek ten wzrósł z 16,12% do 23,18% co oznacza, że przeciętnie w regionie o 20 pkt. proc. większa powierzchnia gmin jest objęta planami. Udział terenu objętego planami w Chrzypsku jest mniejszy od większości gmin wiejskich w województwie oraz od połowy gmin wybranych do porównania (patrz Tabela 11), w tym gm. Tarnówka stanowiącej jeden z dwóch głównych punktów odniesienia.** Również postępy w planowaniu w okresie 2015-2022 były większe w czterech z 13 analizowanych gmin (patrz Tabela 11). **Problematyką fizycznogeograficznymi** utrudniającymi realizowanie polityki przestrzennej przez Gminę Chrzypsko są w szczególności: objęcie Gminy aż w 99,6% formami prawnej ochrony przyrody, wysoka jeziorność przy jednocześnie dużym udziale tzw. prywatnej linii brzegowej, a także stosunkowo częste występowanie sytuacji gdy wnioskowany obszar do objęcia planem stanowi grunt rolny III lub wyższej. W odniesieniu do ostatniej z wymienionych przyczyn, Urząd wskazuje na cztery uchwały Rady Gminy dot. przystąpienia do opracowania MPZP, które w części lub całości nie zostały zrealizowane – w ponad 51 ha mniejszej powierzchni niż pierwotne założenia³⁹. Inny plan będący w trakcie opracowania w 2023 r. to kolejne 2 ha, które wymagają odrolnienia na poziomie administracji centralnej.

34 Obliczenia Jan Wojciechowski na podstawie Krajowego Bilansu Emisji za lata 1990-2020, Raport syntetyczny, Warszawa 2022

35 [Zanieczyszczenie powietrza Chrzypsko Wielkie \(ongeo.pl\)](https://ongeo.pl/) [dostęp: 05.01.2023]

36 Strategia RLKS wdrażana przez Lokalną Grupę Działania Puszcza Notecka na lata 2023-2029, s. 35-36

37 [ZONE ranking \(gunb.gov.pl\)](https://gunb.gov.pl/) [dostęp: 24.01.2023]

38 Aczkolwiek dane dotyczące powierzchni objętej miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego są dostępne w Banku Danych Lokalnych GUS, w modelu wykorzystano dane portalu OnGeo: [Miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego Chrzypsko Wielkie \(ongeo.pl\)](https://ongeo.pl/) [dostęp: 05.01.2023]. To istotna informacja, wpływająca na wiarygodność analizy. Dane GUS w niejednym przypadku prowadzą do konkluzji, jakoby ponad 100% powierzchni danej gminy było objęte planami co w oczywisty sposób nie jest możliwe.

39 Np. sygn. XXXIII/231/2013 – zawieszona, XI/63/2019 w toku, LI/309/2022, LI/319/2023 w toku, LI/329/2023 zw. z XI/64/2019

Do problemów społecznego zapotrzebowania na wykorzystanie przestrzeni należy zaliczyć m.in. pojawienie się zwiększonego popytu na ustalanie warunków zabudowy mieszkaniowej, przy jednoczesnym niedoborze uzbrojenia terenów, na których ludność chciałaby zamieszkać (a inwestorzy – wybudować domy na sprzedaż lub wynajem). Z drugiej strony jak wskazują respondenci wywiadów jakościowych, osoby lub podmioty wnioskujące o zmianę lub opracowanie planu nie zawsze są w stanie w pełni określić z dużym wyprzedzeniem zakresu planowanych aktywności na obszarze jego opracowania – np. czy jest to wyłącznie funkcja mieszkaniowa, czy z dopuszczeniem usługowej, produkcyjnej lub handlowej. Wnioskujący powinni mieć wytyczne od urbanisty i konkretnie sprecyzować swoje oczekiwania oraz wizję rozwoju danych działek.

Problemy prawne to głównie obowiązywanie 12 planów opracowanych na podstawie nieobowiązującej już ustawy z dnia 7 lipca 1994 r., w związku z czym są niezgodne z obowiązującymi przepisami⁴⁰. Część obszarów objętych tymi MPZP jest już ujęta w nowych opracowaniach, na podstawie ustawy z dnia 27 marca 2003 r., jednak na części tych obszarów (a jest to głównie zabudowa mieszkaniowa i letniskowa) – obowiązują nadal plany, które są niezgodne z przepisami. 30 listopada 2022 Rada Gminy uchwaliła⁴¹ Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego, co z jednej strony wraz z analizą aktualności MPZP stanowi dobry punkt wyjścia dla uporządkowania polityki przestrzennej, a z drugiej ponownie stwarza konieczność aktualizacji lub zmiany części planów. Procedura wnioskowania o zmianę planu zagospodarowania jest bardzo długa co też utrudnia zarządzanie tym aspektem, dlatego część planów miejscowych ulega zmianom, jest lub będzie opracowywana od nowa w latach następnych. Zdaniem Urzędu w ostatnich latach wzrosła dwukrotnie liczba wydawanych decyzji o warunkach zabudowy, co także wpływa na kształtowanie polityki przestrzennej. Mając na uwadze również Model struktury funkcjonalno-przestrzennej Gmina posiada dobre punkty wyjścia do nadrobienia zapóźnienia planistycznego w stosunku do regionu. Analiza stanu planowania przestrzennego jest o tyle istotna, że skutki finansowe chaosu przestrzennego w Polsce szacuje się na 65,67 – 88,31 mld zł, z tego prawie 87% generowanych jest na obszarach wiejskich. Spowodowane jest to w dużej mierze rozproszeniem zabudowy i nieuporządkowanym, masowym odrolnieniem działek (również dotyczącym Gminy Chrzypsko)⁴².

Tabela 11 Zmiany powierzchni objętej MPZP w gminach porównywalnych z gm. Chrzypsko Wielkie

Gmina	Udział powierzchni objętej MPZP – 2022 r.	Udział powierzchni objętej MPZP – 2014 r.	Zmiana w punktach procentowych	Różnica pomiędzy wartością Gminy a średnią dla województwa w 2022 r.
Chrzypsko W.	3,34%	2,59%	+0,75	-19,83
Kwilcz	8,68%	7,17%	+1,51	-14,50
Chodzież	99,98%	98,93%	+1,06	+76,81
Czarnków	10,32%	8,04%	+2,29	-12,85
Drawsko	10,11%	9,81%	+0,30	-13,07
Mieleszyn	1,34%	1,12%	+0,21	-21,84
Chodów	0,94%	0,94%	0,00	-22,24
Miedzichowo	1,32%	1,12%	+0,21	-21,85
Orchowo	3,44%	3,42%	+0,02	-19,73
Powidz	1,60%	1,28%	+0,32	-21,57
Lipka	0,41%	0,33%	+0,07	-22,77
Tarnówka	8,24%	8,17%	+0,07	-14,94
Zakrzewo	0,75%	0,74%	+0,01	-22,43
Złotów	65,82%	63,32%	+2,50	+42,64



Barwą zieloną zaznaczono zjawiska korzystniejsze niż Gmina Chrzypsko W., barwą piaskową – słabsze, a bez oznaczenia pozostawiono sytuację podobną lub tożsamą.

Źródło: opracowanie Jan Wojciechowski na podstawie danych OnGeo

- **Poprawa dostępu do dróg rowerowych, umożliwiających bezpieczniejsze wykorzystywanie ekologicznych środków transportu, również jest niewystarczająca.** W okresie 2015–2021 wskaźnik długości dróg rowerowych na 100 km² powierzchni wzrósł w Gminie Chrzypsko z 0 do 0,35 km (tj. oddano do użytku ok. 415 metrów drogi), a na 10 tys. ludności – do 0,93 km. Jeszcze w 2014 r. w 48 na 111 gmin wiejskich Wielkopolski nie było dróg rowerowych, podobnie jak w Chrzypsku, a w 2021 r. liczba takich gmin spadła do 21. Tylko sześć gmin w regionie spośród tych, które podjęły budowę dróg rowerowych, osiągnęło stosunkowo mniejsze postępy od Chrzypaska. Problem z niską na tle województwa gęstością dróg rowerowych w gminach LGD Puszcza Notecka potwierdza opracowana w 2022 r. Strategia tej organizacji⁴³. Biorąc pod uwagę 13 gmin wybranych do porównania z Chrzypskiem, wg stanu na koniec 2021 r. w sześcioro z nich nie było dróg rowerowych – w tym w sąsiednim Kwilczu, a także stanowiących główne punkty odniesienia gminach Mieleszyn i Tarnówka. Z drugiej strony gminy Drawsko, Miedzichowo czy Powidz o podobnej liczbie ludności i atrakcyjności

40 Por. Analiza zmian w zagospodarowaniu przestrzennym Gminy Chrzypsko Wielkie. Ocena aktualności studium i planów miejscowych w okresie 2017–2021 – stan na 30 czerwca 2021 r.

41 Sesja LI Rady Gminy Chrzypsko Wielkie z dnia 30 listopada 2022 r. [dostęp: 19.01.2023]

42 Gibas P., Heffner K., 2018, Społeczne i ekonomiczne koszty bezładu przestrzeni – osadnictwo obszarów wiejskich oraz Śleszyński P., 2018, Społeczno-ekonomiczne skutki chaosu przestrzennego dla osadnictwa i struktury funkcjonalnej terenów. Obie prace [W:] Studia KPZK, tom 182: Studia nad chaosem przestrzennym, cz.2 Koszty chaosu przestrzennego, s. 29–80; 163–195

43 Strategia RLKS wdrażana przez Lokalną Grupę Działania Puszcza Notecka na lata 2023–2029, s. 24–25

turystycznej do Chrzypska, cechują się znacznie lepszą dostępnością dróg rowerowych (odpowiednio: 37,34; 11,46 i 18,81 km przypadające na 10 tys. ludności). **Mając na uwadze walory turystyczne Gminy Chrzypsko, w zakresie inwestycji celu publicznego i kształtowania polityki przestrzennej dość istotną potrzebą wydaje się rozwój sieci dróg rowerowych oraz infrastruktury pomocniczej – np. wokół jeziora Chrzypskiego.** Kwestia ta potwierdziła się wśród respondentów zarówno na etapie tworzenia Strategii LGD PN, jak i obecnej Strategii. Z drugiej strony warto zadać pytanie: czy same ścieżki przyciągną turystów? Część dróg wokół jeziora ma bowiem gminny charakter i dość niski ruch pojazdów w ciągu doby i można by było postawić na inne działania. W kontekście projektowanej odbudowy linii kolejowej działaniem potencjalnie skutecznym, a przy okazji przynoszącym Gminie wzrost krótkotrwałego ruchu turystycznego, byłoby np. wyjście z ofertą rowerów na wynajem – elektrycznych lub wspomaganych elektrycznie, możliwych do wypożyczenia w pobliżu stacji. Wyzwaniem dla ambitnych planów budowy ścieżek jest bowiem struktura własnościowa i prawna wód i obszarów okalających (Krajowy Ośrodek Wsparcia Rolnictwa, Wody Polskie, samorząd województwa oraz prywatni właściciele gruntów).

„Jest przepis, który mówi o ochronie wód, że linia brzegowa ma być dostępna na 7 metrów. To nie jest przestrzegane, ale nie tylko tutaj. Jeśli udałoby się, żeby ta linia brzegowa faktycznie miała 7 metrów to przepięknie by się to nadawało na ścieżkę rekreacyjną, co by też mogło zachęcić do przyjazdu. (...) W Mylinie jest małe jezioro, które za dawnych czasów zostało podzielone. Jest kilka domów, które mają je na swoim podwórku – tak jakby pokroił tort.” [wywiad_3]

- Aczkolwiek w całym regionie powierzchnia mieszkań komunalnych⁴⁴ spadła w okresie 2013–2020 o około 13% w gminach wiejskich, wg danych pochodzących ze statystyki publicznej, w Gminie Chrzypsko Wielkie powierzchnia mieszkań komunalnych spadła o prawie 2/3 – z 834 m² do 304 m². Odnosząc dane do powierzchni poszczególnych gmin, w 9 z 13 jednostek porównawczych na 1 km² powierzchni przypada stosunkowo więcej powierzchni mieszkań komunalnych (wartość dla Chrzypska: 3,6 m²), w tym prawie dwukrotnie więcej w gminie Mieleszyn niż w Chrzypsku. Tylko dwie gminy spośród tych 13 posiadają relatywnie sporo mniejszą powierzchnię mieszkań komunalnych do dyspozycji: praktycznie najślabiej rozwinięty w Wielkopolsce Chodów oraz gmina Tarnówka. Ogółem wg Informacji o stanie mienia komunalnego, w okresie 2019–2021 Gmina Chrzypsko dysponowała ok. 168 ha nieruchomości co stanowi ok. 2% jej całkowitej powierzchni. Z tego ponad połowę stanowią wody, rowy i drogi, a 30% – grunty rolne i leśne. **Powierzchnia posiadanych nieruchomości, jak i mieszkań komunalnych, wpływa na możliwości oddziaływania przez Gminę na politykę przestrzenną. W przypadku gruntów niezabudowanych, a zwłaszcza nieleśnych i nie będących wodami, zapewnia potencjał do realizacji własnych inwestycji celu publicznego. Mieszkania komunalne umożliwiają zarówno działania interwencyjne w tym z zakresu polityki społecznej, jak i osiągnięcie przychodów ze sprzedaży. Dlatego ww. możliwości Gminy Chrzypsko są mniej swobodne niż w innych analogicznych jednostkach.** W badaniach jakościowych respondenci wskazywali jednak na istnienie w Gminie kilku pustostanów nadających się do wykupu, remontu i przeznaczenia jako mieszkania socjalne lub niskoczynszowe, z punktu widzenia zarówno momentów interwencyjnych (wsparcie ofiar żywiołów i katastrof), jak i np. tymczasowych lokali dla obcokrajowców przyjeżdżających w celach zarobkowych. Ta ostatnia kwestia koresponduje z potrzebami wsparcia w tym zakresie ze strony Gminy, zgłaszanymi przez lokalnych przedsiębiorców.

Innym problematycznym uwarunkowaniem przestrzenno-środowiskowym Gminy Chrzypsko Wielkie jest stosunkowo wysokie zagrożenie suszą m.in. w odniesieniu do upraw rolniczych. Województwo wielkopolskie doświadcza pogłębiających się problemów klimatycznych m.in. w zakresie zmian struktury opadów i wynikającego z tego zagrożenia suszą⁴⁵ – np. mniejsze sumy opadów przy jednocześnie częściej występujących opadach nawałnych. Potwierdzają to dane Instytutu Uprawy Nawożenia i Gleboznawstwa⁴⁶ w zakresie poziomu zagrożenia suszą rolniczą (patrz Tabela 12; Mapa 7). W 11 z 14 analizowanych gatunków roślin uprawnych, Wielkopolska w 2022 r. była drugim województwem w Polsce najbardziej narażonym na suszę. W ostatnich latach najtrudniejsze warunki glebowe w Gminie Chrzypsko istniały w zakresie uprawy zbóż jarych, w tym kukurydzy (ale również żyta, jęczmienia, owsa, pszenicy itd.), a także krzewów owocowych i rzepaku. Jest to o tyle ważny negatywny czynnik, że wg Powszechnego Spisu Rolnego z 2020 r. zboża oraz rzepak i rzepik stanowią ponad 84% całkowitej powierzchni zasiewów w Gminie Chrzypsko. Zgodnie z wynikami tego Spisu, w Gminie aż 4 386 ha objęte były zasiewami, co daje 52% jej całkowitej powierzchni, natomiast zgodnie ze Studium⁴⁷, 2/3 obszaru Gminy to potencjalne użytki rolne. Dlatego wnioskuje się, że chociaż rolnictwo stanowi jedynie 5% gospodarki Gminy (patrz Wykres 2 w podrozdziale Sytuacja gospodarcza i rynek pracy), z uwagi na strukturę użytkowania terenu – Gmina silnie odczuwa postępujące zmiany klimatu. **Wysoki poziom zagrożenia suszą najpopularniejszych upraw z jednej strony prowadzi do wniosku dla samych rolników, że powinni rozważyć zmiany w strukturze zasiewów aby dostosować się, czy**

44 Ograniczona dostępność danych w Banku Danych Lokalnych GUS

45 Por. Strategia Rozwoju Województwa Wielkopolskiego do 2030 roku, s. 32, 41, 72

46 System Monitoringu Suszy Rolniczej IUNG ; Kryteria oceny zagrożenia suszą znajdują się [pod tym adresem](#) [dostęp: 19.01.2023]

47 Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Chrzypsko Wielkie, s. 50

wręcz obronić przed zmianami klimatu. Z drugiej strony dla Gminy jako ogółu społeczności oraz jako jednostki samorządu terytorialnego pojawiają się wyzwania hydrologiczne m.in. w postaci obniżającego się lustra wód powierzchniowych, pogłębiającego się poziomu wód gruntowych. To o tyle ważne wyzwanie, że zgodnie ze Studium⁴⁸ Gminę charakteryzuje wysoka jeziorność na poziomie 10,6%, a w zakresie jednolitych części wód główne zlewisko Oszczenicy cechuje presja komunalna i zagrożenie środowiskowe. W odniesieniu do wód podziemnych, Studium wskazuje na ich dobry stan, jednak w zachodniej części Gminy już obecnie znajdują się obszary o głębokości wód podziemnych poniżej 10 m.

Tabela 12 Wyniki analizy poziomu zagrożenia suszą w latach 2015–2022 w Gminie Chrzypsko Wielkie

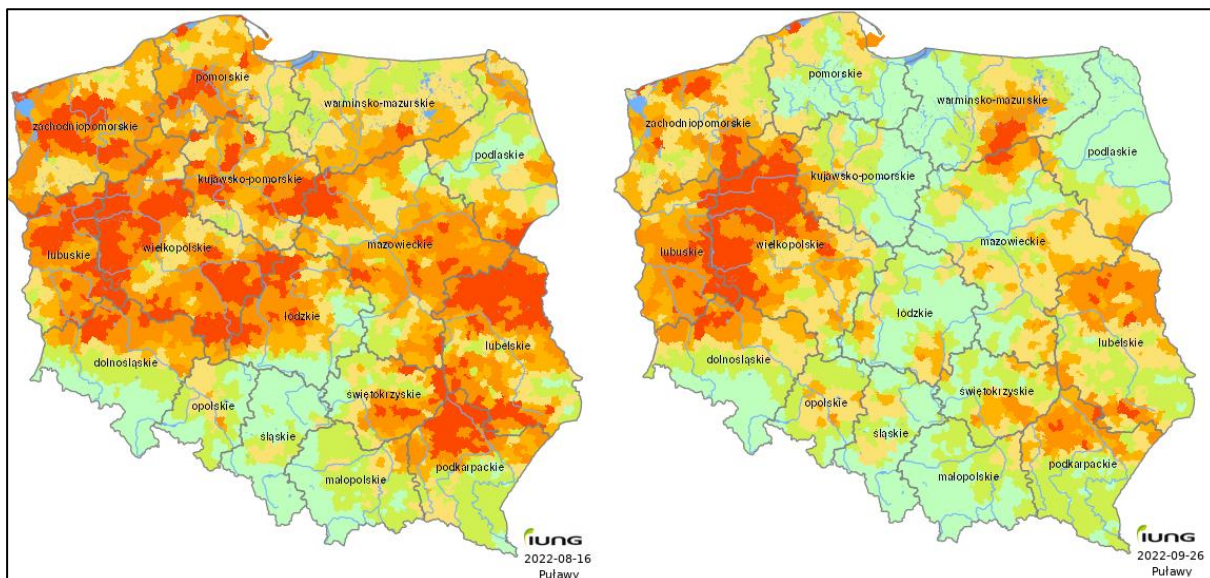
Gatunek roślin uprawnych	liczba lat, w których wystąpiło zagrożenie suszą	średni udział gleb pod uprawę, które były zagrożone suszą 2015–22	maksymalny udział gleb pod uprawę, które były zagr. suszą w pojedynczym roku	udział gleb pod uprawę, które są potencjalnie zagr. suszą	udział gleb zagr. suszą w Polsce w 2022 r.	udział gleb zagr. suszą w WLKP w 2022 r.
Zboża ozime	4	17,1%	97,9%	88,9%	25,2%	43,0%
Zboża jare	5	22,5%	100,0%	88,9%	38,2%	65,6%
Kukurydza na ziarno	5	11,4%	98,2%	58,3%	19,5%	50,9%
Kukurydza na kisonkę	6	12,3%	98,2%	58,3%	20,1%	52,5%
Rzepak i rzepik	6	10,4%	95,2%	55,6%	21,0%	38,4%
Ziemniak	4	8,1%	100,0%	41,7%	5,3%	18,7%
Burak cukrowy	3	3,5%	73,8%	28,6%	1,1%	3,0%
Chmiel	3	5,7%	89,8%	40,0%	3,0%	9,8%
Tytoń	4	10,8%	100,0%	70,0%	7,9%	20,7%
Warzywa gruntowe	4	9,0%	98,2%	60,0%	7,3%	19,2%
Krzewy owocowe	6	20,4%	100,0%	91,7%	27,6%	63,5%
Drzewa owocowe	2	6,2%	89,8%	41,7%	2,8%	0,9%
Truskawki	5	16,5%	97,9%	88,9%	22,3%	40,2%
Rośliny strączkowe	4	15,8%	100,0%	66,7%	18,3%	45,1%

Wyłuszczonej czcionką oznaczono po dwie najbardziej niekorzystne wartości dla danej kolumny. Kolorem **piaskowym** oznaczono gatunki roślin szczególnie narażone na suszę, zaś **zielonym** – najmniej narażone.

Źródło: opracowanie Jan Wojciechowski na podstawie danych Systemu Monitoringu Suszy Rolniczej

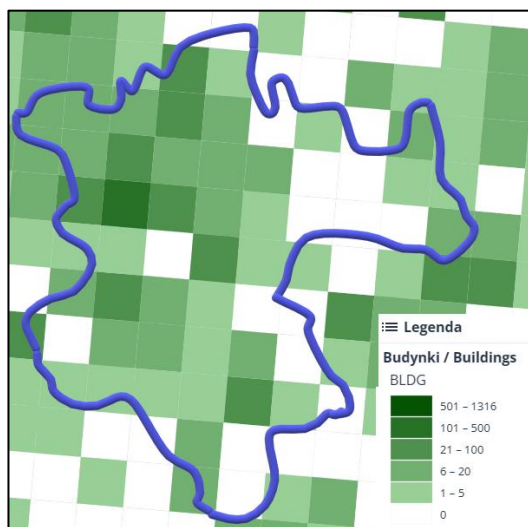
Respondenci wywiadów jakościowych również podnosili temat postępującego stepowienia, czy też zaniedbanej melioracji, aczkolwiek w ich subiektywnej ocenie nie był to temat „priorytetowy” dla Gminy. W odniesieniu do melioracji, wyzwanie stanowi własność gruntu. Właścicielami rowów melioracyjnych są rolnicy będący dysponentami gruntów rolnych i to ich zadaniem jest dbanie o swój grunt, w przypadku innych cieków wodnych właścicielem są Wody Polskie – zatem również podmiot niezależny od Gminy. Mimo to wśród proponowanych działań możliwych do podjęcia wskazuje się na edukowanie rolników w kontekście reorientacji uprawianych odmian i gatunków roślin (w tym poprzez współpracę z KOWR czy kółkami rolniczymi) oraz wsparcie informacyjno-promocyjne w zakresie dofinansowań publicznych dedykowanych rolnikom na cele związane z melioracją, uprawami itd.

48 *ibidem*, s. 20–24



Mapa 7 Udział powierzchni upraw zbóż jarych (część lewa) oraz kukurydzy (część prawa) zagrożonej suszą w 2022 r. Źródło: Instytut Uprawy Nawożenia i Gleboznawstwa.

Przyporządkowanie Gminy Chrzypsko przez GUS do poza-aglomeracyjnych obszarów wiejskich o niskiej gęstości zaludnienia i zabudowy potwierdzają zwiualizowane dane Narodowego Spisu Powszechnego z 2021 r. (patrz Mapa 8) w postaci siatki o powierzchni kwadratów równej 1 km². Obszar Gminy jedynie na ok. 7 km² cechuje się zabudową o gęstości w przedziale 21-100 budynków przypadających na 1 km², a w samym centrum wsi Chrzypsko Wielkie – gęstością przekraczającą 100 budynków na 1 km². Poza tym na obszarze Gminy nie występuje więcej niż 20 budynków przypadających na 1 km². Skorelowana z niewielką liczbą mieszkańców stosunkowo silnie rozproszona, mało gęsta zabudowa, stanowi istotne uwarunkowanie dla kształtowania przyszłej polityki przestrzennej.



Mapa 8 Gęstość zabudowy na poglądowych granicach gm. Chrzypsko Wielkie

Źródło: [GUS Przestrzenne Dane Statystyczne](#) [dostęp: 19.01.2023]

Ostatnim ze specyficznych dla Gminy problemów, który pojawił się w wywiadach jakościowych, ale jest spójny z dotychczasowymi badaniami⁴⁹, jest przeciętny poziom międzygałęziowej dostępności transportowej i niewystarczająca mobilność mieszkańców w kontekście możliwości dojazdu do pracy czy szkoły. Posiadając lepsze warunki komunikacyjne, zwłaszcza mieszkańcy w wieku produkcyjnym mobilnym nie musieliby przeprowadzać się za możliwością zdobycia edukacji i lepszej pracy. Trudność dotyczy szczególnie wsi po PGR / PGRyb,

których mieszkańcy stosunkowo często nie mają prawa jazdy, a także osób starszych w wieku niemobilnym. Jak wskazują badania, *mieszkanie na wsi i starszy wiek podwyższają ryzyko wykluczenia społecznego, przy czym dostępność ma tu ważną rolę ułatwiającą*, a rolą sektora publicznego jest takie działanie aby *osoby starsze miały alternatywne opcje modalne i mogły w dalszym ciągu uczestniczyć w życiu społecznym*⁵⁰. Jednocześnie dla osób posiadających auto – jego utrzymanie jest coraz droższe, co czyni nieekonomicznymi ewentualne codzienne dojazdy do szkoły i pracy.

49 Por. Komornicki T. i in., 2018, Ewaluacja i monitoring zmian dostępności transportowej w Polsce z wykorzystaniem wskaźnika WMDT. Ministerstwo Inwestycji i Rozwoju, Warszawa

50 Cyt. za Ciechański A., 2020, Bariery w przemieszczaniu się osób dorosłych na obszarach wykluczonych transportowo – przykład rejonu Komańczy. [W:] Połom M. (red.), Prace Komisji Geografii Komunikacji PTG 23(5) / 2020, s. 34–52

Gmina administruje drogami⁵¹:

- Gminnymi publicznymi klasy lokalnej o łącznej długości 38,61 km, w tym o nawierzchni: brukowej – 2,44 km, bitumicznej – 21,37 km, gruntowej – 14,80 km (co stanowi ponad 1/3 i dostrzega się konieczność dokonywania kolejnych inwestycji utwardzających drogi w szczególności na obszarach postępującej zabudowy mieszkaniowej oraz terenach rozwoju usług rynkowych i działalności gospodarczej);
- Wewnętrznymi o długości 83,85 km: np. polne, śródpolne, dukty leśne i inne.

Sytuację przestrzenno-środowiskową w Gminie Chrzypsko Wielkie w okresie 2015–2022 ocenia się raczej słabo na tle województwa wielkopolskiego.

Jednym z głównych problemów Gminy jest niewystarczający udział powierzchni objętej planami zagospodarowania i zbyt wolne postępy w tym zakresie, aczkolwiek uchwalenie Studium w 2022 r. i Modelu funkcjonalno-przestrzennego w ramach niniejszej Strategii stanowią sensowne podstawy do uporządkowania i dalszego rozwoju polityki przestrzennej. Diagnoza przyniosła ponadto rekomendacje w zakresie typologii obszarów do wyznaczenia w Modelu struktury funkcjonalno-przestrzennej, które dla porządku zawarto w poświęconym temu rozdziale.

Jednocześnie Gmina nie posiada zbyt dużych zasobów komunalnych, co w pewien sposób może utrudniać realizację własnych inwestycji celu publicznego. Szczególnie istotne potrzeby do rozwiązania w kolejnych latach obejmują m.in. poprawę dostępu do infrastruktury bytowej – kanalizacja wraz z modernizacją oczyszczalni, kolejne ujęcie wody, czy też ewentualnie podjęcie kolejnej próby współpracy z odpowiednimi spółkami w celu doprowadzenia sieci gazowej.

Dalszej jakościowej poprawy wymaga również gospodarka odpadami – w tym zakresie dla mieszkańców problematyczne jest generowanie niesegregowanych odpadów w miejscach walorów naturalnych, przez turystów i letników. Analiza zawiera szereg propozycji usprawnień w tym zakresie.

Gmina boryka się z dużym zagrożeniem suszą, podobnie jak większość Wielkopolski. Skoro poziom wód gruntowych w Gminie już jest dość niski, a powierzchnia objęta uprawami rolnymi przekracza 50% obszaru Gminy, przy czym 7/8 zasiewów to gatunki roślin szczególnie narażonych na suszę – stanowi ona bardzo ważne wyzwanie dla polityki środowiskowej i przestrzennej na kolejne lata. Zwłaszcza mając na uwadze fakt, że w drugiej dekadzie XXI wieku zwiększył się udział użytków rolnych w ogólnej powierzchni gospodarstw na terenie Gminy.

Niewystarczająca jest poprawa dostępności dróg rowerowych, co wydaje się dość istotną potrzebą społeczności lokalnej, potwierdzoną badaniami ilościowymi również w innej strategii lokalnej obejmującej obszar Gminy. Pomimo posiadania atrakcyjnych walorów turystycznych pod ścieżki wokół jezior, ich budowa pozostaje wyzwaniem w kontekście skomplikowanych relacji własnościowych.

Natomiast do pozytywnych aspektów przestrzenno-środowiskowych dla rozwoju Gminy należy zaliczyć: pozytywną dynamikę przyrostu liczby mieszkań, duży spadek zużycia wody przypadającego na 1 mieszkańca, wysoką jakość powietrza i niezłą aktywność mieszkańców w zakresie wymiany „kopciuchów” na ekologiczne źródła ciepła.

Sytuacja finansowa

Ostatni komponent polegał na analizie sytuacji finansowej gmin wiejskich w Wielkopolsce, w ujęciu dynamicznym. Oznacza to, że wnioskowanie odbywa się na danych za całe okresy: 2007-2014 (patrz dolna część Mapa 9) i 2015-2021 (patrz górna część Mapa 9). Nie odbywa się natomiast na podstawie sytuacji finansowej gmin w pojedynczych latach. To szczególnie istotne, ponieważ budżety gmin cechują się właśnie dynamiką – w oparciu o przyjętą politykę rozwoju lokalnego, w części gmin w wybranych latach przypada kulminacja wydatków inwestycyjnych (np. finalizacja budów), inne samorządy preferują z kolei dość równoległe rozłożenie inwestycji w czasie. Okresy przyjęte do analizy w całym modelu, również w aspekcie finansowym, są spójne i odpowiadają perspektywom finansowym UE. Dzięki temu równoważy się podażowa i popytowa strona funduszy UE w odniesieniu m.in. do inwestycji publicznych (patrz Sytuacja społeczna).

W ogólnym ujęciu jakości zarządzania finansami, w okresie 2015-2021 Gmina Chrzypsko poprawiła swoją sytuację finansową (dochodowo-wydatkową) aż o 40 pozycji na skali 111 gmin wiejskich województwa wielkopolskiego. Wzrost nastąpił z sytuacji słabej do przeciętnej (porównaj górną i dolną część Mapa 9), blisko oceny „wysokiej”. Spośród 14 szczegółowo analizowanych gmin (patrz Tabela 13):

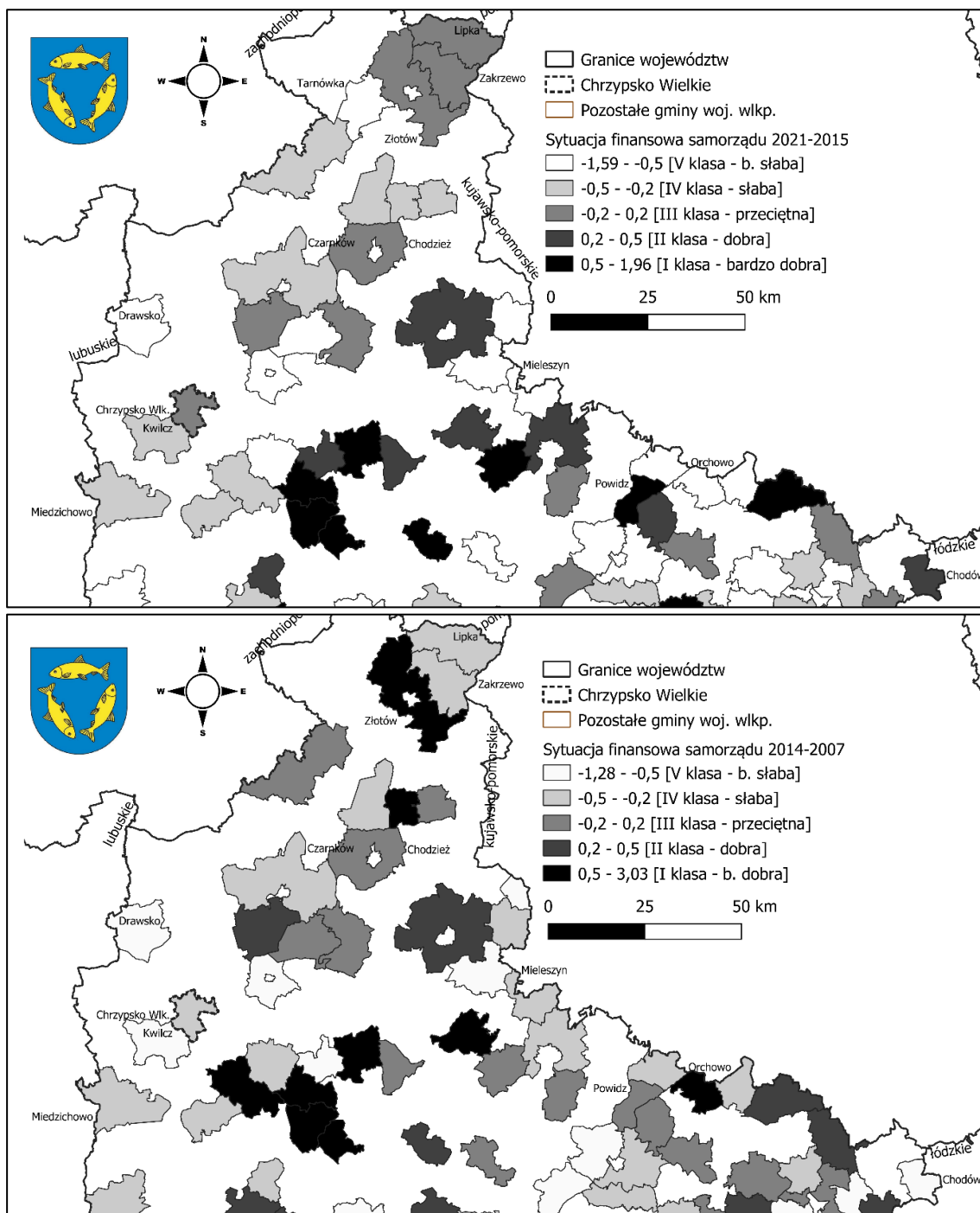
- Tylko trzy gminy: Chrzypsko, przedostatni w regionie pod względem poziomu rozwoju Chodów oraz Lipka, przez cały okres objęty analizą cechowały się stosunkowo lepszą sytuacją finansową niż właśnie ogólny poziom ich rozwoju na tle województwa, co pozytywnie świadczy o zarządzaniu budżetem w Gminie.
- W latach 2007-2014 aż 8 gmin, w tym Mieleszyn i Tarnówka, cechowały się słabszą sytuacją finansową od Gminy Chrzypsko Wielkie.
- W okresie 2015-2021 w porównaniu do 2007-2014 pięć gmin osłabiło jakość zarządzania swoimi finansami na tle regionu, w tym stanowiący jednostkę referencyjną Mieleszyn.
- Tylko trzy z tych 13 gmin cechowały się w okresie 2015-2021 relatywnie lepszą jakością zarządzania budżetem niż Chrzypsko: gm. Chodów, Powidz i Złotów, przy czym dwie ostatnie są znacząco lepiej rozwinięte od Gminy Chrzypsko pod względem społecznym oraz przestrzenno-środowiskowym co wpływa również na finanse.

Tabela 13 Sytuacja finansowa jednostek porównywalnych z gm. Chrzypsko Wielkie

Gmina	Sytuacja finansowa na skali 111 gmin woj. wlkp. 2021-2015	Dla porównania: pozycja w zakresie ogólnego rozwoju 2021-2015	Sytuacja finansowa na skali 111 gmin woj. wlkp. 2014-2007	Dla porównania: pozycja w zakresie ogólnego rozwoju 2014-2007	Sytuacja finansowa 2021 vs 2014, porównaj z Mapą poniżej
Chrzypsko Wielkie	41	90	81	108	Progresywna IV klasa → III klasa
Kwilcz	89	99	107	96	Progresywna V klasa → IV klasa
Chodzież	55	31	37	52	Regresywna w III klasie rozwoju
Czarnków	70	53	87	51	Progresywna w IV klasie rozwoju
Drawsko	108	78	100	58	Regresywna w V klasie rozwoju
Mieleszyn	105	86	89	99	Regresywna IV klasa → V klasa
Chodów	33	110	103	110	Progresywna V klasa → II klasa
Miedzichowo	84	56	86	77	Stagnacja IV klasa
Orchowo	104	81	90	70	Regresywna IV klasa → V klasa
Powidz	16	23	34	28	Progresywna II klasa → I klasa
Lipka	59	94	78	93	Progresywna IV klasa → III klasa
Tarnówka	106	102	111	102	Stagnacja V klasa
Zakrzewo	61	41	80	40	Progresywna IV klasa → III klasa
Złotów	34	29	11	27	Regresywna I klasa → II klasa

Barwą **zieloną** zaznaczono zjawiska korzystniejsze niż Gmina Chrzypsko W., barwą **piaskową** – słabsze, a bez oznaczenia pozostawiono sytuację podobną lub tożsamą.

Źródło: opracowanie Jan Wojciechowski na podstawie autorskiego obliczalnego modelu równowagi ogólnej (CGE) z komponentem dynamicznym diagnozy procesów rozwojowych



Mapa 9 Sytuacja finansowa gmin wiejskich województwa wielkopolskiego w kontekście prowadzenia rozwoju lokalnego w okresach: 2021-2015 (mapa górna) oraz 2014-2007 (mapa dolna)

Źródło: opracowanie Jan Wojciechowski na podstawie autorskiego obliczalnego modelu równowagi ogólnej (CGE) z komponentem dynamicznym diagnozy procesów rozwojowych

Analizą objęto cztery wskaźniki:

- 1) Poziom dochodów własnych przypadających na 1 mieszkańca. Gmina Chrzypsko jest pod tym względem powyżej mediany, ale nieco poniżej średniej dla gmin wiejskich w Wielkopolsce (43. - 46. miejsce). W okresie 2007-2021 dochody własne na 1 mieszkańca wzrosły z ok. 829-835 zł (2010 r., 2007 r.) do ok. 2 941 zł (2020 r.). Stanowiło to wzrost z 74% średniej dla Wielkopolski do nawet ponad 100% średniej. **Jednocześnie wielkość dochodów własnych na 1 mieszkańca w całym ww. okresie stanowiła minimum 96%, a w wybranych latach nawet ponad 110% mediany czyli wartości środkowej. Dochody własne Gminy kształtują się zatem co do zasady stosunkowo lepiej niż w połowie pozostałych gmin wiejskich z województwa.** Mimo to, uczestnicy badań jakościowych zwrócili uwagę, że Gmina praktycznie nie jest w stanie czynić potrzebnych inwestycji bez udziału środków zewnętrznych m.in. z uwagi na niewystarczający poziom dochodów własnych w stosunku do

zapotrzebowania. Wniosek ten wcale nie stoi w sprzeczności z danymi statystycznymi – Gmina po prostu wykazuje ponadprzeciętną chęć do inwestowania dochodów własnych (patrz pkt 3 poniżej), dlatego nie dziwi, że w subiektywnym odczuciu te dochody są dla osób z wewnątrz zbyt niskie.

- 2) Poziom wydatków inwestycyjnych przypadających na 1 mieszkańca. W latach 2007-2021 wydatkowanie na inwestycje przez Gminę wzrosło z ok. 178 zł przypadających na 1 mieszkańca (2007 r.) do ponad 1 000 zł, z kulminacyjnym rokiem 2017 (ok. 1 394 zł na 1 mieszkańca). Jeszcze w latach 2007-08 Gmina wydatkowała relatywnie niewiele na inwestycje – około 50% średniej dla gmin wiejskich w Wielkopolsce. Od 2012 r. wskaźnik ten nie spada poniżej 82% średniej i 98% mediany co oznacza, że połowa gmin wiejskich w regionie wydaje na inwestycje stosunkowo mniej niż Chrzypsko Wielkie. **W latach 2019-2021 wskaźniki oscylowały w przedziale powyżej 107% średniej i 130% mediany. W 2012, 2013, 2016, 2017 i 2019 r. aż 3/4 gmin wiejskich w regionie wydawało na inwestycje mniej niż Chrzypsko, przeliczając wartości na 1 mieszkańca.**
- 3) Stosunek wskaźnika 2 do wskaźnika 1, pokazujący jaką część dochodów własnych gmina jest skora przeznaczać na inwestycje (a może jej inwestycje przekraczają kwotę własnych dochodów). W Chrzypsku wielkim w obu perspektywach finansowych wskaźnik ten wynosi ok. 50% co oznacza, że mniej więcej połowę kwoty dochodów własnych Gmina przeznacza na wydatki inwestycyjne. **Dla okresu 2015-2021 średnia i mediana kształtują się poniżej 38%, a Chrzypsko Wielkie zajmuje 27. miejsce na 111 gmin wiejskich w regionie pod względem reinwestowania dochodów własnych. We wcześniejszych latach Gmina oscylowała nieco powyżej mediany, która wyniosła 47%. Gminy wiejskie w Wielkopolsce w okresie 2015-2021 wydawały na inwestycje przeciętnie o 9 punktów procentowych mniej kwoty własnych dochodów niż w latach 2007-2014. Skoro proporcja ta nie zmienia się w Gminie Chrzypsko, aktywność inwestycyjną samorządu na tle analogicznych gmin w województwie należy ocenić jak najbardziej pozytywnie.**
- 4) Udział wydatków na administrowanie gminą z działu 750, w ogólnych wydatkach budżetowych w okresie programowania (odpowiednio: 2007-2014 i 2015-2021). **W tym zakresie Gmina jest jedną z najbardziej obciążonych w regionie – zajmując 100. miejsce w pierwszej perspektywie i 92. pozycję w drugim okresie. Poza latami 2018-20, na administrowanie samym Urzędem Gminy wydatkowanych było ok. 13%-14% budżetu.**

Respondenci wywiadów jakościowych nie do końca zgadzają się z tym wnioskiem, choć trudno polemizować ze zrelatywizowanymi danymi pochodzącymi ze statystyki publicznej, przedstawionymi na skali 111 gmin wiejskich Wielkopolski, analizowanymi dla 15-letniego okresu. Jednym z pojawiających się argumentów „przeciwko” danym statystycznym jest specyfika gminy – liczba ludności, wielkość budżetu. Analiza potwierdza jednak, że podobnie wielkościami i strukturalnie gminy Miedzichowo, Mieleszyn, Orchowo i Zakrzewo są stosunkowo mniej obciążone wydatkami na administrowanie. Z drugiej strony słusznie uczestnicy badań zwracają uwagę na to, że Gmina już czyni wiele aby ograniczyć obciążenie finansowe kosztami administracyjnymi – przykładami są tutaj przeniesienie usług kadrowo-księgowych jednostek podległych do Gminy (dla wspólnej obsługi administracyjnej i kadrowo-płacowej zgodnie z art. 10a Ustawy o samorządzie gminnym), czy też łączenie wydziałów w Urzędzie, które jak się wydaje osiągnęło już swój punkt krytyczny, powyżej którego znacząco spadałaby jakość obsługi.

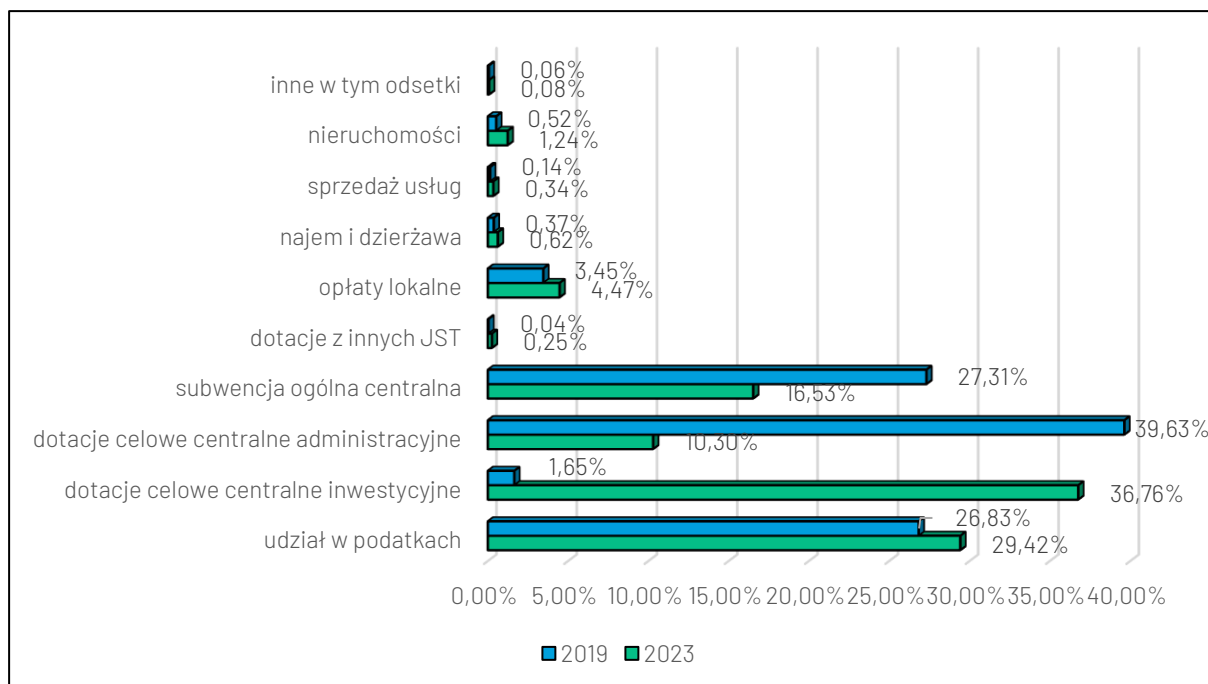
W ramach diagnozy poza modelowaniem makroekonomicznym objęto analizą również budżety Gminy Chrzypsko w latach 2019-2023 (patrz Wykres 4 i Wykres 5). Przyjęto, że najbardziej właściwe dla zobrazowania przemian w budżecie Gminy w ostatnich latach będzie szczegółowe zaprezentowanie struktur dochodów i wydatków budżetowych w ramach planów na lata:

- 2019 (tu: przed wystąpieniem szoków gospodarczych tj. COVID-19; wojna; inflacja z zagrożeniem stagflacji);
- 2023 (tu: po wdrożeniu rozwiązań odpowiadających na ww. szoki gospodarcze).

Analiza budżetów planowanych na 2019 r. i 2023 r. potwierdza wyniki modelowania makroekonomicznego. W obu latach ok. 1/3 dochodów stanowią dwa główne dochody własne: udziały w podatkach oraz opłaty i podatki lokalne (patrz Wykres 4). W 2023 r. w porównaniu do 2019 r. zmieniła się struktura dotacji i subwencji rządowych. Udział dotacji na administrowanie Gminą i jednostkami podległymi (np. oświata, pomoc socjalna i opieka społeczna) spadł z 40% do 10%. Udział ogólnej subwencji spadł z nieco ponad 1/4 do 1/6. Znacząco wzrósł natomiast udział dotacji celowych na inwestycje, stanowiąc w budżecie na 2023 r. ponad 1/3 dochodów, co ma związek z otrzymaniem przez Gminę kilku ponad milionowych dotacji w ramach Rządowego Programu „Polski Ład” – również ukierunkowanego na niwelowanie skutków szoków gospodarczych, jakie wystąpiły w okresie 2020-22.

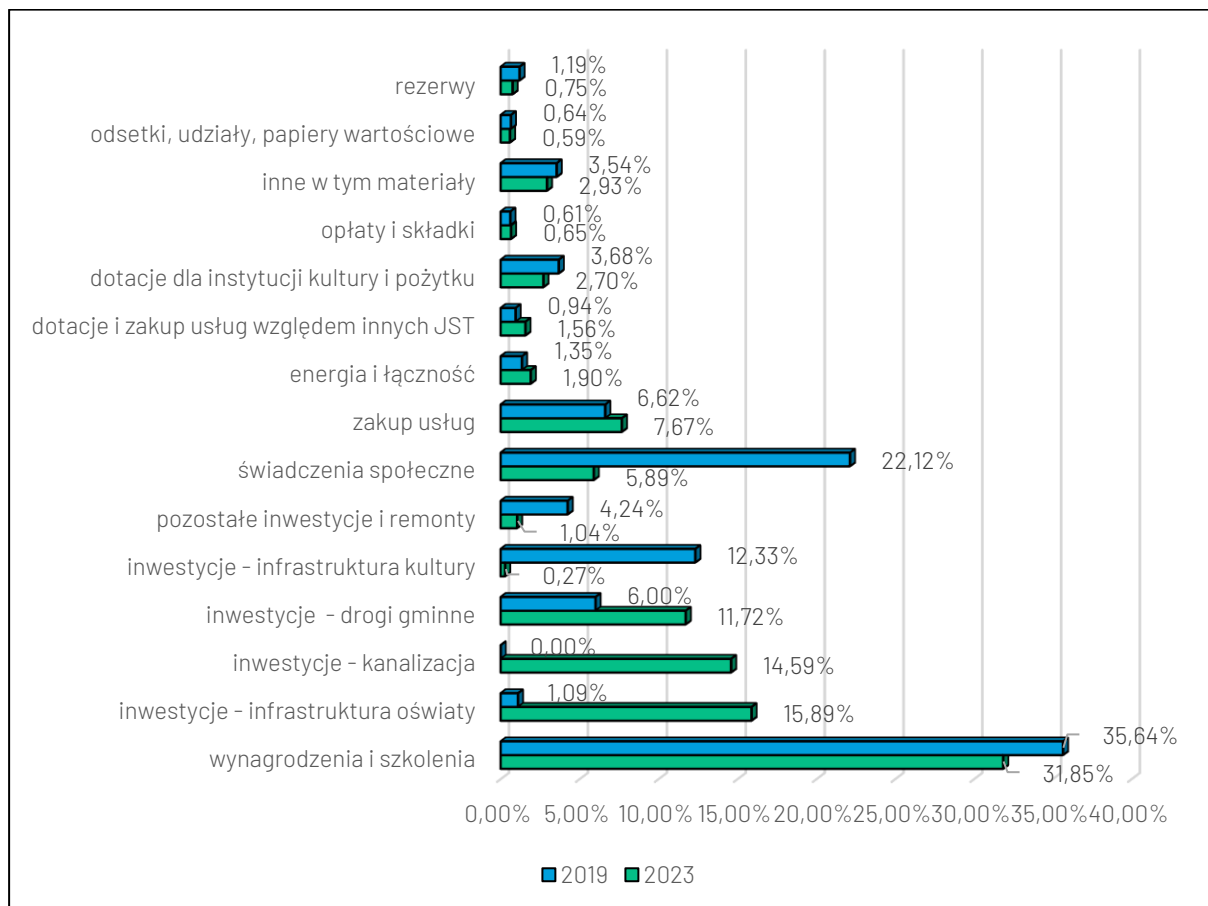
Również struktura wydatków budżetowych planowanych na lata 2019 i 2023 potwierdza wcześniejsze konkluzje. Na Wykres 5 u jego podstawy w rubryce „wynagrodzenia i szkolenia” zawarto łączny udział środków przeznaczonych na wynagrodzenia, ich pochodne, powiązane osobowe i bezosobowe koszty wynagrodzeń oraz dokształcanie pracowników Gminy. Ma to dość istotne znaczenie, ponieważ planując budżet Gmina musi brać pod uwagę nie tylko funkcjonowanie Urzędu, ale również wielu jednostek podległych – m.in. Zespół Szkół, Ośrodek Pomocy Społecznej, Środowiskowy Dom Samopomocy, Gminny Ośrodek Kultury itd. Realnie ponoszone koszty administracyjne wszystkich tych jednostek wynoszą ok. 1/3 całkowitych wydatków budżetowych (z tego sam Urząd: 13-14%). W 2019 r. Gmina planowała wydatkować na

inwestycje łącznie niecałą 1/4 budżetu, natomiast w 2023 r. jest to już ponad 40% wydatków budżetowych. Innym wnioskiem potwierdzającym się w oparciu o analizę budżetu jest stosunkowo duży udział wydatków przeznaczanych na świadczenia społeczne (patrz również wnioski z analizy sytuacji społecznej), choć kwota planowana na 2023 r. jest o połowę mniejsza niż w 2019 r.



Wykres 4 Struktura dochodów budżetowych Gminy Chrzypsko Wielkie w latach 2019 i 2023

Źródło: uchwały budżetowe Rady Gminy z 14.11.2018 i 28.12.2022



Wykres 5 Struktura wydatków planowanych w budżetach Gminy Chrzypsko Wielkie w latach 2019 i 2023

Źródło: uchwały budżetowe Rady Gminy z 14.11.2018 i 28.12.2022

Analizując kosztochłonność realizacji zadań własnych Gminy (zdefiniowanych na Rysunek 3 w podrozdziale *Jakie są zadania i funkcje Gminy?*) wzięto pod uwagę wydatki budżetowe z lat 2019-2022 w układzie poszczególnych rozdziałów i paragrafów. W okresie 2019-2022 aż 70% wydatków Gminy pochłaniała realizacja zaledwie czterech zadań publicznych (patrz Wykres 6):

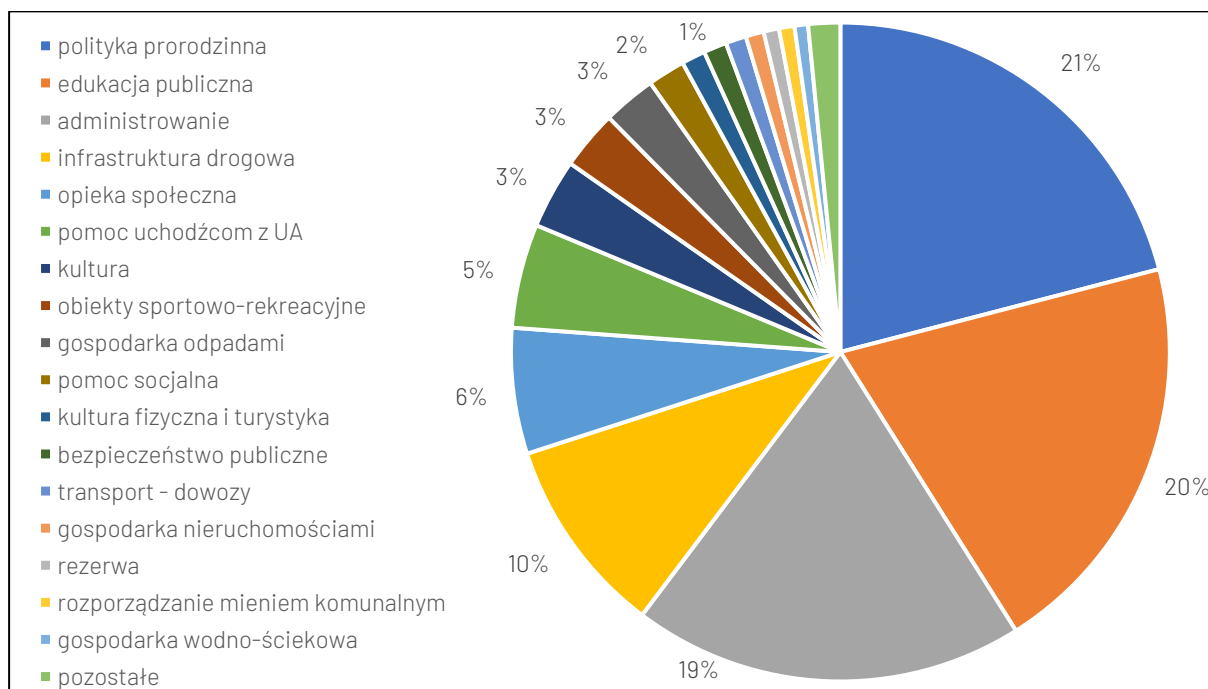
- Polityka prorodzinna – 21% (na czele ze świadczeniami wychowawczymi, Programem 500+ itd.)
- Edukacja publiczna – 20%
- Administrowanie – 19% (zarządzanie Gminą, organizacja i funkcjonowanie Urzędu, Rady, jednostek podległych)
- Infrastruktura drogowa – 10%

Ponadto dość dużo wydatków przeznaczanych jest na opiekę społeczną oraz od 2022 r. pomoc uchodźcom z Ukrainy wskutek agresji zbrojnej Rosji na ten kraj (tu: koszty wsparcia w jednym tylko roku 2022 stanowiły aż ok. 5% całkowitych wydatków budżetowych za okres 2019-2022 – patrz Wykres 6).

Na wcześniej wspomnianym „modelu kompetencji Gminy” zawartym w podrozdziale *Jakie są zadania i funkcje Gminy?* wyszczególniono 36 ustawowych zadań publicznych. Przeprowadzona analiza wskazuje, że sześć kluczowych zadań (17% zadań) pochłania aż 80% budżetu Gminy co oznacza, że na pozostałe 30 zadań przypada ok. 20% budżetu. Wyniki analizy są zaskakująco zgodne z tzw. *zasadą Pareto* mówiącą, że 20% kluczowych zjawisk jest związanych z 80% istniejących zasobów. To wniosek istotny w kontekście przyszłego kształtowania celów i wskaźników Strategii – w zależności od tego, jakie cele i wskaźniki zostaną finalnie postawione przed organami Gminy do osiągnięcia, będzie łatwiej określić ich potencjalny koszt.

„Model kompetencji Gminy” dzielił ponadto zadania ustawowe na trzy kategorie, odnoszące się do struktury diagnozy przyjętej w Strategii: zadania społeczno-bytowe, przestrzenno-środowiskowe i gospodarcze. Patrząc z tej perspektywy, struktura wydatków budżetowych Gminy kształtuje się następująco:

- Zadania społeczno-bytowe: 63,8%
- Zadania przestrzenno-środowiskowe: 16,2%
- Zadania gospodarcze: 0%
- Administracja: 19,2%
- Rezerwy: 0,8%



Wykres 6 Struktura wydatków budżetowych Gminy Chrzypsko Wielkie w latach 2019-2022, w układzie ustawowych zadań publicznych

Źródło: opracowanie Jan Wojciechowski na podstawie danych UG.

Budżety Gminy jak również związane z nimi prognozy deficytu budżetowego, długu publicznego, spłaty kredytów oraz Wieloletnia Prognoza Finansowa – podlegają opiniowaniu przez Regionalną Izbę Obrachunkową. Wszystkie 33 analizowane opinie RIO, dotyczące pięciu lat budżetowych poprzedzających opracowanie niniejszej Strategii, są pozytywne. 26 spośród nich dotyczy planów budżetowych, spośród nich w połowie (13) Izba nie sformułowała żadnych uwag i nie wykryła rozbieżności. W ośmiu planach

sformułowano dla Gminy zastrzeżenie, że wskaźnik planowanej łącznej kwoty zobowiązań był bliski dopuszczalnego maksimum. Oznacza to, że Gmina planowała w pełni wykorzystać swoje obecne możliwości wydatkowe w sposób nienaruszający dyscypliny finansów publicznych. W sześciu planach RIO wykryła rozbieżności finansowe lub błędy rachunkowe, które jednak często dotyczyły dość niewielkich kwot – np. 300 zł, 3 807 zł, 47 920 zł. Większe rozbieżności i błędy rachunkowe Izba wskazała w opiniach dotyczących wykonania budżetu. Na siedem takich opinii tylko w jednej nie sformułowano uwag, a zauważalne rozbieżności pojawiały się w wykonaniu planów na I półrocza 2019 i 2021 r. Ostatecznie jednak rozliczenie całych tych lat budżetowych Gmina zamykała z rozbieżnościami nieprzekraczającymi 27 000 zł, co stanowi maksymalnie 1‰ planowanych wydatków.

Istotnym kontekstem dla planowania celów rozwoju Gminy są: Wieloletni Program Inwestycyjny 2022-2026 (patrz Tabela 14) oraz Wieloletnia Prognoza Finansowa na lata 2023-2032. Najwięcej zadań Gmina planuje zrealizować w zakresie: obiektów użyteczności publicznej, dróg publicznych oraz infrastruktury liniowej. W perspektywie krótkookresowej największą wartość inwestycji do zrealizowania Gmina planuje w zakresie obiektów użyteczności publicznej, choć jej udział finansowy wyniesie nieco ponad 20%. Wszystkie inwestycje w obiekty użyteczności publicznej są wpisane na listę podstawowych zadań:

- Termomodernizacja budynku Urzędu – zakończona merytorycznie w 2022 r., wraz z utworzeniem punktu obsługi interesanta dla Urzędu Stanu Cywilnego
- Trzyetapowa budowa przedszkola – rozpoczęta projektowo w 2022 r., planowo potrwa do 2024 r.
- Zakup kontenera do Mylina [2023]
- Modernizacja sali zajęć dla młodzieży w Gminnym Ośrodku Kultury [2023]
- Modernizacja budynku Środowiskowego Domu Samopomocy m.in. poprzez wymianę stolarki [2024]
- Modernizacja starego przedszkola na Dom Dziennego Pobytu Seniora i placówkę Poczty Polskiej [2025]

Drugi publicznie objęte Programem w dużej mierze planowane są do realizacji na lata 2024-2026. Udział Gminy w finansowaniu ma wynieść nieco poniżej 1/4. Część z tych inwestycji już się rozpoczęła.

- Przebudowa ulicy Polnej w Chrzypsku Wielkim [2022]
- Budowa drogi do Orla Wielkiego [2023]
- Budowa drogi i ślipu – Białokosz [2023]
- Budowa drogi w Mylinie i Łęczkach [2024]
- Budowa drogi do Gnuszyna [2025]
- Budowa drogi do Charcic [2025]
- Budowa drogi w Chrzypsku Wielkim – ul. Widokowa [2025]
- Budowa drogi w Łęczeczkach [2026]

Ponadto Gmina planuje dofinansować budowę drogi powiatowej w Mylinie oraz wykonała drogi dojazdowe do gruntów rolnych. Natomiast w zakresie infrastruktury liniowej Gmina planuje partycypować finansowo w ok. 35%. Respondenci wywiadów jakościowych potwierdzają, że będąca w trakcie realizacji systemowa inwestycja w infrastrukturę wodociągową i kanalizacyjną powinna być kontynuowana w okresie wdrażania kolejnej Strategii (w tym wspomniana wcześniej modernizacja oczyszczalni ścieków oraz budowa nowego ujęcia wody). Sześć zadań wpisanych jest na listę podstawową dla Urzędu, odpowiedzialność za dwa kolejne ponosi Gminna Spółka Komunalna, zaś dwa ostatnie znalazły się na liście dodatkowej:

- Budowa wodociągu – Białokoszyce i Chrzypsko Małe [2022]
- Budowa kanalizacji do Białcza – dwa etapy [2022-2023]
- Przebudowa wodociągu – dwa projekty: Łęczeczki i Łęże [2022; Gminna Spółka Komunalna]
- Budowa kanalizacji do Charcic [2023]
- Wymiana opraw oświetleniowych [2023]
- Budowa wodociągu – Orle Wielkie [2024]
- Budowa kanalizacji do Ryżyna [2026]
- Rozbudowa kanalizacji na ul. Sierakowskiej [lista dodatkowa, 2023]
- Modernizacja wodociągu w Chrzypsku Małym [lista dodatkowa, 2023]

Ponadto kilka inwestycji dotyczy infrastruktury turystyczno-rekreacyjnej i sportowej, czego potrzebę również potwierdzają uczestnicy badań jakościowych – wymieniając wśród takich potrzeb m.in. rozbudowę szkoły o halę gimnastyczną, renowację boiska i bieżni, inwestycje w GOK (wyposażenie sceny, miejsca dla młodzieży, remont biblioteki), dalszą rozbudowę infrastruktury przy kąpielisku w Chrzypsku Wielkim (np. budowa mini-amfiteatru).

Mając na uwadze wyniki diagnozy w poprzednich podrozdziałach, w Wieloletnim Programie Inwestycyjnym poczyniono kroki w kierunku rozwiązania następujących problemów w Gminie:

Problemy	WPI	Rozwiązania już zaplanowane przez Gminę
Niewystarczające zasoby infrastruktury kapitału ludzkiego [Sytuacja społeczna]	»»»	Realizowana budowa przedszkola o wartości ponad 8,6 mln zł zapewni możliwość przeniesienia go z Zespołu Szkół, co poprawi warunki dla edukacji podstawowej
Zbyt wolny postęp w rozbudowie dostępu do kanalizacji [Sytuacja przestrzenna]	»»»	Realizowane i zaplanowane łącznie cztery inwestycje na kwotę co najmniej 7,7 mln zł zwiększą dostęp do kanalizacji dla ok. 16%-18% mieszkańców Gminy
Zbyt mała powierzchnia posiadanych nieruchomości do celów polityki przestrzennej [Sytuacja przestrzenna]	»»»	Planowane cztery wykupy lub zamiany gruntów m.in. na późniejsze inwestycje celu publicznego, również zawarte w Programie
Niewielkie zasoby mieszkań komunalnych i socjalnych [Sytuacja przestrzenna]	»»»	Planowane cztery inwestycje poprawiające tę sytuację, w tym budowa nowego mieszkania socjalnego i modernizacje trzech innych nieruchomości

Tabela 14 Podsumowanie Wieloletniego Programu Inwestycyjnego 2022-2026 [w trakcie realizacji]

Rodzaj wydatku	Łączna liczba zadań w Programie	W tym na liście podstawowej z określonym budżetem	Środki własne Gminy i kredyty [w zł]	Łączny koszt inwestycji ogółem [w zł]	Łączna kwota planowanego dofinansowania [w zł]
infrastruktura liniowa	10	6	3 056 679,00	8 810 279,00	5 753 600,00
drogi publiczne	9	8	2 720 129,71	11 659 000,00	8 738 870,29
obiekty użyteczności publicznej	7	7	2 368 000,00	11 673 384,30	9 371 375,30
infrastruktura turystyczno-rekreacyjna i sportowa	4	3	241 000,00	697 615,70	456 615,70
mieszkania komunalne	4	1	100 000,00	200 000,00	100 000,00
przestrzeń publiczna	1	1	94 890,00	192 880,00	97 990,00
drogi dojazdowe do gruntów rolnych	1	1	50 000,00	1 000 000,00	950 000,00
zakup środków trwałych i wyposażenia	3	3	0,00	218 070,00	218 070,00
inwestycyjna pomoc społeczna	1	1	0,00	349 049,40	349 049,40
gospodarka nieruchomościami	7	0	0,00	0,00	0,00
infrastruktura teleinformatyczna	1	1	0,00	100 000,00	100 000,00
Suma końcowa	48	32	8 630 698,71	34 900 278,40	26 135 570,69

Kolorem zielonym zaznaczono wartości najwyższe dla poszczególnych źródeł finansowania.

Źródło: Wieloletni Program Inwestycyjny Gminy Chrzypsko Wielkie 2022-2026

Wnioski z analizy sytuacji finansowej Gminy na tle regionu są bardzo pozytywne i świadczą o dość wysokiej jakości zarządzania finansami publicznymi w Gminie. Potwierdzają to regularnie opinie Regionalnej Izby Obrachunkowej.

Gmina osiąga niezłe dochody własne w przeliczeniu na 1 mieszkańca na tle podobnych jednostek z województwa. W dwóch poprzednich perspektywach średniookresowych, analogicznych niniejszej Strategii, wydatkowała na inwestycje około połowę kwoty dochodów własnych. Przekracza to wartości średniej i mediany dla województwa. Same wartości wydatków inwestycyjnych na 1 mieszkańca również uległy kilkukrotnemu wzrostowi w okresie 2007-2021. W ostatnich kilku latach Gmina przeznaczająca na inwestycje aż 23%-43% budżetu.

Dość dużym obciążeniem dla budżetu na tle innych gmin wiejskich w Wielkopolsce są wydatki na administrowanie. Najczęściej na samo funkcjonowanie Urzędu przeznaczane jest ok. 13%-14% budżetu, zaś łącznie z jednostkami podległymi, na całość administrowania Gmina wydaje ok. 1/3 budżetu. Gmina poczyniła już znaczące wysiłki w celu ograniczenia tego obciążenia m.in. poprzez przeniesienie obsługi księgowo-kadrowej jednostek podległych do Gminy oraz poprzez łączenie wydziałów wewnątrz samego Urzędu.

Wieloletni Program Inwestycyjny 2022-2026 odpowiada na sporo zdiagnozowanych problemów i potrzeb, zwłaszcza przestrzennych, wynikających zarówno z analizy makroekonomicznej jak i z wywiadów jakościowych. WPI zawiera aż 32 inwestycje wpisane na listę podstawową, opiewające na łączną kwotę prawie 35 mln zł.

Analiza SWOT-TOWS

ETAP I – IDENTYFIKACJA I SELEKCJA CZYNNIKÓW

To identyfikacja rzeczywistych i potencjalnych czynników wewnętrznych, zależnych od ogółu społeczności Gminy (mieszkańcy, organizacje pozarządowe, urząd i jego jednostki podległe, przedsiębiorcy) czyli mocnych stron i słabych stron; jak również czynników zewnętrznych, pozostających poza realnym wpływem tej społeczności: szans potencjalnie możliwych do wykorzystania i zagrożeń, przed którymi należy się obronić. **Na tym etapie wykorzystano wnioski z diagnozy przeprowadzonej na poprzednich etapach projektowania Strategii.** Podstawą właściwie opracowanej analizy SWOT-TOWS, a co za tym idzie wybrania trafnych kierunków i celów Strategii względem kluczowych problemów i potrzeb grup docelowych, jest zmniejszenie ryzyka wystąpienia błędów poznawczych na etapie wnioskowania. Jednym z klasycznych i bardzo często spotykanych błędów jest nadmierna koncentracja na aspektach pozytywnych. Wynika ona z naturalnej heurystyki poznawczej – znacznie łatwiej dostrzegamy swoje silne strony, aniżeli słabsze, a zwłaszcza szanse w porównaniu do zagrożeń. To ostatnie nieco zmieniło się wskutek wystąpienia szoków gospodarczych w latach 2020-2022. Analiza przeprowadzona na etapie tworzenia Strategii na każdym etapie zachowuje symetrię, tzn. równą liczbę rozpatrywanych aspektów (15) w każdej z grup, jak również ich wewnętrzną strukturę (po 5 czynników społecznych, gospodarczych i przestrzenno-środowiskowych). Ogranicza to błędną heurystykę na kluczowym etapie zaangażowania społeczności w tworzenie Strategii a więc ich aktywnym udziale poprzez subiektywną delimitację i ważenie czynników podczas warsztatów strategicznych (formy dodatkowych konsultacji społecznych). Zgodnie z najnowszymi trendami, czynnikom nadano również **jedną z trzech grup wartości**, o czym nie informowano uczestników warsztatów⁵²:

- **wartości pionierskie** (innowacyjne, entuzjastyczne, pozwalające wyróżnić się obszarowi);
- **wartości wędrownicze** (znane być może na innym obszarze i możliwe do zaimplementowania, mogą przynieść przewagi w stosunku do wartości tradycyjnych, jednak są nisko innowacyjne);
- **wartości osadnicze** (znane, które nie wnoszą nic nowego, naśladowcze, generujące niski wzrost).

⁵² Por. Chan Kim W., Mauborgne R., 2018. Przemiana błękitnego oceanu, Hachette Book Group, Inc., Nowy Jork, s. 116-134.

Tabela 15 Czynniki brane pod uwagę w analizie SWOT-TOWS podczas warsztatów strategicznych

Czynnik pozytywny	Liczba wskazań	Średnia ważona	Czynnik negatywny	Liczba wskazań	Średnia ważona
MOCNE STRONY (CZYNNIKI WEWNĘTRZNE)	Razem	Pkt	SŁABE STRONY (CZYNNIKI WEWNĘTRZNE)	Razem	Pkt
11) walory turystyczne	15	2,9	11) nadal niewystarczający dostęp do infrastruktury podstawowej	12	2,5
8) Gmina dużo inwestuje pomimo niskich dochodów własnych	14	2,4	6) niski poziom dochodów własnych Gminy	10	3,2
4) dostęp do opieki przedszkolnej jest lepszy niż w innych gm. wiejskich	7	3,1	2) niska jakość kapitału społecznego, brak integracji społecznej	10	2,3
2) dobry dostęp do obiektów kultury	7	1,9	1) słabe wyniki edukacyjne (egzaminacyjne) SP, duża liczebność klas	8	3,6
9) Gmina i jej jednostki dużo korzystają z funduszy zewnętrznych	6	3,3	3) obciążenie demograficzne, ujemna feminizacja i ruch naturalny	6	2,5
3) sprawne działanie i pomysły GOK na organizację czasu wolnego	6	2,0	13) trudności komunikacyjne (dostępność i transport publiczny)	6	2,5
1) pomoc socjalna i opieka społeczna	4	3,5	14) niewystarczające postępy w gospodarce odpadami	5	1,6
13) stosunkowo czyste powietrze na tle województwa	3	2,3	15) przeciętne, często słabe, warunki rolnicze (gleby, ukształtowanie)	3	3,0
14) podejmowanie w ostatnim czasie działań strategiczno-planistycznych	3	1,7	12) położenie w całości na obszarze objętym ochroną środowiskową	3	2,0
15) niski poziom zurbanizowania gminy	3	1,7	10) niewystarczająca oferta agroturystyczna i baza gastronomiczna	3	1,3
7) niskie bezrobocie	2	1,5	4) niewystarczająca sytuacja mieszkaniowa i słaby stan budynków	3	1,0
5) poprawiający się dostęp do opieki zdrowotnej	1	1,0	9) sezonowość branż dominujących lokalnie	2	1,5
6) firmy w Gminie są dość stabilne/odporne względem globalnych szoków	1	1,0	8) niedostosowanie kompetencji pracowników do potrzeb firm	1	3,0
Pozostałe dwa czynniki zaproponowane uczestnikom	0	0	Pozostałe dwa czynniki zaproponowane uczestnikom	0	0
SZANSE (CZYNNIKI ZEWNĘTRZNE)			ZAGROŻENIA (CZYNNIKI ZEWNĘTRZNE)		
11) poprawa warunków życia ludności w zakresie infrastruktury bytowej	11	3,3	11) duże i permanentne zagrożenie suszą głównych upraw	12	2,3
1) poprawa warunków edukacyjnych	9	2,7	1) wysoka inflacja, w szczególności cen dóbr i usług podstawowych	11	3,5
2) poprawa oferty spędzania czasu wolnego	8	2,1	5) niechęć młodych ludzi do osiedlania się w Gminie Chrzypsko	9	2,8
8) rozwój oferty turystycznej (gastronomia, noclegi, wynajem sprzętu)	7	3,3	6) wzrost zadań dla Gminy przy zmniejszeniu dotacji i subwencji	7	2,9
6) poprawa sytuacji na rynku pracy (działania sektora publicznego)	6	2,5	8) dalsze obciążanie i ograniczanie wolności gospodarczej firmom	5	3,0
15) kontynuacja uporządkowania polityki przestrzennej	5	2,8	3) ograniczenie możliwości / chęci finansowania działań NGO	4	2,0
4) poprawa dostępu do opieki zdrowotnej	5	1,8	14) nieprzewidywalność surowcowa	4	1,5
5) poprawa jakości opieki społecznej	4	2,0	15) zaostrenie warunków inwestowania na obszarach chronionych	3	2,7
7) zwiększenie współpracy pomiędzy sektorami i firmami	3	2,0	10) trudności we współpracy pomiędzy rządem Polski a UE	3	2,3
10) działania inwestycyjne samych firm jako wkład w rozwój Gminy	3	2,7	2) szoki społeczno-gospodarcze	3	2,0
14) działania miękkie z zakresu ochrony środowiska	3	2,0	7) niekorzystne zmiany w łańcuchach dostaw	3	2,0
12) poprawa dostępności komunikacyjnej	3	1,7	13) zagrożenie trwałą marginalizacją / położenie daleko od aglomeracji	3	2,0
3) poprawa infrastruktury społecznej	2	2,5	4) napływ ludzi odmiennych kulturowo, niechętnych do asymilacji	3	1,7
13) działania inwestycyjne z zakresu ochrony środowiska	2	1,0	12) komunalna presja środowiskowa w zlewni Oszczynicy (Osiecznicy) oraz obniżanie się lustra wód powierzchniowych	2	1,5
9) marketing terytorialny	1	2,0	9) niekorzystne zmiany trendów w ruchu turystycznym	0	0

Źródło: opracowanie własne na podstawie warsztatów strategicznych. Kolorem zielonym oznaczono wartości tzw. „pionierskie”, a jasnozielonym tzw. „wędrownicze”. Wyłuszczone czcionką oznaczono czynniki kluczowe, wybrane do pogłębionej analizy SWOT-TOWS.

ETAP II – DELIMITACJA KLUCZOWYCH CZYNNIKÓW DLA OBSZARU OBJĘTEGO STRATEGIĄ

Uczestnicy warsztatów (ich struktura została przedstawiona w podrozdziale Metoda 3. Warsztaty strategiczne) pracowali na specjalnie przygotowanych kartach. Ich zadania były następujące:

- 1) Odrzucenie siedmiu czynników, z którymi nie zgadzają się, że są one istotne dla obszaru.
- 2) Z ośmiu pozostających czynników w każdej kategorii należało wybrać subiektywnie po cztery najważniejsze. Dzięki wysokiemu zróżnicowaniu uczestników pod względem m.in. poziomu wykształcenia, wiedzy o obszarze, wieku i doświadczeń życiowych oraz perspektyw – **w pełni osiągnięto cel konsultacji**. Celem było bowiem wyselekcjonowanie tych czynników, które są najistotniejsze dla przyszłego rozwoju Gminy i **odpowiadają na bieżące oraz przyszłe problemy i potrzeby z perspektywy samych grup docelowych Strategii**.
- 3) Uporządkowanie wybranych czterech kluczowych czynników wg poziomu istotności na pozycjach 1-4.
- 4) Zebranie wypełnionych kart i przekazanie losowo innym uczestnikom. W ten sposób ograniczono subiektywność decyzji i poziom „związania się” uczestniczących z własnymi wyborami na etapie wyznaczania wag czynników potrzebnych do pogłębionej analizy eksperckiej. Każdy z uczestników otrzymując kolejną kartę i zestaw czynników wybranych przez inną osobę, w każdym aspekcie (mocne/słabe strony, szanse, zagrożenia) musiał zmierzyć się z wyborami innego uczestnika. Miał do rozdysponowania 10 punktów co odzwierciedlało 100% wagę. Każdemu z czynników należało przyznać wagę od 10% do 70%. Wagi te uśredniono i przełożono na punktację widoczną w tabeli.

Powyższa Tabela 15 zawiera już wyniki prac dokonanych z uczestnikami warsztatów. Numeracja czynników odpowiada ich pierwotnej strukturze zgodnie z kartą pracy warsztatowej – czynniki społeczne oznaczono od 1 do 5, od 6 do 10 to czynniki gospodarcze, finansowe i rynku pracy, a 11-15 to czynniki przestrzenno-środowiskowe. W każdej kategorii (mocne i słabe strony, szanse i zagrożenia) uczestnicy warsztatów uznali pierwszy czynnik przestrzenno-środowiskowy jako najbardziej istotny. Dwa z czterech kluczowych czynników w każdej kategorii to aspekty społeczne, zaś po jednym przyporządkować można do obszaru gospodarki / finansowego / rynku pracy.

ETAP III – WAŻONA ANALIZA EKSPERCKA SWOT-TOWS (WZAJEMNEGO WPŁYWU)

Następnie przeanalizowano potencjalny wpływ czynników, stosując przy tym pytania w jakim stopniu:

- 1) mocne strony pozwolą wykorzystać szanse (S->O)?
- 2) szanse pozwolą wykorzystać mocne strony (O->S)?
- 3) słabe strony mogą uniemożliwić wykorzystanie szans (W->O)?
- 4) szanse ograniczą słabe strony (O->W)?
- 5) mocne strony pozwolą zniwelować zagrożenia (S->T)?
- 6) zagrożenia osłabiają mocne strony (T->S)?
- 7) słabe strony spotęgują zmaterializowane zagrożenia (W->T)?
- 8) zagrożenia spotęgują słabe strony (T->W)?

Pytania 1-2 odpowiadają strategii agresywnej, polegającej na dominującym udziale wykorzystania swoich mocnych stron i szans z otoczenia oraz ich wzajemnego wpływu na siebie. Pytania 3-4 odnoszą się do strategii konkurencyjnej, która zakłada pracę nad swoimi słabościami przy jednoczesnym wykorzystaniu szans z otoczenia. Pytania 5-6 są odniesieniem strategii konserwatywnej, koncentrującej się na mocnych stronach przyszłej firmy oraz obronie przed zagrożeniami z otoczenia. Natomiast pytania 7-8 odpowiadają strategii defensywnej, polegającej na pracy nad słabymi stronami przy jednoczesnej obronie przed zagrożeniami z otoczenia.





Analiza interakcji pomiędzy ważonymi kluczowymi czynnikami została przeprowadzona wg klasycznego modelu heurystycznego:

- 0 pkt – brak wpływu zmiennej objaśniającej na zmienną objaśnianą,
- 1 pkt – słaby (mało znaczący lub niepewny) wpływ,
- 2 pkt – silny, jednoznaczny wpływ.

Końcowe wagi dla kluczowych czterech czynników, wybranych do dalszej analizy musiały zostać ponownie oszacowane już przy założeniu, że ich suma przyniesie wartość 100% (patrz Tabela 16 – np. cztery kluczowe mocne strony = 100%). Obliczeń dokonano wg następującego wzoru:

$$\text{waga do analizy} = \frac{\text{waga nadana przez uczestników warsztatów}}{\text{suma wag nadanych przez uczestników dla kluczowych 4 czynników}} \times 100\%$$

Tabela 16 Końcowe wagi czynników kluczowych dla rozwoju Gminy

czynnik pozytywny	waga	czynnik negatywny	waga
 Walory turystyczne Gmina dużo inwestuje pomimo niskich dochodów własnych Dostęp do opieki przedszkolnej jest lepszy niż w innych gm. wiejskich Dobry dostęp do obiektów kultury	29%	 Nadal niewystarczający dostęp do infrastruktury podstawowej Niski poziom dochodów własnych Gminy Niska jakość kapitału społ., brak integracji społecznej Słabe wyniki edukacyjne (egz.) SP, duża liczebność klas	22%
	23%		28%
	30%		20%
	18%		30%
 Poprawa warunków życia ludności w zakresie infrastruktury bytowej Poprawa warunków edukacyjnych Poprawa oferty spędzania czasu wolnego Rozwój oferty turystycznej (gastro, noclegi, wynajem sprzętu)	29%	 Duże i permanentne zagrożenie suszą głównych upraw Wysoka inflacja, szczególnie cen dóbr i usług podstawowych Niechęć młodych ludzi do osiedlania się w Gminie Wzrost zadań dla Gminy przy zmniejszeniu dotacji i subwencji	20%
	24%		31%
	18%		24%
	29%		25%

Źródło: opracowanie własne na podstawie warsztatów strategicznych.

ETAP IV – PODSUMOWANIE INTERAKCJI

Po analizie interakcji poszczególnych czynników, dla każdej z ośmiu tabel wpływu (odpowiadających pytaniom zawartym w opisie etapu III) dokonano sumowania ważonych interakcji. Wyniki prezentuje Tabela 17. Potencjalnie największy wpływ mogą wywrzeć słabe strony Gminy na szanse z otoczenia – uniemożliwiając lub osłabiając możliwości wykorzystania tych szans (patrz „słabe-szanse”). Z drugiej strony istniejące czy potencjalne zagrożenia z otoczenia mogą osłabić mocne strony Gminy (patrz „zagroż.-mocne”), które z kolei nie są na tyle silne, aby samodzielnie obronić się przed tymi zagrożeniami (patrz „mocne-zagroż.”). Wyzwaniem, a jednocześnie zadaniem dla Gminy powinno być wykorzystanie szans z otoczenia, które zarówno mogą pomóc poprawiać słabe strony (patrz „szanse-słabe”) jak i wzmacniać silne (patrz „szanse-mocne”).

Tabela 17 Podsumowanie analizy powiązań pomiędzy czynnikami wewnętrznymi i zewnętrznymi

SWOT	suma interakcji	suma iloczynów	TOWS	suma interakcji	suma iloczynów	SWOT-TOWS	suma interakcji	suma iloczynów	średnia ważona	typ strategii
mocne-szanse	12	2,99	szanse-mocne	13	3,23	mocne+szanse	25	6,22	24,9%	agresywna
słabe-szanse	14	3,44	szanse-słabe	12	2,95	słabe+szanse	26	6,39	24,6%	konkurencyjna
mocne-zagroż.	7	1,76	zagroż.-mocne	13	3,41	mocne+zagroż.	20	5,17	25,9%	konserwatywna
słabe-zagroż.	8	1,88	zagroż.-słabe	9	2,33	słabe+zagroż.	17	4,21	24,8%	defensywna

Źródło: opracowanie własne na podstawie warsztatów strategicznych.

Biorąc pod uwagę wyniki analizy wyznaczono kierunki Strategii. Proponuje się przyjęcie **strategii konkurencyjnej z elementami strategii konserwatywnej**. Głównym akcentem powinno być wykorzystanie szans z otoczenia, ukierunkowane na:

- pracę nad słabymi stronami, aby to one nie zabrały możliwości wykorzystania szans stojących przed Gminą i aby nie zostały jeszcze mocniej osłabione przez zagrożenia z otoczenia;
- dalsze wzmacnianie już silnych stron, aby obronić się przed ich osłabieniem przez zagrożenia z otoczenia.

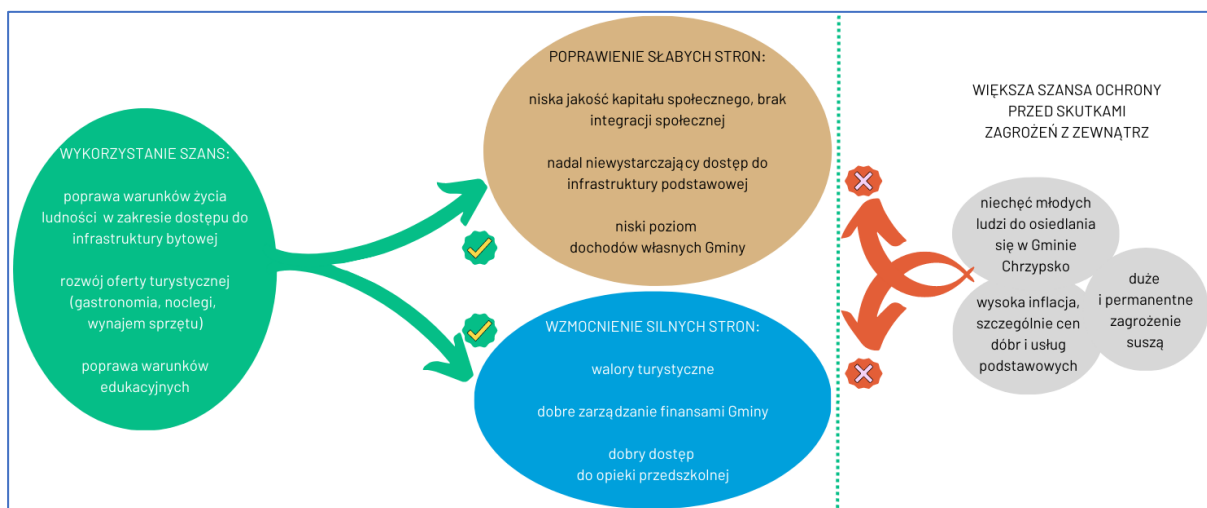
Dlaczego zaproponowano taką logikę interwencji, podczas gdy pozornie dość istotna jest suma dla pierwszego wiersza powyższej tabeli tj. strategii agresywnej? Rozpatrując wybrane główne czynniki rozwoju Gminy Chrzypsko w perspektywie roku 2030 wg ich potencjalnej siły (natężenia) dostrzega się, że najsilniejsza mocna strona Gminy czyli walory turystyczne, jest dużo mniej znacząca niż dwie główne słabe strony i dwa kluczowe zagrożenia (patrz Tabela 18). Przykładowo, walory turystyczne w żaden sposób nie pomogą Gminie obronić się przed skutkami płaskowyzu inflacyjnego w kolejnych latach i tylko w niewielkim stopniu mogą pomóc zachęcić młodych ludzi do osiedlania się w Chrzypsku. Druga i trzecia kluczowa szansa mają praktycznie taką samą siłę oddziaływania na inne czynniki, jak najważniejsza mocna strona Gminy.

Tabela 18 Siła (natężenie) głównych czynników strategicznego rozwoju Gminy Chrzypsko Wielkie

Czynnik strategicznego rozwoju Gminy Chrzypsko Wielkie	Kategoria czynnika	Siła (natężenie) czynnika
Wysoka inflacja, szczególnie cen dóbr i usług podstawowych	Zagrożenie	2,17
Poprawa warunków życia ludności w zakresie dostępu do infrastruktury bytowej	Szansa	2,03
Niski poziom dochodów własnych Gminy	Słaba strona	1,96
Niechęć młodych ludzi do osiedlania się w Gminie Chrzypsko	Zagrożenie	1,92
Nadal niewystarczający dostęp do infrastruktury podstawowej	Słaba strona	1,76
Walory turystyczne	Mocna strona	1,45
Rozwój oferty turystycznej (gastronomia, noclegi, wynajem sprzętu)	Szansa	1,45
Poprawa warunków edukacyjnych	Szansa	1,44

Źródło: opracowanie własne na podstawie warsztatów strategicznych.

Patrząc na logikę interwencji czyli wizję rozwoju Gminy Chrzypsko Wielkie (Rysunek 5) należy pamiętać o tym, że Strategia ma określić cele w perspektywie roku 2030, nie zaś realizację kwestii „pilnych” czy krótkoterminowych. Poza czynnikami z powyższej tabeli, uwzględniono także *ochronę przed negatywnym wpływem postępującej suszy* (zagrożenie) na walory turystyczne (mocna strona, por. casus Pojezierza Gnieźnieńskiego⁵³); jak również niską jakość kapitału społecznego (słaba strona), bezpośrednio związaną z zagrożeniem dla przyszłej struktury ludnościowej tj. niedoboru ludzi młodych w Gminie.



Rysunek 5 Wizja strategicznego rozwoju Gminy Chrzypsko Wielkie do roku 2030

Źródło: opracowanie własne na podstawie warsztatów strategicznych.

ETAP V – WNIOSKOWANIE

Kluczowe czynniki dla rozwoju Gminy Chrzypsko, wybrane przez uczestników warsztatów strategicznych (patrz Tabela 16) co do zasady nie stanowią wartości pionierskich (patrz Tabela 15). Aż 10 z 16 wartości kluczowych dla rozwoju Gminy stanowi wartości tzw. osadnicze – generujące niski wzrost, znane już w skali regionu lub świata. Jest to spójne z dość niskim poziomem rozwoju Gminy na tle województwa, w szczególności rozwoju społecznego – wykazanymi we wcześniejszych częściach diagnozy. **Pierwszym wnioskiem** z analizy SWOT-TOWS jest to, że Gmina Chrzypsko Wielkie cechuje się potrzebami w pierwszej kolejności rozwiązania problemów podstawowych, w tym bytowych. Jedyną wartością tzw. pionierską wśród czynników najważniejszych dla strategicznego rozwoju Gminy byłoby rozwiązanie problemu niskiej jakości kapitału społecznego (zdolności do współdziałania, aktywności społecznej) i niskiego poziomu wewnętrznego zintegrowania (spójności) społeczeństwa Gminy. Czynniki tzw. wędrownicze, czyli już znane w skali regionu czy świata ale stosunkowo nowe dla takich obszarów jak Gmina Chrzypsko to:

- silna strona w postaci dobrego dostępu do kultury tj. czynnik wewnętrzny, który jako wartość dla mieszkańców może przyczynić się do poprawy jakości kapitału społecznego i ludzkiego, obecnie niewystarczających z punktu widzenia harmonijnego rozwoju Gminy (w szczególności konieczna jest koncentracja na osobach

53 [Dwa polskie jeziora znikają - SmogLab](#) ; [Statut - Eko - Przyjezierze Stowarzyszenie Ekologiczne](#) [dostęp: 04.04.2023]

niepełnoletnich, którzy stanowią o przyszłości Gminy oraz na seniorach, których udział w strukturze wiekowej ludności rośnie i będzie nadal postępować);

- możliwość wykorzystania szans, jakie daje potencjalna poprawa warunków edukacyjnych czy oferty czasu wolnego; jak również próba odpowiedzi na postępujące zagrożenia w tym zwłaszcza suszę. Skonstruowanie celów w sposób ukierunkowany na te czynniki zewnętrzne mogłoby przynieść dostrzegalne korzyści w porównaniu do „konkurencyjnych” obszarów wiejskich, analizowanych wcześniej w diagnozie – chociażby w aspekcie rywalizowania o poprawę struktury płci i wieku ludności.

Cele Gminy Chrzypsko Wielkie w perspektywie roku 2030

WIZJA ROZWOJU GMINY CHRZYPSKO WIELKIE



Chrzypsko Wielkie w roku 2030 jest gminą:

- o poprawiających się warunkach życia dla obecnych i przyszłych mieszkańców,
- o rosnącej atrakcyjności turystycznej dla poszukiwaczy spokoju, harmonii i prostoty,
- a przy tym efektywniej wykorzystującą i chroniącą lokalne zasoby przestrzenno-środowiskowe
- oraz sprawnie zarządzaną w aspekcie finansowym i organizacyjnym.

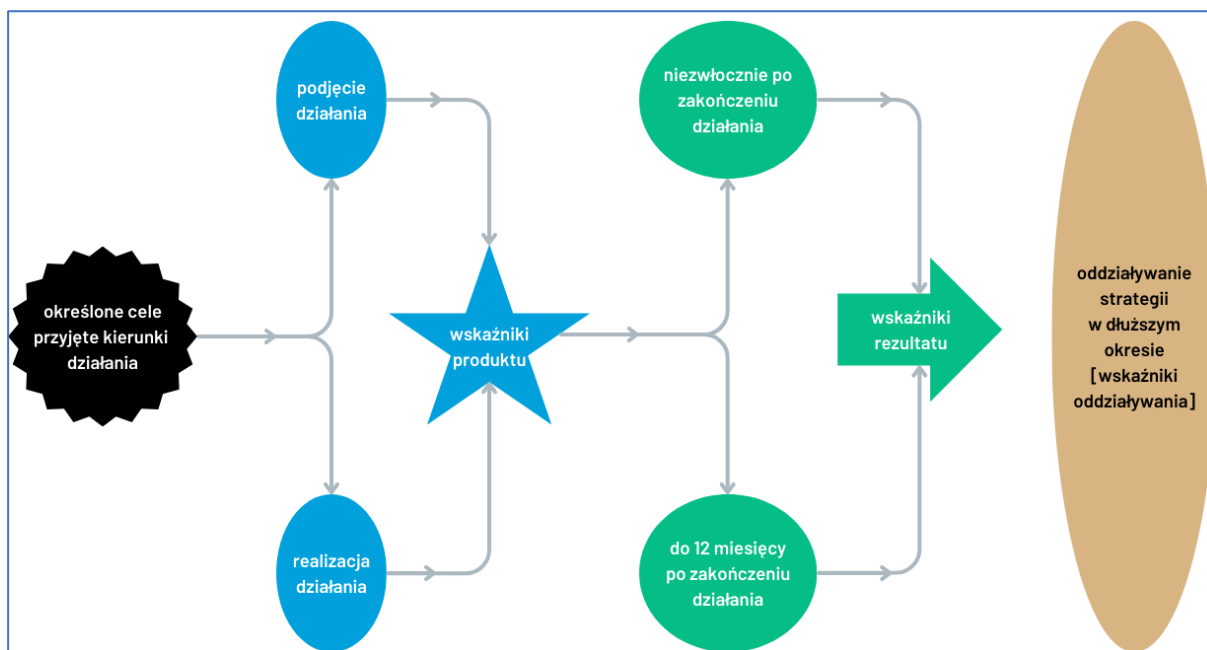
Osiągnięcie tej wizji przyjęte jako główny cel strategiczny z jednej strony silnie koresponduje z definicjami rozwoju zrównoważonego w literaturze przedmiotu, z drugiej zaś pozostaje w zgodności z horyzontalną zasadą wydatkowania Funduszy Europejskich w perspektywie finansowej UE na lata 2021-2027: „nie czyni poważnych szkód” (*do no significant harm*)⁵⁴. Cel główny ma zostać zrealizowany poprzez osiągnięcie poniżej scharakteryzowanych celów szczegółowych w oparciu o wyznaczone kierunki działań.

Wskaźniki produktu, rezultatu i oddziaływania dla poszczególnych celów Strategii będą służyły bieżącemu i końcowemu weryfikowaniu (monitorowaniu) czy przyjęte cele Strategii zostały osiągnięte. Zrealizowanie wskaźników produktu odbywa się w momencie podjęcia lub wykonywania założonych działań (patrz Rysunek 6). Ich zakończenie powinno przynieść oczekiwane rezultaty – bezpośrednio lub w ciągu krótkiego okresu np. 12 miesięcy od zakończenia danych działań. Wskaźnik oddziaływania co do zasady ma długofalową specyfikę oraz nie musi zależeć wyłącznie od działania Gminy czy jej jednostek podległych. Tak jest chociażby w przypadku celów społecznych opisanych w kolejnym podrozdziale – liczba uczniów przypadających na jedną klasę to nie tylko efekt działania Gminy, ale również sytuacji demograficznej, w tym imigracyjnej, która zależy od sytuacji geopolitycznej oraz polityki imigracyjnej państwa.

Wszelkie wskaźniki monitorowania realizacji celów konstruowano w taki sposób, aby zapewnić Gminie maksymalną możliwą elastyczność wdrażania Strategii. Dokument ma wyznaczać kierunki i ramy działania, natomiast jego wykonalność zweryfikuje rzeczywistość w perspektywie do 2030 roku. Zadaniem Gminy jest działanie w celu wprowadzenia na swoim obszarze pożądanych zmian – w szczególności dotyczących warunków edukacyjnych, usług opiekuńczych i oferty czasu wolnego dla seniorów, jej funkcji okołoturystycznej czy też inwestycji infrastrukturalnych i ładu przestrzennego. Dlatego w Strategii nie zakłada się konieczności bezwarunkowej realizacji konkretnych inwestycji, a jedynie wskazuje główne, pierwszorzędne potrzeby i ich lokalizacje (patrz Model struktury funkcjonalno-przestrzennej). Ostatecznie może okazać się, że zwłaszcza w końcowych latach wdrażania Strategii na tyle zmienią się uwarunkowania prawne i finansowe, iż skuteczniejsza i efektywniejsza kosztowo będzie interwencja w innych punktach na mapie Gminy.

54 Brundtland G.H. i in., 1987, raport Światowej Komisji Środowiska i Rozwoju Organizacji Narodów Zjednoczonych: *Nasza Wspólna Przyszłość; Agenda na rzecz zrównoważonego rozwoju 2030*; Art. 3 ust. 3 Traktatu o Unii Europejskiej (Wersja skonsolidowana C 326/13 z 2012 r.) Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2020/852 z dnia 18 czerwca 2020 r. w sprawie ustanowienia ram ułatwiających zrównoważone inwestycje, zmieniające rozporządzenie (UE) 2019/2088, Dz. Urz. UE L 198/13 z 22.6.2022

Rozwój zrównoważony definiuje się w literaturze przedmiotu oraz dokumentach UE jako odpowiadający obecnym potrzebom bez uszczerbku dla możliwości spełnienia swoich potrzeb przez przyszłe pokolenia, mający na celu zapewnienie wzrostu gospodarczego przy jednoczesnej ochronie równowagi społecznej i środowiskowej.



Rysunek 6 Wyjaśnienie logiki pomiaru wskaźników mierzących osiągnięcie celów Strategii

Źródło: opracowanie Jan Wojciechowski

Społeczne cele i kierunki działań, oczekiwane rezultaty

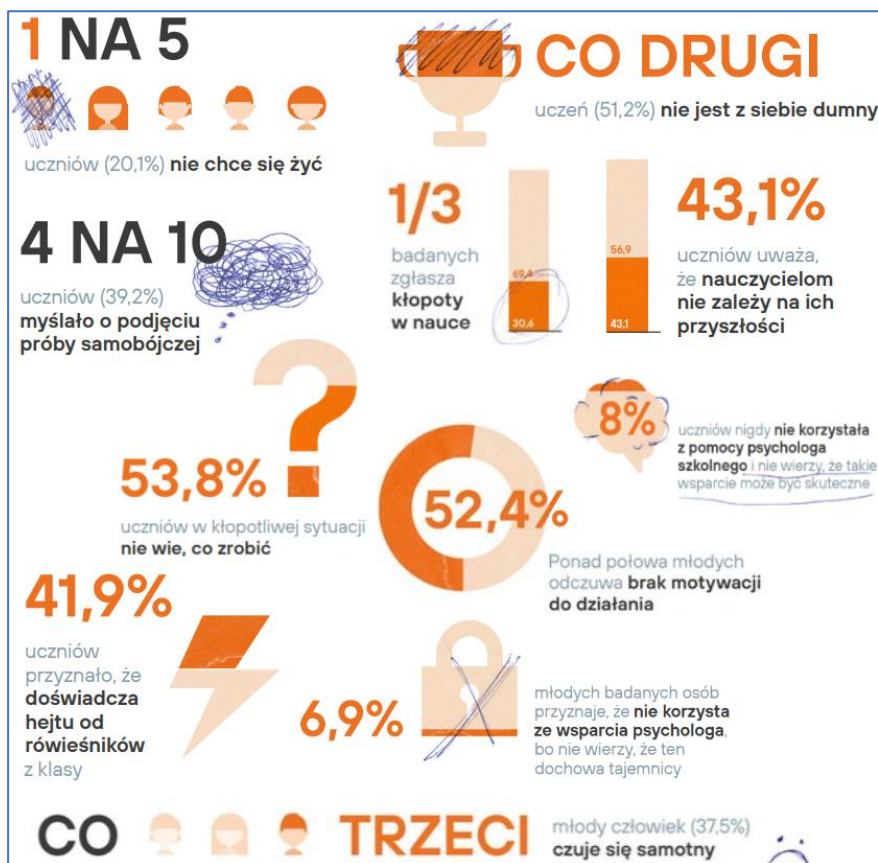
Na podstawie wniosków opisanych w podrozdziale Analiza SWOT-TOWS, jako strategiczne cele społeczne Gminy Chrzypsko Wielkie do roku 2030 przyjmuje się:

- 1) **poprawę szeroko pojętych warunków edukacyjnych dzieci** (w szczególności poza samą szkołą)
- 2) **poprawę warunków opiekuńczych i oferty spędzania czasu wolnego dla seniorów**, co ma zapobiec osłabianiu się integracji międzypokoleniowej społeczeństwa Gminy

Analizując jeszcze bardziej wyselekcjonowane najważniejsze aspekty rozwojowe dla Gminy Chrzypsko (patrz Tabela 18 i Rysunek 5) – w kontekście nastawienia strategii głównie na wykorzystanie szans warto zwrócić uwagę na **poprawę warunków edukacyjnych**. Choć ten aspekt cechuje się dopiero ósmą wartością „siły wpływu” na inne aspekty rozwojowe – stanowi jedyną wartość, która może przynieść większe korzyści dla Gminy w dłuższej perspektywie, niż postawienie wyłącznie na aspekty tradycyjne – takie jak rozwój infrastruktury bytowej czy rozwój oferty turystycznej. Dlatego w kontekście **celów społecznych**, pożądane wydaje się postawienie na dalszy rozwój edukacji – tym razem podstawowej, a nie wychowania przedszkolnego. Finalizacja budowy przedszkola oraz poprawienie warunków do edukacji podstawowej pozwoli również na utrzymanie dotychczasowej silnej strony jaką jest lepszy dostęp do przedszkola niż w innych gminach wiejskich. Jak wykazała diagnoza, potrzeby infrastrukturalne (wyposażenie, inwestycje) w samej szkole podstawowej są już dość dobrze zaspokojone. Definiując pojęcie **warunków edukacyjnych** należy wziąć pod uwagę kontekst dużego zróżnicowania społecznego wewnątrz Gminy, tj. wsie post-PGR oraz niebędące PGR, różnice w podejściu do edukacji w domach – często sami rodzice nie dostrzegają większej wartości we wspieraniu rozwoju edukacyjnego swoich dzieci albo nie mają na to czasu, pozostając w zatrudnieniu etatowym a do tego prowadząc własne gospodarstwo. Zróżnicowana jest też sytuacja ekonomiczna (wewnątrz Gminy, co wynika z powyższych czynników środowiskowych) i psychologiczna dzieci (trend ogólnokrajowy – patrz Rysunek 7 oraz przypis⁵⁵). Dlatego przez warunki edukacyjne rozumie się nie tylko infrastrukturę czy to, co dzieje się w szkole, ale również szerzej pojęte – głównie miękkie – działania podejmowane przez sektor publiczny na rzecz rozwoju kompetencji psychomotorycznych dzieci.

55 Dębski M., Flis J., 2023. [Młode Głowy](#). Otwarcie o zdrowiu psychicznym. Raport z badania dotyczącego zdrowia psychicznego, poczucia własnej wartości i sprawczości wśród młodych ludzi, Fundacja UNaweza, Warszawa.

[SP w Chrzypsku Wielkim brała udział w badaniach na potrzeby tego raportu oraz związanych z nim działaniach edukacyjnych](#)



Rysunek 7 Skrócone wyniki badań dotyczących problemów dzieci

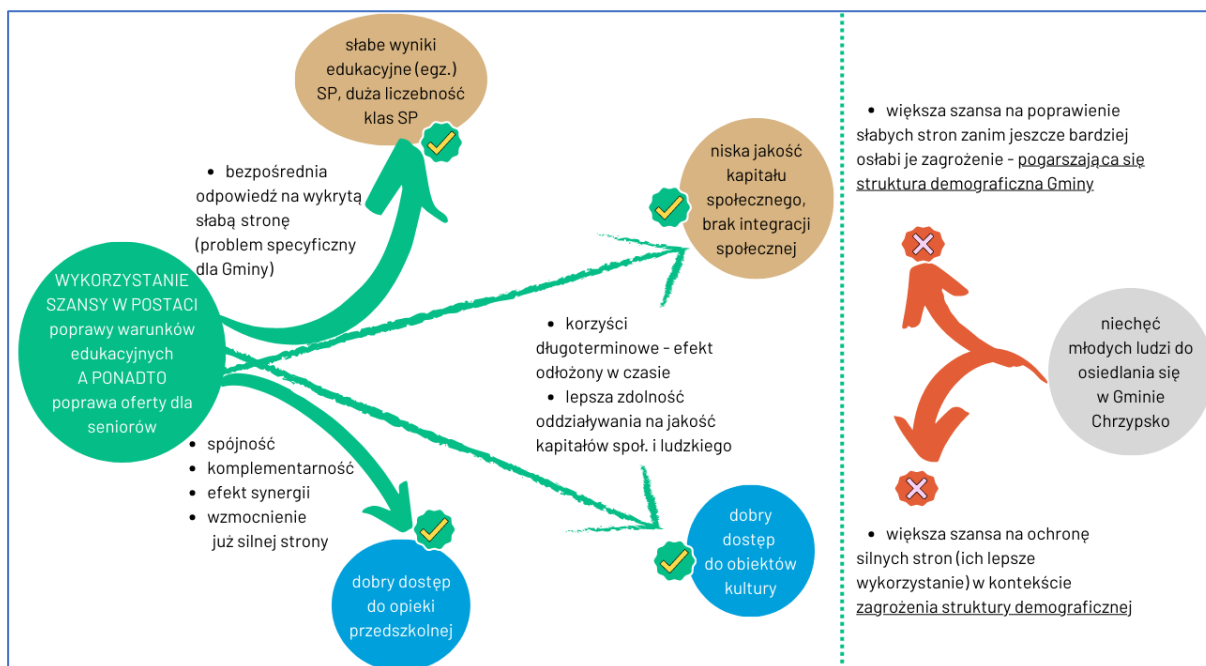
Źródło: Raport Fundacji UNaweza – patrz przypis.

Aczkolwiek sama szkoła opracowała wielopłaszczyznową misję i wizję rozwoju, została dość dobrze wyposażona i oferuje szereg zajęć pozalekcyjnych np. umożliwiających aktywności w ramach „Laboratoriów Przyszłości”, pracowni kulinarno-technicznej, strefy relaksu czy też terapię sensoryczną – wszystko to dzieje się w Chrzypsku Wielkim. Gmina pomimo niskiej liczby ludności (i dzieci objętych edukacją) cechuje się dużymi odległościami pomiędzy miejscowościami oraz wcześniej wspomnianym zróżnicowaniem społecznym, co podkreśla sama szkoła – w analizie SWOT wskazując jako słabe strony m.in.:

- nieadekwatne oczekiwania rodziców do możliwości dzieci;
- obawy rodziców dotyczące wykonania badań w poradni;
- niechęć do umieszczania dzieci w placówkach kształcenia specjalnego;
- trudność w zorganizowaniu zajęć pozalekcyjnych – popołudniowych ze względu na ograniczenia spowodowane odwozami uczniów.

Jedną z głównych słabych stron Gminy jest wspomniana powyżej niska jakość kapitału społecznego, nierozzerwalnie związanego z jakością kapitału ludzkiego na danym obszarze⁵⁶ – czyli m.in. właśnie szkolnictwa. Strategia o perspektywie średniookresowej (tutaj do roku 2030) powinna bowiem oddziaływać nie tylko na potrzeby, warunki, zasoby i kapitały obecnych pokoleń, ale również przyszłych. Dzieci kształcone w SP w latach 2023-2030 osiągną dorosłość w latach 2026-2033, zatem już na etapie końcowej części wdrażania tej Strategii będą posiadały czynne prawa wyborcze, prawa do zawierania małżeństw, zakładania działalności gospodarczych, nabywania i sprzedawania dóbr i usług. Kwestia gdzie i w jaki sposób będą to czyniły – a to zależy również od jakości dostarczonej im edukacji. W dłuższej perspektywie poprawa warunków edukacyjnych powinna ułatwić Gminie ochronę swoich kluczowych silnych i słabych stron przed skutkami zagrożenia dla struktury demograficznej (niska absorpcja ludzi młodych i ich niechęć do osiedlania się, niewystarczający udział kobiet w grupach wieku rozrodczego) – patrz Rysunek 8.

56 Churski P., 2008, Czynniki rozwoju regionalnego i polityka regionalna w okresie integracji z Unią Europejską, Seria Geografia nr 79, Wydawnictwo Naukowe UAM, Poznań



Rysunek 8 Logika interwencji w ramach celu społecznego

Źródło: opracowanie własne na podstawie warsztatów strategicznych.

Badania jakościowe (wywiady, warsztaty) przyniosły szereg potencjalnych kierunków interwencji – rozwiązań, które mogłyby poprawić szeroko pojęte, wyżej zdefiniowane **warunki edukacyjne** w Gminie:

- zwiększenie skali funkcjonowania tzw. opiekunów środowiskowych w sołectwach – wg stanu na moment opracowania Strategii, takie zajęcia dodatkowe są zorganizowane w Białczu w ramach tzw. funduszy profilaktyki uzależnień a Gmina planuje je również w Łęczkach. Podczas badań jakościowych pojawiło się wiele głosów potwierdzających, że te działania należy rozszerzyć o inne sołectwa, zwłaszcza najbardziej oddalone od Chrzypska Wielkiego;
- wprowadzenie pilotażowego projektu nauczyciela świetlicowego / środowiskowego. Jak pokazują wyniki ww. badań ogólnopolskich, pomimo oferty zajęć pozalekcyjnych w szkole, część dzieci może odczuwać obawę do zgłaszania się do udziału w nich (wstyd, obawa przed hejtem, wykluczeniem z grupy). Inna część dzieci może z kolei odczuwać obawę przed poproszeniem o dodatkową pomoc w lekcjach. Zorganizowanie nauczyciela, który pomógłby w rozumieniu materiału i odrabianiu lekcji na miejscu w sołectwie – choćby 1 raz w tygodniu, mogłoby ułatwić niektórym dzieciom podjęcie decyzji o zwróceniu się po wsparcie. Warto rozważyć połączenie obu aktywności z ww. projektem opiekunów środowiskowych – pokazując dzieciom, że jest czas na naukę, a później czas na dodatkowe aktywności integrujące, które mogą być również wymyślone przez same dzieci – najlepszą nauką i integracją jest bowiem forma kreatywna. Szkoła dysponuje możliwością zdiagnozowania, w jakich sołectwach występują szczególnie często problemy edukacyjne – prowadzi bowiem dzienniki z ocenami oraz obecnościami. Na tej podstawie można rozpocząć działanie od pilotażu w jednym czy dwóch sołectwach określonych jako problemowe. W przypadku sukcesu można będzie rozszerzyć te działania o kolejne sołectwa. Niesie to za sobą pewne koszty, jednak mimo wszystko niewielkie w porównaniu z siłą zdiagnozowanego problemu edukacyjnego i problemu społecznego;
- stworzenie mniej licznych klas, które generować będzie na pewno większe koszty niż ww. działania, jednak wprost proporcjonalnie przełoży się na skuteczność działań kadry nauczycielskiej, umożliwiając jej większą koncentrację na jednostkach;
- działania równościowe: dostosowanie wymagań i metod nauczania do potrzeb uczniów z dysfunkcjami i niepełnosprawnościami oraz zorganizowanie dla uczniów z orzeczeniem o kształceniu specjalnym zajęć rewalidacyjnych zgodnie z zaleceniami zawartymi w orzeczeniu właściwej poradni;
- w dalszej kolejności, o ile Gmina będzie w stanie zapewnić finansowanie:
 - zatrudnienie zewnętrznych specjalistów w zakresie pracy z „trudną” młodzieżą, której przybywa z uwagi na niekontrolowany w kulturze masowej wpływ mediów społecznościowych (co również potwierdzają wyniki ww. ogólnopolskich badań);
 - działania miękkie skierowane do rodziców, aby poprawić ich świadomość w kontekście konieczności wspierania rozwoju kompetencji psychomotorycznych również poprzez edukację i aktywność pozalekcyjną, diagnozowania dzieci i fachowego wsparcia, odbudowania autorytetu nauczyciela, zwiększenia skali współpracy z nauczycielami;
 - organizację większej liczby wyjazdów edukacyjnych oraz system wsparcia finansowego takich wyjazdów dla dzieci z rodzin o niższym statusie finansowym
 - dalsze zwiększanie już niezłej oferty GOK skierowanej do dzieci (m.in. interaktywne i dostosowane do ich zainteresowań wydarzenia organizowane w ferie warto być może rozszerzyć również na okres

zajęć szkolnych, a po zgromadzeniu stosunkowo stałej grupy chętnych, wpłatać w nowoczesne zajęcia, również nieco bardziej tradycyjne formy budujące ich kompetencje miękkie – np. gry planszowe, prace manualne, ginące zawody).

Drugą istotną potrzebą jest rozwój warunków opiekuńczych i oferty spędzania czasu wolnego dla seniorów. Jak pokazują wyniki diagnozy, społeczeństwo Gminy starzeje się – co przejawia się poprzez rosnący udział osób w wieku okołoemerytalnym w liczbie ludności, jak również przesunięcie się mediany wieku. Zmieniający się model rodziny, w którym coraz rzadziej młodsze pokolenia mieszkają wspólnie ze starszymi i opiekują się nimi, jak również zmieniające się uwarunkowania kulturowe – stosunkowo niższy poziom autorytetu osób starszych/doświadczonych u dzieci i młodzieży, rodzą wyzwania w zakresie obecnej i przyszłej integracji międzypokoleniowej. W związku z tym już dziś Gmina musi podejmować działania, które zapewnią zaspokojenie potrzeb starszych pokoleń zamieszkujących jej obszar. Na etapie diagnozy dzięki badaniom jakościowym (wywiady, warsztaty) wskazano katalog następujących kierunków interwencji, które mogą zapewnić lepszą ofertę dla seniorów:

- stworzenie domu dziennego pobytu seniora przy wsparciu Funduszy UE z programu regionalnego – wraz z opieką rehabilitacyjną i fizjoterapeutyczną, przy czym istotną kwestią będzie zapewnienie transportu seniorom z pobliskich miejscowości. Zatem, aby z domu pomocy mogli korzystać wszyscy mieszkańcy gminy (a nie tylko mieszkańcy samego Chrzypska Wielkiego) trzeba zadbać o zapewnienie dojazdu. W przypadku tego pomysłu ponownie istotne będzie zmonitorowanie potrzeb i lokalizacji seniorów, wykazujących chęć skorzystania z takiej opieki. Niezbędnymi danymi może dysponować chrzypski OPS oraz Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie
- udostępnienie lokalu na spotkania członków Związku Emerytów – obecny lokal jest niewielką salką, w której nie mieszczą się wszyscy aktywnie działający członkowie stowarzyszenia
- promowanie dalszego rozwoju oferty usług zdrowotnych i pokrewnych – w szczególności dostępu do lekarzy specjalistów, rehabilitantów, osób specjalizujących się w chorobach wieku podeszłego i opiece geriatrycznej
- być może stworzenie cukierni/kawiarni w GOK, ponieważ z jednej strony brakuje takiego miejsca w Chrzypsku, a z drugiej – jego zlokalizowanie w/obok GOK jeszcze bardziej zachęciłoby seniorów do korzystania z oferty Ośrodka
- warto rozważyć opracowanie lokalnej strategii polityki senioralnej, które może być powiązane ze stworzeniem rady seniorów, odpowiedzialnej za przygotowanie stosownego dokumentu i działanie na rzecz interesów tej grupy społecznej

Oczekiwane wskaźniki produktu, rezultatu i oddziaływania w aspekcie społecznym, w wyniku realizacji kierunków rozwoju Gminy przedstawiono w Tabeli 19. Dwa przyjęte wskaźniki produktu dotyczą pierwszego celu społecznego. Zakładają zwiększenie liczby sołectw, w których zrealizowano przynajmniej pilotażową inicjatywę dodatkowych zajęć wspierających edukację, jak również liczby obiektów gminnych, w których zorganizowano zajęcia wspierające edukację. Wg stanu na moment opracowywania Strategii takie działania były realizowane w jednym obiekcie w sołectwie Białcz z grupą miejscowych dzieci.

Rezultaty zakładają zmniejszenie o 1/4 udziału [%] dzieci ze szkoły podstawowej cechujących się problemami edukacyjnymi, utrzymanie dotychczasowego poziomu aktywności dzieci w zakresie ich udziału w zajęciach pozalekcyjnych na terenie samej szkoły (średnio jeden uczeń bierze udział w dwóch zajęciach pozalekcyjnych w Szkole), jak również wzrost liczby dzieci uczestniczących w zajęciach wspierających edukację bezpośrednio we własnych sołectwach. Naturalnie będą ulegać zmianom zapotrzebowania na takie dodatkowe wsparcie – Szkoła powinna systematycznie monitorować dane, udostępnione na potrzeby Strategii, aby dobierać działania celowane pod konkretne obszary problemowe.

Ponadto Gmina jest świadoma konieczności podejmowania dalszych działań na rzecz zmniejszania liczby uczniów przypadających na jedną klasę, co też czyni. Pomimo oczywistych ograniczeń finansowych, na tyle na ile jest to wykonalne już w trakcie opracowywania Strategii wprowadzała kolejne podziały klas w pracowniach technicznych oraz na przedmiotach ścisłych. Dlatego jako wskaźnik oddziaływania dla celu społecznego Strategii, pochodzący ze statystyki publicznej, przyjęto dane z BDL GUS dotyczące liczby uczniów przypadających na jedną klasę.

W odniesieniu do drugiego celu społecznego czyli działań podejmowanych na rzecz seniorów, wskaźnik produktu zakłada wykonanie inwestycji w obiektach użyteczności publicznej, ukierunkowanych na przyszłe potrzeby seniorów i osób niepełnosprawnych. Ma to bezpośredni związek z rozwojem oferty usług opiekuńczych i spędzania czasu wolnego, w tym np. powstaniem Domu Seniora ale również kolejnymi inwestycjami dostosowującymi już istniejące obiekty do potrzeb np. spotkań organizacji zrzeszających

seniorów. Rezultatem będzie średnioroczna liczba osób w wieku okołoemerytalnym objętych działaniami opiekuńczymi i aktywizacyjnymi przez Gminę oraz jej jednostki podległe. Wartość docelowa wskaźnika została ustalona w oparciu o liczebność członków funkcjonujących w Gminie organizacji wspierających seniorów i osoby niepełnosprawne.

Tabela 19 Wskaźniki realizacji celów społecznych Strategii w tym oczekiwane rezultaty

Rodzaj wskaźnika	Wskaźnik	Jednostka miary	Wartość bazowa	Termin pomiaru / wg stanu z dnia	Wartość pośrednia	Termin pomiaru / wg stanu z dnia	Wartość docelowa	Termin pomiaru / wg stanu z dnia
Oddziaływanie	P3463 BDL GUS: Uczniowie przypadający na 1 oddział w szkołach podstawowych	Osoby	20	31.12.2021	19	31.12.2027	18	31.12.2030
Rezultatu	S.R.1: Liczba dzieci uczestniczących w ciągu roku szkolnego w dodatkowych zajęciach wspierających edukację lub rozwijających kompetencje uczniów, prowadzonych w sołectwach i współfinansowanych przez Gminę	Osoby	12	30.06.2023	32	30.06.2027	32	30.06.2030
Rezultatu	S.R.2: Udział dzieci cechujących się problemami edukacyjnymi, w ogólnej liczbie uczniów szkoły podstawowej	%	17,62	30.04.2023	16,28	30.06.2027	13,95	30.06.2030
Rezultatu	S.R.3: Przeciętna liczba zajęć pozalekcyjnych organizowanych w SP, w których uczestniczy uczeń SP w Chrzypsku Wielkim	Szt.	2	30.04.2023	2	30.06.2027	2	30.06.2030
Rezultatu	S.R.4: Liczba osób w wieku 60+ lat objętych w danym roku działaniami opiekuńczymi i aktywizacyjnymi przez Gminę i jednostki podległe	Osoby	0	31.12.2022	30	31.12.2027	100	31.12.2030
Produktu	S.P.1: Liczba sołectw, w których zrealizowano pilotażową inicjatywę dodatkowych zajęć pozalekcyjnych wspierających edukację, współfinansowanych przez Gminę	Szt.	0	30.06.2023	2	30.06.2027	2	30.06.2030
Produktu	S.P.2: Liczba obiektów w sołectwach, w których zorganizowano dodatkowe zajęcia pozalekcyjne rozwijające kompetencje uczniów, współfinansowane przez Gminę (narastająco)	Szt.	1	30.06.2023	3	30.06.2027	3	30.06.2030
Produktu	S.P.3: Liczba inwestycji w obiektach użyteczności publicznej, ukierunkowanych na przyszłe potrzeby osób w wieku 60+ i niepełnosprawnych	Szt.	0	30.04.2023	1	31.12.2027	2	31.12.2030

Gospodarcze cele i kierunki działań, oczekiwane rezultaty

W kontekście celów gospodarczych pierwszym kierunkiem powinno być zaplanowanie działań dla wykorzystania szansy w postaci rozwoju oferty turystycznej i spędzania czasu wolnego, w tym:

- 1) poprawę jakości promocji i marketingu terytorialnego
- 2) tworzenie sieciowanego produktu turystycznego

Rolą Gminy powinno być wspieranie rozwoju bazy noclegowej i szczególnie gastronomicznej, ale także usług uzupełniających – wynajmu sprzętu, tworzenia spójnej uzupełniającej się oferty turystycznej. Oczywiście Gmina ma w tym zakresie ograniczone możliwości, ponieważ jak wykazały wcześniejsze analizy, obniżanie podatków lub zwalnianie z nich jest kompletnie nieuzasadnione zwłaszcza dlatego, że Gmina dobrze wykorzystuje swoje niskie dochody – więc powinna działać raczej w przeciwnym kierunku, zwiększenia ich. W tym aspekcie dostrzega się potrzebę działań miękkich ze strony Gminy, w tym znaczącej poprawy jakości promocji i marketingu terytorialnego, a ponadto rozwoju oferty spędzania czasu wolnego (w tym publicznej, która nie powinna ograniczać się do już sprawnego GOK). W interesie Gminy jako sektora publicznego jest stworzenie odpowiednich warunków do rozwoju oferty turystycznej i spędzania czasu wolnego, ponieważ bez tego trudno oczekiwać zwiększonego ruchu turystycznego czyli wykorzystania najważniejszej mocnej strony (patrz Rysunek 9) – nawet po odbudowie linii kolejowej.

To działania miękkie – spójny, sieciowany i opracowany z udziałem poszczególnych firm z branży turystycznej, przekonujący produkt lokalny, najbardziej zachęca i przyciąga turystów. Gmina Chrzypsko powinna aspirować do miana złożonego, sieciowanego produktu turystycznego, w którego zakres powinny wchodzić m.in. następujące aspekty⁵⁷:

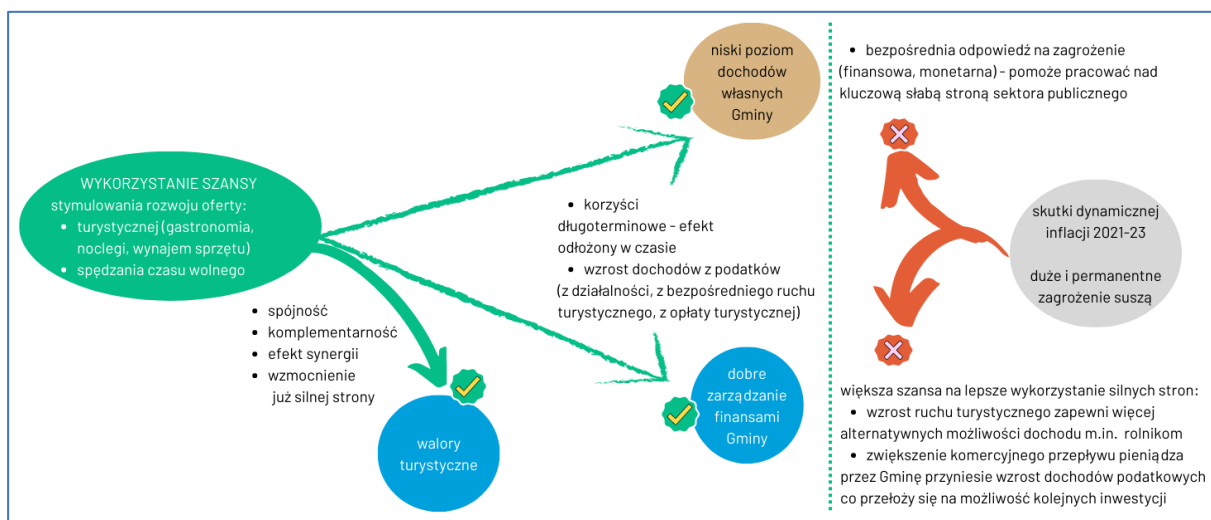
- walory turystyczne naturalne (krajoznawcze) i antropogeniczne (specjalistyczne) – to Gmina już ma;
- ogólne czynniki egzystencji i aktywności społecznej (folklor, produkty lokalne, język/gwara) – w tym zakresie potrzeba zwiększenia jakości działań marketingowych samej Gminy. Podczas warsztatów strategicznych uczestnicy zwracali uwagę m.in. na niski poziom rozpowszechniania informacji przez Gminę o posiadanej ofercie kulturowo-gastronomicznej – np. produktach lokalnych drobnych wytwórców, takich jak sery, miody, jaja i warzywa ekologiczne, rękodzieło itd. Zwracano również uwagę na fakt niedostosowania terminu otwarcia targowiska do potrzeb rozwoju i promocji właśnie takich wytwórców – szczególnie istotne byłoby udostępnienie możliwości prowadzenia handlu w piątki, soboty i niedziele w sezonie turystycznym;
- niepubliczna infrastruktura i usługi miejsca docelowego (baza noclegowa, gastronomiczna, obiekty rekreacyjne i rozrywkowe, aktywny wypoczynek, sieć punktów sprzedaży detalicznej w tym pamiątek, punkty informacji turystycznej) – tutaj ponownie dostrzega się potrzebę zwiększenia jakości działań informacyjno-promocyjnych. Dobrym studium przypadku w zakresie produktu turystycznego jest [Gmina Stronie Śląskie](#), udostępniająca na dedykowanym portalu turystycznym oraz na stronie Centrum Informacji Turystycznej informacje o [atrakcjach turystycznych](#), [producentach produktów lokalnych z adresami](#), trasach [wycieczek rowerowych do pobrania kodem QR oraz w formatach do zgrania na zegarek sportowy lub aplikacje GPS](#), szlakach [pieszych](#), ścieżkach [dydaktycznych](#), [wypożyczalniach sprzętu](#), przewozach [busowych](#), czy nawet [ankiecie dla turystów](#) itp. Zakres działania Gminy Chrzypsko Wielkie w kanałach komunikacji z potencjalną grupą docelową powinien ulec zwiększeniu nie tylko w wymiarze jakościowym (czyli czego dotyczą wpisy, jak często są publikowane) ale również liczby kanałów komunikacji. Potwierdzają to aktualne trendy⁵⁸ – warto zobaczyć w jaki sposób promują się wychodzące raczej w kierunku turystów niż tylko własnej zamkniętej społeczności: [Gmina Strzelin](#); [Gmina Ochotnica Dolna](#); [Gmina Łapsze Niżne](#). Z kolei Gmina Ząbkowice Śląskie silnie włącza się w działania biznesowe – informując na swoich kanałach społecznościowych o [wolnych lokalach](#), o [ofercie mieszkaniowej](#) oraz [promując lokalną gastronomię i noclegi](#).
- publiczna infrastruktura i usługi miejsca docelowego tj. ogólnodostępna infrastruktura turystyczno-rekreacyjna bezpłatna i płatna – w tym zakresie Gmina poczyniła istotne inwestycje m.in. w Chrzypsku Wielkim i na punkcie widokowym w Łęczeczkach, a w planach są kolejne jak np. budowa ścieżki pieszo-rowerowej wokół jeziora. Mając jednak na uwadze średniookresową perspektywę niniejszej Strategii i wizję roku 2030 – nie sposób pominąć planowania działań bezpośrednio związanych z wykorzystaniem odbudowy linii kolejowej przez PLK SA i Samorząd Województwa Wielkopolskiego. Na obszarze Gminy Chrzypsko zlokalizowane będą przystanki w Chrzypsku Wielkim i Ryżynie, a tuż przy jej granicy – w Kikowie. Poza dość inwestycjami, które w pierwszej kolejności nasuwają się w związku z powyższym – takimi jak odbudowa ulicy przy dworcu w Chrzypsku i zagospodarowanie terenu przy tym budynku m.in. na parking, warto rozważyć mniej oczywiste działania, które silnie przyczyniłyby się do poprawy jakości produktu turystycznego:
 - stworzenie punktu informacji turystycznej w Chrzypsku Wielkim
 - zakup rowerów wspomaganych elektrycznie, na wynajem za opłatą w sposób cyfrowy, z 2-4 punktami wynajmu i zwrotu: przy dworcu w Chrzypsku Wielkim oraz nad jeziorem w Chrzypsku Małym lub Łęczeczkach, a być może również przy stacji w Ryżynie i przy granicy Gminy w Gnuszynie, znajdującej się ok. 250-300 m od stacji w Kikowie (co wymagałoby współpracy z gm. Pniewy w zakresie możliwości postawienia odpowiedniego oznakowania przy tej stacji)
 - zakup sprzętu wodnego na wynajem i stworzenie wypożyczalni
 - opracowanie tras rowerowych możliwych do pobrania na telefon lub zegarek
 - opracowanie wspólnie z Samorządem Województwa Wielkopolskiego oferty dedykowanej (sezonowej, np. od „majówki” do końca sierpnia), umożliwiającej zakup biletu turystycznego po cenie promocyjnej wzorem [Biletu Sowiogórskiego](#) lub [Biletu Lubartowskiego](#) – wraz ze zniżkami np. właśnie na wynajem roweru, czy też skorzystanie z punktów gastronomicznych lub innych usług turystycznych
 - sklep lub punkt gastronomiczny przy dworcu w Chrzypsku Wielkim
 - działania lobbingsowe na rzecz rewitalizacji dworca w Chrzypsku Wielkim, być może w partnerstwie finansowym: PKP SA, Gmina, Powiat, Fundusze UE itp.
 - rozwój punktu widokowego o kolejną infrastrukturę gastronomiczną, być może postawienie platformy lub innych udogodnień dalej zwiększających potencjał miejsca
 - utwardzenie drogi od centrum wsi Chrzypsko Małe do mostu i punktu widokowego oraz wybudowanie płatnego parkingu przed punktem widokowym, po północnej stronie drogi (południowa to grunty orne III klasy lub wyższej) – komercjalizacja nie tyle samego punktu widokowego, co infrastruktury dostępowej do niego, wzorem np. podpoznańskiego Rezerwatu [Śnieżycowy Jar](#), do którego turysta nie dostanie się samochodem bez skorzystania z płatnego parkingu – wpływa to na wzrost

⁵⁷ Na podstawie analizy literatury w artykule naukowym: Stec A., 2015, Wieloaspektowe podejście do definicji produktu turystycznego. [W:] Modern Management Review 22 (3/2015), pp. 233-248, Rzeszów

⁵⁸ [Samorzady otwierają się na młodzież i odpalają tiktoka - PAP](#) [dostęp: 06.06.2023]

zainteresowania turystyką pieszo-rowerową. Ma to o tyle istotne znaczenie, że podczas warsztatów strategicznych uczestnicy zgłosili problem niekontrolowanego ruchu turystycznego w tym punkcie

Wszystkie z ww. sposobów rozwoju oferty turystycznej w dłuższej perspektywie przyniosłyby Gminie redystrybucję w postaci zwiększonych wpływów z udziału w podatkach. Jedno z głównych zagrożeń nie tylko dla Chrzypska ale dla wszystkich obszarów atrakcyjnych turystycznie, stanowi wysoka inflacja i niższy poziom dochodów do dyspozycji gospodarstw domowych. Rozwój oferty turystycznej i spędzania czasu wolnego wydaje się zatem koniecznym rozwiązaniem w celu przyciągnięcia tych turystów, których nie będzie stać na wyjazdy zagraniczne, czy do najpopularniejszych polskich kurortów. **Dlatego w modelu funkcjonalno-przestrzennym specyficznym dla Gminy Chrzypsko potrzebne będzie wprowadzenie dodatkowej kategorii względem typów pochodzących z literatury (patrz Sytuacja przestrzena: rolnictwo, ochrona środowiska, zagospodarowanie), tzn. obszary rozwoju oferty turystycznej.**



Rysunek 9 Logika interwencji w ramach celu gospodarczego

Źródło: opracowanie własne na podstawie warsztatów strategicznych.

Oczekiwane wskaźniki produktu, rezultatu i oddziaływania w aspekcie gospodarczym, w wyniku realizacji kierunków rozwoju Gminy przedstawiono w Tabela 20.

Tabela 20 Wskaźniki realizacji celów gospodarczych Strategii w tym oczekiwane rezultaty

Rodzaj wskaźnika	Wskaźnik	Jednostka miary	Wartość bazowa	Termin pomiaru / wg stanu z dnia	Wartość pośrednia	Termin pomiaru / wg stanu z dnia	Wartość docelowa	Termin pomiaru / wg stanu z dnia
Oddziaływania	G.O: Wartość opłat miejscowych tzw. krajobrazowych uzyskanych przez Gminę (narastająco)	zł	0	31.12.2022	19284	31.12.2027	48210	2023-2030
Rezultatu	G.R.1: Liczba lokalnych firm i działalności nierejestrowanych, objętych sieciowaniem przez Gminę w ramach rozwoju marketingu terytorialnego	Szt.	0	31.12.2022	9	31.12.2027	29	31.12.2030
Produktu	G.P.1: Liczba zrealizowanych projektów, których efekty bezpośrednio generują dochody własne Gminy w obszarze turystyki, sportu, rekreacji i organizacji czasu wolnego	Szt.	0	30.04.2023	1	31.12.2027	2	31.12.2030
Produktu	G.P.2: Liczba zrealizowanych projektów wspierających rozwój produktu turystycznego Gminy Chrzypsko Wielkie	Szt.	0	30.04.2023	1	31.12.2027	2	31.12.2030
Produktu	G.P.3: Liczba aktywnie prowadzonych kanałów komunikacji z odbiorcami w zakresie promocji i marketingu terytorialnego Gminy (treści promocyjno-marketingowe udostępniane min. 1x w tygodniu)	Szt.	2	30.04.2023	4	31.12.2027	5	31.12.2030

Przyjęte wskaźniki produktu odnoszą się do zwiększenia aktywności i marketingu terytorialnego samej Gminy. Obecnie prowadzi ona tylko dwa kanały komunikacji: strona internetowa oraz Facebook, który

zdecydowanie zbyt rzadko porusza i promuje lokalne walory, zarówno te naturalne (krajobrazowe) jak i tworzone przez ludzi – gastronomię, marketing miejsca. Proponuje się systematyczne zwiększanie zakresu działań (np. o Instagram, newsletter mailowy, TikTok, YouTube itd.) oraz regularne publikowanie treści promocyjno-marketingowych – wyłącznie dotyczących właśnie walorów turystyczno-krajobrazowych, gastronomicznych, produktów lokalnych, bazy noclegowej. Promocję i marketing terytorialny należy rozumieć szerzej niż tylko udostępnianie aktualności lub zdjęć – również sieciowanie produktu, promowanie lokalnych przedsiębiorców, filmy, treści interaktywne, quizy, Q&A itp. Inspiracje dla takich działań zostały przytoczone powyżej. Drugi wskaźnik produktu mierzy liczbę działań podjętych dla rozwoju produktu turystycznego jakim jest Gmina – przykłady takich działań również zostały opisane powyżej. Ponadto w perspektywie do 2030 r. Gmina powinna zrealizować projekty, których efekty bezpośrednio przyczynią się do osiągnięcia dodatkowych dochodów własnych w obszarze turystyki, sportu, rekreacji i organizacji czasu wolnego. Przez takie projekty rozumie się w szczególności: (1) zakup sprzętu turystyczno-rekreacyjnego na wynajem, np. środki transportu indywidualnego, sprzęt wodny; (2) stworzenie i prowadzenie sezonowego punktu gastronomicznego przez jednostki podległe; (3) sklep z pamiątkami; (4) inwestycja w płatny parking; (5) inwestycje gminne powiązane z odbudową linii kolejowej, których efekty mają przynieść dochody własne we wskazanym zakresie; (6) inne przykłady wskazane powyżej w treści.

Wskaźnikiem rezultatu jest efekt sieciowania produktu turystycznego Gminy Chrzypsko Wielkie – liczba lokalnych firm i działalności nierejestrowanych, które zostały objęte właśnie wspólnym działaniem promocyjno-marketingowym koordynowanym przez Gminę lub jednostkę podległą. Jasne jest, że nie każdy drobny producent lokalny np. przetworów lub rękodzieła, chce mieć zarejestrowaną działalność gospodarczą i nie w każdym przypadku musi on ją rejestrować⁵⁹. Dlatego wskaźnik odnosi się nie tylko do firm rejestrowanych, ale również nierejestrowanych drobnych działalności. Wartość docelową ustalono następująco: w stosunku do działalności rejestrowanych założono objęcie sieciowaniem 1/3 łącznej liczby podmiotów gospodarczych prowadzących działalność w sekcjach PKD: A, I, R, S, T. Tę liczbę pomnożono razy 133% – przyjęto, że na trzy firmy objęte sieciowaniem przypadnie jedna działalność nierejestrowana.

W celu osiągnięcia wskaźnika oddziaływania, proponuje się ustanowienie przez Radę Gminy opłaty miejscowej na podstawie art. 17 ust. 1 Ustawy o podatkach i opłatach lokalnych – dotyczącej działalności prowadzonych w zakresie bazy noclegowej, m.in. Łęczeczki, Mylin, Białokosz, Chrzypsko Małe oraz ewentualnie Chrzypsko Wielkie – jeżeli jest to możliwe. W opracowywaniu uchwały należy zwrócić uwagę na konieczność jednoczesnego zaistnienia trzech warunków wskazanych w Ustawie. Przyjęto jako wartość docelową, że zostanie pobranych ok. 6428 opłat klimatycznych rocznie [5475;7380]. Oszacowano to następująco: przyjęcie 15 noclegów na 1 dobę przez 365 dni w roku (wartość wyższa) lub przyjęcie 60 noclegów na 1 dobę w wysokim sezonie turystycznym tj. od "majówki" do końca sierpnia. Ściągalność opłaty określono na poziomie 50%. Wartość opłaty miejscowej w 2023 r. wynosi maksymalnie 2,80 zł i jest zwiększana o wartość corocznej inflacji. Przyjęto, że opłata będzie pobierana od 2026 r. po stawce 3 zł.

Przestrzenno-środowiskowe cele i kierunki działań, oczekiwane rezultaty

Cele przestrzenno-środowiskowe wciąż stanowią duże wyzwanie dla Gminy na kolejne lata:

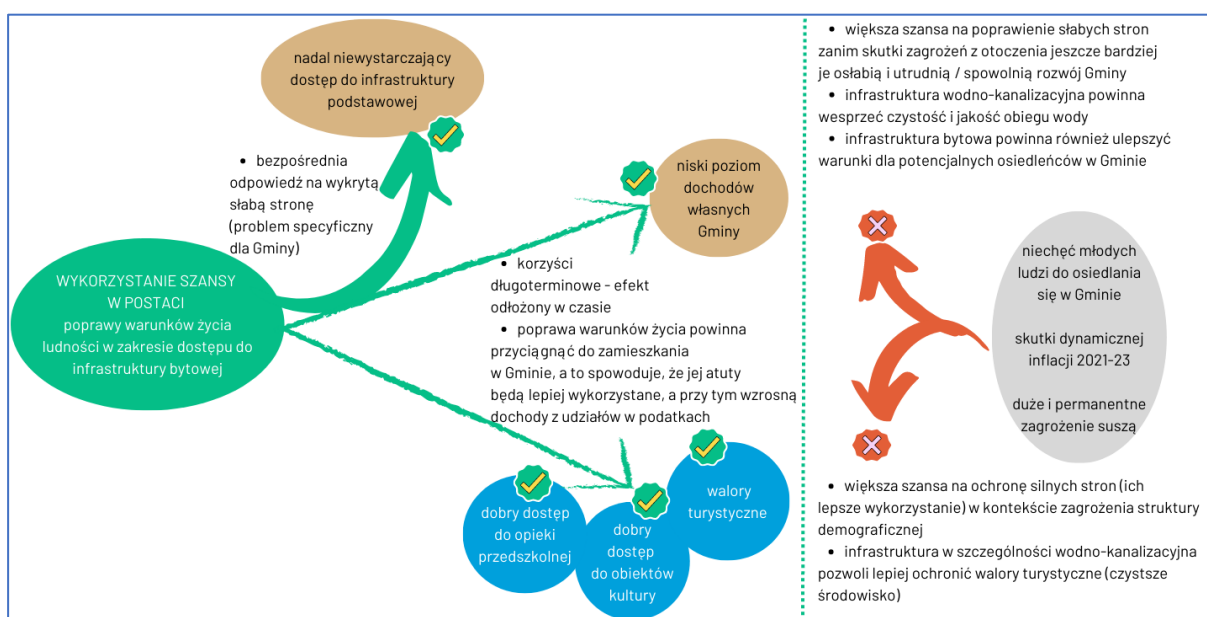
- 1) **dążenie do równego dostępu do infrastruktury podstawowej (bytowej)**
- 2) **dalsza poprawa ładu przestrzenno-środowiskowego i czynne jego kształtowanie** zwłaszcza poprzez nowe plany zagospodarowania i gminny program rewitalizacji

W szczególności nadal pozostaje aktualna potrzeba **dążenia do równego dostępu do infrastruktury podstawowej (bytowej)** takiej jak wodociąg, kanalizacja, oświetlenie drogowe, czy sama utwardzona nawierzchnia dróg lokalnych – w szczególności przy nowych osiedlach, na terenach rozwoju zabudowy mieszkaniowej, usług rynkowych i działalności gospodarczej. Bez rozwoju tej infrastruktury podstawowej, podobnie jak bez rozwoju warunków edukacyjnych w SP czy bez rozwoju oferty spędzania czasu wolnego – Gmina nie przyciągnie na swój obszar młodych ludzi postrzegających ją jako atrakcyjne miejsce do życia (patrz Rysunek 10). Stagnacja w tym zakresie jeszcze bardziej utrudni cel finansowy tzn. zwiększenie poziomu dochodów własnych Gminy, co przy obecnej jakości zarządzania finansami publicznymi miałoby

⁵⁹ [Kiedy nie musisz rejestrować działalności gospodarczej | Biznes.gov.pl - Serwis informacyjno-usługowy dla przedsiębiorcy](https://biznes.gov.pl/) [dostęp: 06.06.2023]; zgodnie z Art. 5 ust. 1 Ustawy Prawo przedsiębiorców istnieje możliwość braku rejestrowania działalności gospodarczej w przypadku osiągania przychodów z tytułu tej działalności do kwoty 75% płacy minimalnej w każdym miesiącu.

przełożyć się na szybsze i intensywniejsze zaspokajanie potrzeb społeczności lokalnej. Inwestycje będą tym trudniejsze, że w okresie opracowywania Strategii Polska gospodarka cechuje się płaskowyżem inflacyjnym na poziomie dwucyfrowym i to bliżej 20%, niż 10% wzrostu cen rok do roku. Logiczną konsekwencją tej sytuacji jest spadek samego wskaźnika inflacji w latach kolejnych, jednak powinno to mieć miejsce raczej wskutek przyjęcia jako punktu odniesienia już nowych, dużo wyższych cen. Wszystko to sprawia, że bez podjęcia działań ukierunkowanych na wzrost dochodów własnych (np. redystrybucji podatkowej), realizacja inwestycji w latach kolejnych będzie coraz większym wyzwaniem. Rozbudowa infrastruktury podstawowej pomoże ponadto utrzymać jakość walorów turystycznych, na których percepcję wpływa m.in. czyste środowisko. Tutaj nie bez przyczyny odniesienie znajduje pogarszanie się warunków wodnych – wskazywane w Studium obniżanie się lustra wód powierzchniowych czy też wykazane w niniejszej diagnozie permanentne zagrożenie suszą rolniczą. Rozbudowa wodociągu a przy tym dostępu do kanalizacji jest konieczna również z punktu widzenia coraz trudniejszych możliwości wykorzystania wiejskich studni.

Ponadto należy zwrócić uwagę na fakt, że Strategia nie tylko zakłada brak czynienia istotnych szkód wobec środowiska i klimatu, ale przyjętymi kierunkami wprost celuje w osiągnięcie pozytywnych rezultatów w zakresie części celów środowiskowych polityki wspólnotowej: zapobieganie i kontrola zanieczyszczeń, ochrona i odbudowa bioróżnorodności, zrównoważone użytkowanie i ochrona zasobów wodnych.



Rysunek 10 Logika interwencji w ramach celu przestrzenno-środowiskowego

Źródło: opracowanie własne na podstawie warsztatów strategicznych.

W zakresie przestrzenno-środowiskowym równie ważna jest dalsza poprawa ładu przestrzenno-środowiskowego i czynne jego kształtowanie w Gminie o tak cennych walorach jak Chrzypsko. Uczestnicy warsztatów strategicznych nie dostrzegają aż tak istotnej wartości w planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (ani również problemów w Gminie w tym zakresie, choć dane porównawcze i aktywności samej Gminy w latach 2021-2023 potwierdzają konieczność działań). Jednak sama ustawowa struktura Strategii nakazuje opracowanie modelu funkcjonalno-przestrzennego i jego korelację ze Studium czy obowiązującymi MPZP, a ponadto administracja centralna planuje działania w kierunku wprowadzenia tzw. planu ogólnego zagospodarowania do 2026 r. Według informacji Ministerstwa Rozwoju i Technologii: „będzie to akt prawa miejscowego, z którym zgodność będą musiały zachować zarówno plany miejscowe, jak i decyzje o warunkach zabudowy”⁶⁰. W latach poprzedzających opracowanie Strategii, Gmina zleciła opracowanie *Analizy zmian w zagospodarowaniu przestrzennym Gminy Chrzypsko Wielkie. Ocena aktualności studium i planów miejscowych w okresie 2017-2021 – stan na 30 czerwca 2021 r.* Wnioski z tych prac stanowią, że 12 planów zostało sporządzonych na podstawie nieobowiązującej już ustawy z dnia 7 lipca 1994 r., w związku z czym są niezgodne z obowiązującymi przepisami. Część obszarów objętych tymi MPZP jest już

60 [Chcemy, by planowanie przestrzenne było szybsze i bardziej zrównoważone](#) ; [Minister Buda zapowiada nowe przepisy](#) [dostęp: 04.04.2023]; por. Krajowy Plan Odbudowy: Działanie A1.3.1. Wdrożenie reformy planowania i zagospodarowania przestrzennego

ujęta w nowych opracowaniach, na podstawie ustawy z dnia 27 marca 2003 r., jednak na części tych obszarów (a jest to głównie zabudowa mieszkaniowa i letniskowa) – obowiązują nadal plany, które są niezgodne z przepisami. Dlatego w Model struktury funkcjonalno-przestrzennej zawarto obszary priorytetowe dla opracowania MPZP w kierunku zabudowy mieszkalnej. Ponadto kilka planów opracowanych na podstawie nowszych przepisów dot. zagospodarowania, nie spełnia wymagań powszechnie obowiązujących przepisów prawa – m.in. w zakresie parametrów zabudowy działek, dopuszczalnych norm czynników uciążliwych, warunków podziału i scalania nieruchomości czy też swobody prowadzenia działalności gospodarczej. Uchwalając nowe Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego 30 listopada 2022 r. Rada Gminy *de facto* wyznaczyła aktualne kierunki i priorytety dla osiągnięcia ładu przestrzennego. Dlatego prace nad Modelem funkcjonalno-przestrzennym na etapie tworzenia Strategii prowadzono w sposób zapewniający spójność obu dokumentów, z jednoczesnym spełnieniem wymagań ustawowych, tj. wyznaczeniem obszarów strategicznej interwencji w konkretnych kategoriach.

Ponadto, z uwagi na stosunkowo istotną powierzchnię i historyczną rolę obszarów potencjalnie wymagających rewitalizacji w centralnej wsi Chrzypsko Wielkie (patrz Model struktury funkcjonalno-przestrzennej, Mapa 15) – dostrzega się konieczność podjęcia działań w kierunku opracowania gminnego programu rewitalizacji (zgodnie z Ustawą⁶¹).

Oczekiwane wskaźniki produktu, rezultatu i oddziaływania w aspekcie przestrzenno-środowiskowym – w wyniku realizacji kierunków rozwoju Gminy przedstawiono w Tabeli 21 gdzie kolorem jasnozielonym oznaczono wskaźniki przestrzenne, a ciemnozielonym – środowiskowe sensu stricto.

Tabela 21 Wskaźniki realizacji celów przestrzennych i środowiskowych Strategii w tym oczekiwane rezultaty

Rodzaj wskaźnika	Wskaźnik	Jednostka miary	Wartość bazowa	Termin pomiaru / wg stanu z dnia	Wartość pośrednia	Termin pomiaru / wg stanu z dnia	Wartość docelowa	Termin pomiaru / wg stanu z dnia
Oddziaływania	P.O: Powierzchnia objęta programem rewitalizacji lub podobnym dokumentem określonym przepisami	ha	0	30.04.2023	0	31.12.2027	2	31.12.2030
Rezultatu	P.R.1: Udział powierzchni objętej uchwałami o przystąpieniu do sporządzania MPZP	%	0,33%	30.04.2023	0,59%	30.06.2027	1,19%	30.06.2030
Rezultatu	P.R.2: Udział powierzchni pokrytej MPZP	%	3,52%	30.04.2023	4,14%	31.12.2027	5,03%	31.12.2030
Produktu	P.P.1: Liczba uchwał o przystąpieniu do sporządzania gminnego programu rewitalizacji lub podobnego dokumentu określonego przepisami	Szt.	0	30.04.2023	1	31.12.2027	1	31.12.2030
Produktu	P.P.2: Liczba wydanych decyzji o lokalizacji inwestycji celu publicznego (narastająco)	Szt.	0	30.04.2023	6	31.12.2027	11	31.12.2030
Produktu	P.P.3: Liczba kilometrów wybudowanych lub utwardzonych dróg lokalnych	Km	0	30.04.2023	3,61	31.12.2027	5,66	31.12.2030
Rezultatu	Ś.R.1: Udział mieszkańców podłączonych do sieci kanalizacji w ogólnej liczbie ludności	%	27,3%	31.12.2021	35,8%	31.12.2027	47,1%	31.12.2030
Produktu	Ś.P.1: Długość czynnej sieci kanalizacyjnej	km	13,6	30.04.2023	18,3	31.12.2027	22,1	31.12.2030
Produktu	Ś.P.2: Długość czynnej sieci wodociągowej	km	86,8	30.04.2023	88,3	31.12.2027	93,7	31.12.2030

Wskaźniki produktu w kategorii przestrzennej odnoszą się zarówno do inwestycji publicznych, jak i do ładu przestrzennego. Diagnoza pokazuje, że po pierwsze nadal istnieje potrzeba uzupełniania (utwardzania, modernizacji) sieci dróg gminnych, a po drugie ten rodzaj inwestycji jest bezpośrednio związany z udostępnianiem terenów pod działalność gospodarczą, usługową, czy też powstawaniem zabudowy mieszkalnej (patrz również: Ustalenia i rekomendacje w zakresie polityki przestrzennej). Przyjęte wartości dotyczące kilometrażu dróg odzwierciedlają realne możliwości ale też plany inwestycyjne Gminy na kolejne lata, scharakteryzowane w podrozdziale Sytuacja finansowa. Liczba wydanych decyzji lokalizacyjnych zakłada ich opracowanie w odniesieniu nie tylko do dróg, ale także do sieci infrastruktury technicznej i została obliczona w oparciu o wszystkie przestrzenno-środowiskowe wskaźniki produktu. Jak wcześniej wspomniano zakłada się podjęcie działania przez Gminę w celu opracowania gminnego programu rewitalizacji lub równoważnego dokumentu określonego powszechnie obowiązującymi przepisami prawa.

⁶¹ Ustawa z dnia 9 października 2015 r. o rewitalizacji [t.j. Dz.U. 2021 poz. 485 ze zm.]

Rezultaty przestrzenne odnoszą się do wzrostu poziomu ładu przestrzennego – zakładają po pierwsze systematyczne podejmowanie uchwał o przystąpieniu do sporządzania miejscowych planów zagospodarowania, a po drugie realne zwiększenie udziału powierzchni objętej już uchwalonymi planami. Wyniki diagnozy pokazały, że Gmina powinna zmierzać w tym kierunku i oszacowane wskaźniki odpowiadają właśnie zdiagnozowanym w Strategii potrzebom m.in. w zakresie aktualizacji lub ponownego opracowania planów wydanych na podstawie nieobowiązujących przepisów. Wartości docelowe są spójne z Model struktury funkcjonalno-przestrzennej. Nawet jeśli ziszczą się wspomniane wcześniej w Strategii zamierzenia Krajowego Planu Odbudowy w zakresie wprowadzenia obowiązku opracowania „planów ogólnych” dla gmin, wskaźniki Strategii zostaną zrealizowane. Plan ogólny dotyczący całej Gminy będzie przecież obejmował obszar większy niż przyjęte wskaźniki rezultatu.

Wskaźnikiem oddziaływania (czyli nie w pełni zależnym od działania samej Gminy) dla celu przestrzennego jest powierzchnia objęta programem rewitalizacji, ponieważ na etapie projektowania Strategii Gmina nie jest w stanie zadeklarować jaki dokładnie obszar będzie objęty tym dokumentem. Program rewitalizacji cechuje się bardziej kompleksową specyfiką niż miejscowe plany zagospodarowania, ponieważ odnosi się nie tylko do budynków, zagospodarowania i przeznaczenia przestrzeni, ale również do tkanki społecznej miejsca, zakładając konkretne działania wykraczające poza aspekt przestrzenny. Na etapie tworzenia programu rewitalizacji Gmina będzie zobowiązana przeprowadzić osobne konsultacje społeczne oraz włączyć w proces projektowania bezpośrednich interesariuszy (mieszkańców, firmy, spółdzielnie i inne organizacje). Uniemożliwia to przyjęcie powierzchni przyszłego programu rewitalizacji w kategorii wskaźnika rezultatu, z którego Gmina będzie rozliczana po zakończeniu obowiązywania Strategii. Orientacyjnie prognozuje się, że powierzchnia rewitalizacji będzie wynosić około 2 ha. Założenia te są spójne z Obszary Strategicznej Interwencji w zakresie ładu przestrzennego i rewitalizacji.

W odniesieniu do celów środowiskowych przyjmuje się dwa produkty zakładające zwiększenie kilometrażu czynnej sieci wodociągowej i kanalizacyjnej. Założenia są w tym zakresie spójne z Obszary Strategicznej Interwencji w zakresie infrastruktury podstawowej oraz z już sformułowanymi zamierzeniami inwestycyjnymi Gminy opisanymi w podrozdziale Sytuacja finansowa. Wartość docelowa wskaźnika rezultatu została oszacowana następująco: liczbę mieszkańców planowaną do podłączenia dzięki przyjętym inwestycjom, podzielono przez 95,12% liczby mieszkańców Gminy w prognozie GUS na 2030 r. (dotychczas na tym poziomie trafności znajduje się prognoza GUS), z prawdopodobieństwem = 93,93%.

Zgodność z aktami prawnymi wyższego rzędu

Wynik analizy zgodności celów rozwojowych Gminy Chrzypsko Wielkie w perspektywie roku 2030 z obowiązującymi strategiami i dokumentami wyższego rzędu przedstawiono dla uproszczenia w Tabela 22.

Tabela 22 Macierz zgodności celów Strategii Rozwoju z aktami wyższego rzędu

Dokument	Cel / kierunek interwencji	SPOŁ.		GOSP.		PRZESTRZ. – ŚRODOW.	
		1	2	1	2	1	2
Strategia Rozwoju Gminy Chrzypsko Wielkie do 2030 r.	Cele Strategii Chrzypsko 2030:						
<i>Dokumenty szczebla ponadpaństwowego</i>							
Agenda na rzecz zrównoważonego rozwoju 2030 – ONZ	Cel 3. Zapewnić wszystkim ludziom w każdym wieku zdrowe życie oraz promować dobrobyt		X				
	Cel 4. Zapewnić wszystkim wysokiej jakości edukację oraz promować uczenie się przez całe życie	X					
	Cel 6. Zapewnić wszystkim ludziom dostęp do wody i warunków sanitarnych poprzez zrównoważoną gosp. zasobami wodnym					X	X
	Cel 15. Chronić, przywrócić oraz promować zrówn. użytkowanie ekosystemów lądowych, zrównoważone gospodarowanie lasami, zwalczając pustynnienie, powstrzymać i odwracać proces degradacji gleby oraz powstrzymać utratę różnorodności biologicznej					X	X
Nowy Europejski Bauhaus	Powrót do natury	X					
	Nadanie priorytetu miejscom i ludziom, którzy tego najbardziej potrzebują		X				
Europejski Zielony Ład	Zachowanie i ochrona różnorodności biologicznej					X	

Dokument	Cel / kierunek interwencji	SPOŁ.		GOSP.		PRZESTRZ. – ŚRODOW.	
		1	2	1	2	1	2
Strategia Rozwoju Gminy Chrzypsko Wielkie do 2030 r.	Cele Strategii Chrzypsko 2030:						
Plan działania UE na rzecz eliminacji zanieczyszczeń wody, pow. i gleby	Cel: Życie z poszanowaniem ograniczeń naszej planety; Inicjatywa przewodnia 3: Promowanie eliminacji zanieczyszczeń we wszystkich regionach					X	
Dokumenty szczebla krajowego							
Strategia na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 (z perspektywą do 2030 r.)	Cel szczegółowy II – Rozwój społecznie wrażliwy i terytorialnie zrównoważony. Obszar: Spójność społeczna Cel: Redukcja ubóstwa i wykluczenia społecznego oraz poprawa dostępu do usług świadczonych w odpowiedzi na wyzwania demograficzne	X	X				
	Cel szczegółowy II – Rozwój społecznie wrażliwy i terytorialnie zrównoważony. Obszar: Rozwój zrównoważony terytorialnie Cel: Podniesienie skuteczności i jakości wdrażania polityk ukierunkowanych terytorialnie						X
Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2030	Cel 2. Wzmacnianie regionalnych przewag konkurencyjnych; 2.1. Rozwój kapitału ludzkiego i społecznego						
Strategia Zrównoważonego Rozwoju Wsi, Rolnictwa i Rybactwa 2030	Cel szczegółowy II Poprawa jakości życia, infrastruktury i stanu środowiska. Kierunek interwencji: II.1. Rozwój liniowej infrastruktury technicznej					X	
	Cel szczegółowy II Poprawa jakości życia, infrastruktury i stanu środowiska. Kierunek interwencji: II.3. Rozwój infrastruktury społecznej i rewitalizacja wsi i małych miast	X					X
	Cel szczegółowy II Poprawa jakości życia, infrastruktury i stanu środowiska. Kierunek interwencji: II.4. Zrównoważone gospodarowanie i ochrona zasobów środowiska						X
	Cel szczegółowy III Rozwój przedsiębiorczości, pozarolniczych miejsc pracy i aktywnego społeczeństwa. Kierunek interwencji: III.1. Odpowiedź na zmiany demograficzne i ich następstwa		X				
	Cel szczegółowy III Rozwój przedsiębiorczości, pozarolniczych miejsc pracy i aktywnego społeczeństwa. Kierunek interwencji: III.2. Rozwój przedsiębiorczości i nowych miejsc pracy			X	X		
	Cel szczegółowy III Rozwój przedsiębiorczości, pozarolniczych miejsc pracy i aktywnego społeczeństwa. Kierunek interwencji: III.4. Budowa i rozwój zdolności do współpracy w wymiarze społecznym i terytorialnym				X		X
Strategia Rozwoju Kapitału Ludzkiego 2030	Cel szczegółowy 1: podniesienie poziomu kompetencji oraz kwalifikacji obywateli, w tym cyfrowych	X					
	Cel szczegółowy 4: redukcja ubóstwa i wykluczenia społecznego oraz poprawa dostępu do usług świadczonych w odpowiedzi na wyzwania demograficzne		X				
Strategia Rozwoju Kapitału Społecznego 2030	Cel szczegółowy 1: Zwiększenie zaangażowania obywateli w życie publiczne. Kierunek interwencji 1.2.5. Przeciwdziałanie wykluczeniu przez edukację włączającą	X					
Dokumenty szczebla regionalnego i subregionalnego							
Strategia rozwoju województwa wielkopolskiego do 2030 roku	Zasada horyzontalna: rozwój innowacyjny			X	X		
	Zasada horyzontalna: rozwój inkluzywny (włączający)	X	X				
	Zasada horyzontalna: rozwój z poszanowaniem ładu przestrzennego	X	X	X	X	X	X
	Zasada horyzontalna: rozwój zrównoważony	X	X	X	X	X	X
	Cel strategiczny 1. Wzrost gospodarczy Wielkopolski bazujący na wiedzy swoich mieszkańców. Cel operacyjny 1.3. Wzrost i poprawa wykorzystania kapitału ludzkiego na rynku pracy	X					
	Cel strategiczny 2. Rozwój społeczny Wielkopolski oparty na zasobach materialnych i niematerialnych regionu. Cel operacyjny 2.1. Rozwój Wielkopolski świadomy demograficznie		X				
	Cel strategiczny 2. Rozwój społeczny Wielkopolski oparty na zasobach materialnych i niematerialnych regionu. Cel operacyjny 2.2. Przeciwdziałanie marginalizacji i wykluczeniom	X	X				
	Cel strategiczny 3. Rozwój infrastruktury z poszanowaniem środowiska przyrodniczego Wielkopolski. Cel operacyjny 3.2. Poprawa stanu oraz ochrona środowiska przyrodniczego Wielkopolski					X	

Dokument	Cel / kierunek interwencji	SPOŁ.		GOSP.		PRZESTRZ. – ŚRODOW.	
		1	2	1	2	1	2
Strategia Rozwoju Gminy Chrzypsko Wielkie do 2030 r.	Cele Strategii Chrzypsko 2030:						
	Cel strategiczny 4. Wzrost skuteczności wielkopolskich instytucji i sprawności zarządzania regionem. Cel operacyjny 4.2. Wzmocnienie mechanizmów koordynacji i rozwoju			X	X	X	X
Plan zagospodarowania przestrzennego województwa wielkopolskiego	Kształtowanie spójnej przestrzeni osadniczej					X	X
	Ochrona walorów przyrodniczych						X
	Kształtowanie i racjonalne gospodarowanie zasobami środowiska przyrodniczego					X	X
	Ochrona potencjału kulturowego i krajobrazu oraz rozwój konkurencyjnych form turystyki i rekreacji				X		X
	Rozwój efektywnej i innowacyjnej infrastruktury technicznej					X	
	Cele wiejskiego obszaru funkcjonalnego: 1. Poprawa jakości przestrzeni osadniczej miast i wsi; 2. Ochrona rolniczej przestrzeni produkcyjnej; 6. Rozbudowa systemów infrastruktury technicznej					X	X
	Cele północno-zachodniego obszaru funkcjonalnego: 1. Ochrona obszarów o wysokich walorach przyrodniczych, kulturowych i krajobrazowych; 2. Stymulowanie rozwoju gospodarczego z wykorzystaniem koncepcji „zielonego wzrostu”				X		X
Strategia Rozwoju Lokalnego Kierowanego przez Społeczność Stowarzyszenia Lokalnej Grupy Działania „Puszcza Notecka” do 2029 r.	Cel szczegółowy 1 LSR: Zwiększenie poziomu wykorzystania infrastruktury kulturalnej, czasu wolnego oraz turystyczno-rekreacyjnej poprzez wsparcie potencjału organizacji z tych sektorów	X	X				
	Cel szczegółowy 2 LSR: Zwiększenie potencjału sektora publicznego do współpracy na rzecz rozwoju oferty kulturalnej, organizacji czasu wolnego i turystyczno-rekreacyjnej – skierowanej głównie do społeczności obszaru LGD PN			X	X		
Strategia Rozwoju Powiatu Międzychodzkiego na lata 2016-2024	Cel strategiczny 1. Rozwój gospodarczy i infrastrukturalny przy wykorzystaniu potencjału powiatu. Działanie 1.1.5 Wspieranie przebudowy dróg gminnych na terenie powiatu międzychodzkiego					X	
	Cel strategiczny 1. Rozwój gospodarczy i infrastrukturalny przy wykorzystaniu potencjału powiatu. Działanie 1.2.2 Wspomaganie działań związanych z przygotowaniem terenów inwestycyjnych						X
	Cel strategiczny 1. Rozwój gospodarczy i infrastrukturalny przy wykorzystaniu potencjału powiatu. Działania: 1.3.1 Wykorzystanie potencjału szlaków turystycznych; 1.3.2 Zwiększanie potencjału bazy gastronomicznej i noclegowej; 1.3.3 Promocja i rozwój agroturystyki			X	X		
	Cel strategiczny 4. Rozwój edukacji dostosowanej do bieżących i przyszłych potrzeb Działanie 4.1.7 Podnoszenie jakości sieci szkół	X					

Źródło: opracowanie Jan Wojciechowski

Model struktury funkcjonalno-przestrzennej

Zgodnie z Podręcznikiem dot. opracowania strategii gminy⁶², model struktury funkcjonalno-przestrzennej:

(...) obrazuje strategiczne pomysły na rozwój gminy zorientowane terytorialnie i jest efektem zintegrowanego procesu planistycznego. W swym założeniu **ma stanowić porządkujący składnik strategii, źródło i rodzaj najważniejszych ustaleń rozwojowych osadzonych przestrzennie**. Bazą modelu jest przestrzeń, która jest dobrem i zasobem o strategicznym znaczeniu dla społeczności lokalnych. (...) **Model wskazuje obszary, które strategia rozwoju uznaje za istotne dla osiągnięcia celów rozwoju, obszary wymagające ochrony oraz rodzaje powiązań funkcjonalnych występujących pomiędzy poszczególnymi obszarami**. (...) Rolą modelu oraz ustaleń i rekomendacji w zakresie kształtowania i prowadzenia polityki przestrzennej nie jest powielenie treści studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy, a określenie podstawowych kierunków dalszej polityki rozwoju prowadzonej w przestrzeni gminy. Studium może stanowić źródło informacji do stworzenia modelu, jednak powinien on zawierać jedynie ogólne, a nie szczegółowe wytyczne. (...)



62 Hoinkis D. i in., 2021. *Strategia rozwoju gminy. Poradnik praktyczny*, Ministerstwo Funduszy i Polityki Regionalnej, Warszawa, s. 61-66

Model stanowi ilustrację założeń ukierunkowanej terytorialnie polityki rozwoju lokalnego. Przedstawia długookresową strategiczną wizję rozwoju gminy, wynikającą z uwarunkowań związanych z jej położeniem, trendami rozwojowymi (zarówno globalnymi, np. demograficznymi, klimatycznymi czy technologicznymi, jak i specyficznymi dla gminy) oraz kierunki zmian oczekiwanych w wyniku realizacji strategii.



Ustalenia i rekomendacje w zakresie polityki przestrzennej

Mając na uwadze aktualność i rzetelność Studium, którego uchwalenie nastąpiło tuż przed rozpoczęciem prac nad niniejszą Strategią – stwierdza się, że uwarunkowania i kierunki opracowane w tym Studium pozostają aktualne i nie ma potrzeby wprowadzania zmian w kursie działań już obranym przez Gminę. Z drugiej strony, Strategia z uwagi na pełnienie funkcji nadrzędnej nad Studium, określa cele polityki przestrzennej w ujęciu ilościowym dla skali całej Gminy, które omówiono w podrozdziale Przestrzenno-środowiskowe cele i kierunki działań, oczekiwane rezultaty.

Przyjęty model struktury funkcjonalno-przestrzennej wpisuje się w koncepcję nowego europejskiego Bauhausu⁶³ oznaczającą ukierunkowane dotarcie do wybranych, konkretnych obszarów lokalnych (tu: obszary strategicznej interwencji), oparte na rozwoju zrównoważonym i inkluzywności. W tworzeniu Strategii zostało zastosowane wielopoziomowe podejście partycypacyjne, również rekomendowane w ramach inicjatyw nowego europejskiego Bauhausu: uczestnictwo ekspertów zewnętrznych, pracowników sektora publicznego i jednostek powiązanych, ale przede wszystkim istotny udział społeczeństwa obywatelskiego (poprzez warsztaty strategiczne i ustawowe konsultacje społeczne).

Diagnoza doprowadziła do wniosku, że dysponując wiedzą na temat aktualności planów miejscowych oraz świeżo uchwalonym Studium Gmina zna kierunek, w którym należy podążać w zakresie polityki przestrzennej, jednak powinna podejmować dalsze wysiłki w celu poprawy ładu przestrzennego. Działania te nabierają szczególnego znaczenia w związku z faktem, że kluczowe zasoby Gminy są bezpośrednio związane z jej walorami krajobrazowymi. Sprawia to, że prace nad Modelem struktury funkcjonalno-przestrzennej ukierunkowane były w głównej mierze na zaplanowanie takiej wizji rozwoju Gminy, aby uniknąć lub znacząco ograniczyć występowanie potencjalnych konfliktów przestrzennych. W przyjętym Modelu takie trudności mogą pojawić się raczej w odniesieniu do kwestii natury właścicielskiej i operacyjnej czy finansowej wykonalności zaprojektowanej wizji, aniżeli w odniesieniu do samej przewidzianej funkcji terenu. Gmina musi mieć na uwadze wyzwania związane zwłaszcza z aspektami właścicielskimi i funkcjonalnymi nieruchomości, na których dopuszcza się podjęcie działań rewitalizacyjnych, oczywiście poprzedzonych opracowaniem odrębnego programu rewitalizacji (zgodnie z Ustawą⁶⁴) – w szczególności wypełnionych czarną skośną linią na Mapa 11, scharakteryzowanych w kolejnym podrozdziale jako jeden z typów obszarów strategicznej interwencji. W tym zakresie najbardziej istotne będzie przeprowadzenie nie tylko form konsultacji społecznych czy innych form przewidzianych powszechnie obowiązującymi przepisami prawa, ale włączenie w proces zarówno bezpośrednich interesariuszy będących właścicielami czy użytkownikami terenów, jak i przyszłych interesariuszy (odbiorców efektów rewitalizacji). Może to odbywać się na zasadzie bezpośrednich konsultacji, spotkań lub cyklicznych grup roboczych, negocjacji itd.

Diagnoza doprowadziła do opracowania Modelu struktury funkcjonalno-przestrzennej opisanego poniżej w Tabeli 23 (i zaprezentowanego graficznie na Mapa 10 oraz Mapa 11) zawierającego kategorie przeznaczenia i funkcji terenów w oparciu o literaturę przedmiotu⁶⁵, przyporządkowanych do realizacji celów Strategii.





63 Komunikat Komisji do Parlamentu Europejskiego, Rady, Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego i Komitetu Regionów z dnia 15.9.2021 r. Nowy Europejski Bauhaus: piękno, zrównoważoność, wspólnota



64 Ustawa z dnia 9 października 2015 r. o rewitalizacji [t.j. Dz.U. 2021 poz. 485 ze zm.]

65 Zathay M., 2018, Zanieczyszczenie powietrza i nieefektywność energetyczna struktur osadniczych w kontekście bezładu przestrzennego w Polsce. [W:] Studia KPZK, tom 182: Studia nad chaosem przestrzennym, cz.2 Koszty chaosu przestrzennego, s. 229-238; Chmielewski T. J. i in., 2018, Ekologiczne i fizjonomiczne koszty bezładu przestrzennego. Prace Geograficzne, Nr 264, IGI PAN, Warszawa, Lublin; Śleszyński P. i in., 2018, Uwarunkowania i przyczyny chaosu przestrzennego. [W:] Studia KPZK, tom 182: Studia nad chaosem przestrzennym, cz.3. Synteza, s. 75-98

Tabela 23 Powiązanie funkcji i kategorii obszarów w Modelu funkcjonalno-przestrzennym z celami Strategii

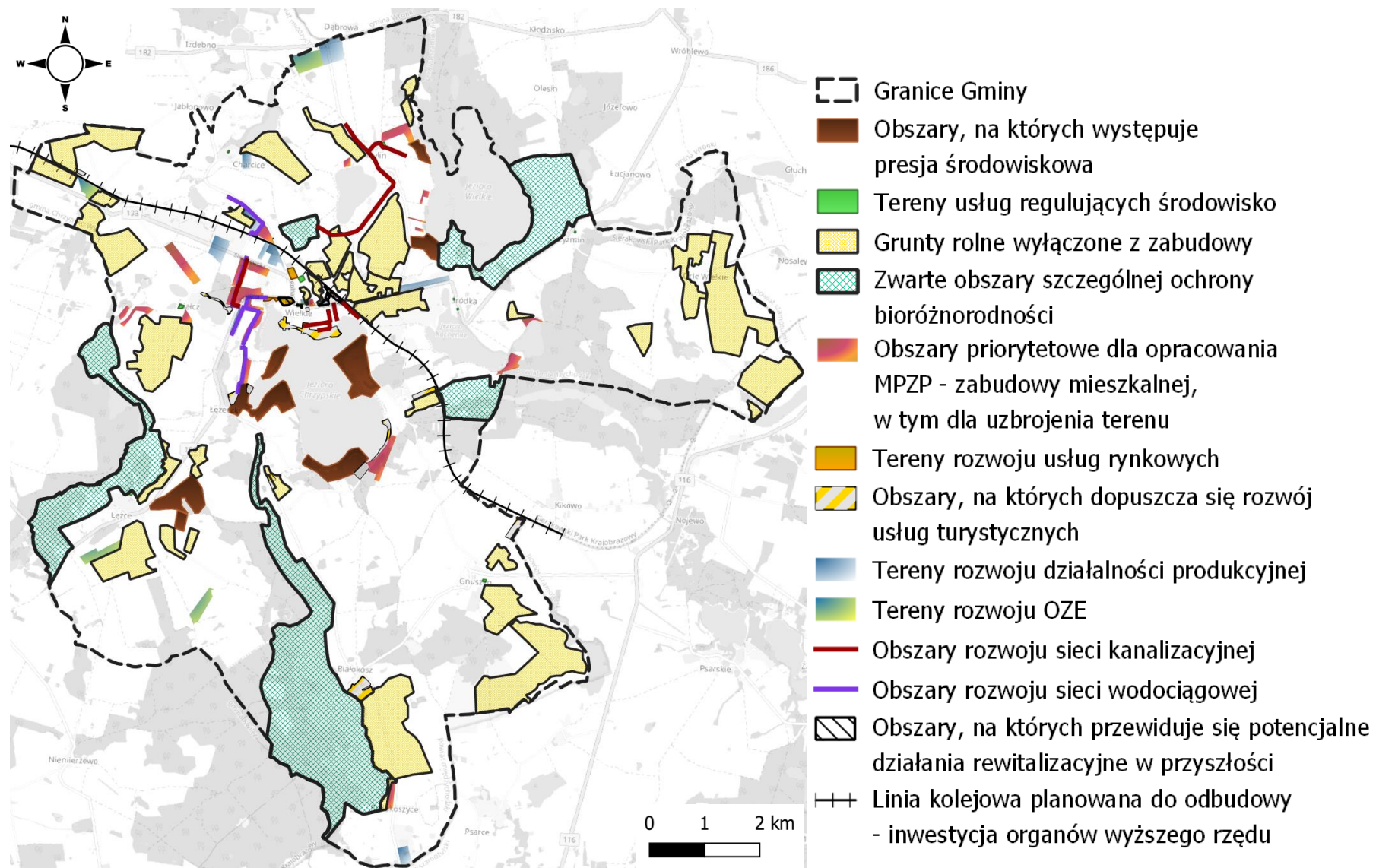
Funkcja / kategoria obszaru w Modelu	Lokalizacje w Modelu	Cel społeczny	Cel gospodarczy	Cel przestrzenny	Cel środowiskowy
<p>Obszary problemowe, na których występuje presja środowiskowa lub chaos przestrzenny</p> 	<ul style="list-style-type: none"> Zabudowa letniskowa i turystyczna w: Mylinie, Łęczeczkach, Chrzypsku Małym – zdiagnozowana presja środowiskowa wodno-kanalizacyjna i wyzwania Gminy w zakresie skutecznego monitorowania gospodarki odpadami Okolice dworca kolejowego w Chrzypsku Wielkim (nieład przestrzenny, zaniedbanie) Żwirownia Łęże (presja środowiskowa) 	X	X	X	X
<p>Tereny usług regulujących środowisko</p> 	<ul style="list-style-type: none"> Oczyszczalnia ścieków w Chrzypsku Wielkim Stacje uzdatniania wody Ujęcia wody, studnie i źródła 				X
<p>Zwarte obszary szczególnej ochrony bioróżnorodności lub regeneracji ekosystemowej</p> 	<ul style="list-style-type: none"> Obszary, na których pokrywa się ochrona siedliskowa i ptasia w ramach Natura 2000 tj. okolice obrębów Białokosz i Łęże <p>Inne obszary wskazane w Studium jako cenne przyrodniczo, m.in.:</p> <ul style="list-style-type: none"> wzdłuż drogi z Chrzypska Wielkiego do Charcic okolice mostu kolejowego w Chrzypsku Małym południowo-wschodnia otulina jeziora w Mylinie przy sołectwie Śródka-Strzyżmin 				X
<p>Obszary produkcji rolnej i pokrewnej, wykluczone z zabudowy innej niż zagrodowa i związana z produkcją rolną</p> 	<p>Grunty orne III klasy lub lepsze – na podstawie Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego, uchwalonego tuż przed rozpoczęciem prac nad Strategią</p>			X	X
<p>Obszary priorytetowe dla opracowania MPZP w kierunku zabudowy mieszkalnej, w tym dla uzbrojenia terenu</p> 	<ul style="list-style-type: none"> MPZP w toku opracowywania przez Gminę w momencie tworzenia Strategii Obszary MPZP, które w przeprowadzonej Ocenie aktualności planów miejscowych zostały uznane za niezgodne z obowiązującym prawem, ale nadal obowiązują i nie zostały pokryte / zastąpione nowymi planami miejscowymi <p>A także Inne obszary pod zabudowę mieszkalną, wskazane w toku diagnozy z udziałem społeczności oraz przedstawicieli JSFP, m.in.:</p> <ul style="list-style-type: none"> tereny wzdłuż ul. Sportowej w kierunku Łęczeczek, uzupełnienie zabudowy po północnej stronie ul. Głównej – zarówno w kierunku Białcza jak i w centrum wsi Chrzypsko Wielkie, uzupełnienie zabudowy po południowej stronie ul. Sierakowskiej, ul. Rolna za przejazdem kolejowym w kierunku Charcic <p>Obszary, w których wizja Modelu przewiduje zabudowę mieszkalną zostały wyselekcjonowane w oparciu o następujące kryteria:</p> <ul style="list-style-type: none"> uzupełnienie dotychczasowej funkcji zgodność ze zgłaszanym popytem np. decyzjami o warunkach zabudowy lub zapytaniami o MPZP wykorzystanie możliwości stworzonej przez brak obowiązywania przy ul. Sportowej ograniczenia zabudowy w odległości mniejszej niż 100 m od linii brzegowej zgodność z występującą, rozwijaną i planowaną siecią wodno-kanalizacyjną co ma kluczowe znaczenie (uzbrojenie terenu) <p>Patrząc od drugiej strony, na obszarach rozwoju zabudowy mieszkaniowej szczególnie istotne jest</p>	X		X	

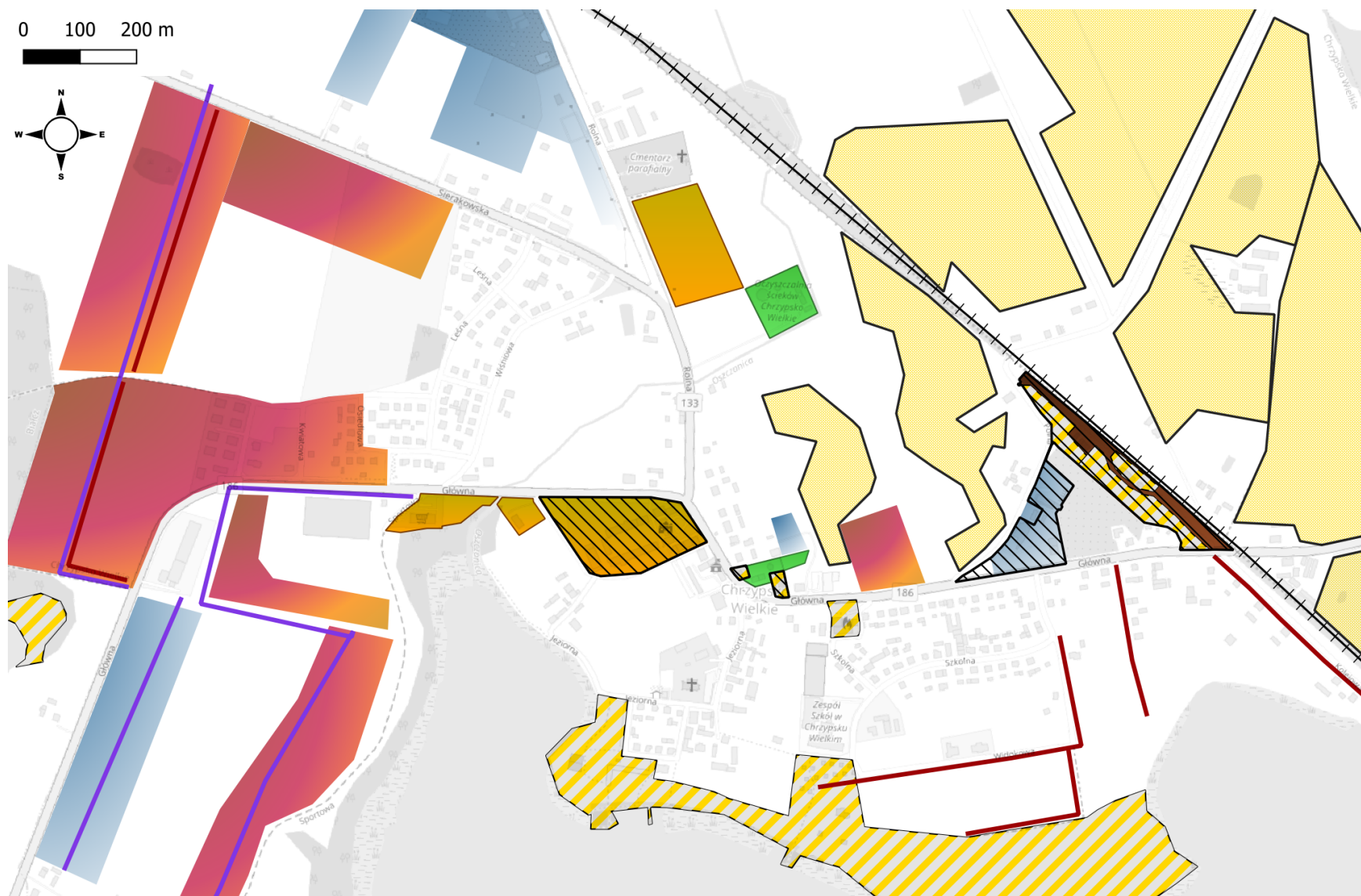
Funkcja / kategoria obszaru w Modelu	Lokalizacje w Modelu	Cel społeczny	Cel gospodarczy	Cel przestrzenny	Cel środowiskowy
	zapewnienie lepszego dostępu do infrastruktury podstawowej – inwestycje w sieć wodno-kanalizacyjną oraz utwardzenie dróg.				
Tereny rozwoju usług rynkowych 	Obszary, gdzie w trakcie opracowywania Strategii powstaje lub jest planowana zabudowa usługowa, w szczególności w centrum wsi Chrzypsko Wielkie przy ul. Głównej i Rolnej: <ul style="list-style-type: none"> • między oczyszczalnią ścieków a cmentarzem • okolice sklepu sąsiadującego z boiskiem piłkarskim przy ul. Głównej • okolice GS w centrum Chrzypska W zakresie tych terenów kierowano się w szczególności uzupełnieniem i sąsiedztwem już istniejącej funkcji, jak również strukturą funkcjonalno-przestrzenną Gminy, w której centrum wsi Chrzypsko Wielkie zlokalizowane jest niemalże jako centroid całej Gminy.	X	X		
Obszary, na których dopuszcza się rozwój usług turystycznych 	Opisane szerzej w kolejnym podrozdziale Obszary Strategicznej Interwencji w zakresie funkcji okołoturystycznych. Przez rozwój usług turystycznych rozumie się w szczególności infrastrukturę publiczną, bazę gastronomiczną, bazę noclegową, agroturystykę, wynajem sprzętu itd.		X		
Tereny rozwoju działalności gospodarczej w tym produkcyjnej 	Obszary wskazane w Studium jako działalność gospodarcza, m.in. <ul style="list-style-type: none"> • po zachodniej stronie ul. Rolnej • przy ul. Sierakowskiej • przy ul. Głównej • centrum Charcic • Białokoszyce przy granicy Gminy • Mylin przy granicy Gminy w sąsiedztwie OZE Obszary wskazane w wywiadach i warsztatach jako potencjalne tereny inwestycyjne: <ul style="list-style-type: none"> • droga z Chrzypska Wielkiego do Charcic jako przedłużenie dotychczasowej funkcji, co nie generuje znaczących kosztów uzbrojenia terenu • przedłużenie funkcji działalności gospodarczej przy DW186 w kierunku Łęczeczek, co nie generuje znaczących kosztów uzbrojenia terenu • DW186 od skrzyżowania w kierunku Mylina do zakrętu w Śródcie po stronie północnej gdzie znajdują się niższej klasy grunty rolne – w tym przypadku koszty uzbrojenia terenu będą wyższe niż we wcześniej wymienionych, jednak z uwagi na dużą liczbę terenów wyłączonych z zabudowy i inwestycji (czy też terenów chronionych), istnieje potrzeba wskazania kolejnego obszaru pod funkcję gospodarczą. Ten teren cechuje się sąsiedztwem DW186, bliskością linii kolejowej z perspektywą odbudowy, brakiem kolizji funkcji z mieszkalną. Patrząc od drugiej strony, na obszarach rozwoju działalności gospodarczej szczególnie istotne jest zapewnienie lepszego dostępu do infrastruktury podstawowej – inwestycje w sieć wodno-kanalizacyjną oraz utwardzenie dróg.		X		
Tereny rozwoju odnawialnych źródeł energii 	<ul style="list-style-type: none"> • Obecnie istniejąca farma fotowoltaiczna w Mylinie z możliwością rozwoju / rozbudowy do drogi Mylin-Dąbrowa (brak kolidowania z obszarami siedliskowymi) 		X		X

Funkcja / kategoria obszaru w Modelu	Lokalizacje w Modelu	Cel społeczny	Cel gospodarczy	Cel przestrzenny	Cel środowiskowy
	<ul style="list-style-type: none"> Wnioskowane i procedowane w Gminie sprawy pozwoleń i decyzji o lokalizacji inwestycji - Ryżyn, Łęże (brak kolidowania z obszarami siedliskowymi) <p>W ww. zakresie dopuszcza się kolejne inwestycje, jednak każdorazowo muszą być one poprzedzone odpowiednimi procedurami oceny i decyzji lokalizacyjnej. Rozwój OZE będzie promowany przez Gminę, jednak zanim zapotrzebowanie na wykorzystanie terenów w ten sposób zostanie do Gminy zgłoszone, w pierwszej kolejności decyduje swoboda działalności gospodarczej oraz swoboda zawierania umów pomiędzy inwestorami, a dysponentami gruntów.</p>				
<p>Obszary rozwoju sieci wodno-kanalizacyjnej</p> 	<p>Opisane szerzej w kolejnym podrozdziale Obszary Strategicznej Interwencji w zakresie infrastruktury podstawowej.</p> <p>Dopuszcza się również realizację inwestycji w innych lokalizacjach, na które zapotrzebowanie może pojawić się w kolejnych latach wdrażania Strategii w związku z rozwojem funkcji mieszkaniowej, usług rynkowych i działalności gospodarczej.</p>	X	X	X	X
<p>Obszary, na których przewiduje się potencjalne działania rewitalizacyjne w przyszłości</p> 	<p>Opisane szerzej w kolejnym podrozdziale Obszary Strategicznej Interwencji w zakresie ładu przestrzennego i rewitalizacji.</p> <p>Dopuszcza się również inne, które zostaną określone na podstawie odrębnego gminnego programu rewitalizacji w rozumieniu Ustawy.</p>	X	X	X	X
<p>POZOSTAŁE ZWIĄZANE Z REALIZACJĄ CELU SPOŁECZNEGO</p>	<p>Odstąpiono od wskazywania konkretnych lokalizacji. Są to obszary rozwoju edukacji oraz tereny funkcji kulturalno-opiekuńczej – opisane szerzej w kolejnym podrozdziale Obszary Strategicznej Interwencji w zakresie edukacji i kultury.</p>	X			

Źródło: opracowanie Jan Wojciechowski na podstawie wyników diagnozy w tym warsztatów strategicznych

Proponuje się główną koncentrację na obszarach strategicznej interwencji, umieszczonych w modelu struktury funkcjonalno-przestrzennej, których charakterystykę pogłębiono w kolejnym podrozdziale.





Mapa 11 Model struktury funkcjonalno-przestrzennej - przybliżenie widoku na obręb wsi Chrzypsko Wielkie

Źródło: opracowanie Jan Wojciechowski na podstawie wyników diagnozy w tym warsztatów strategicznych

Obszary Strategicznej Interwencji

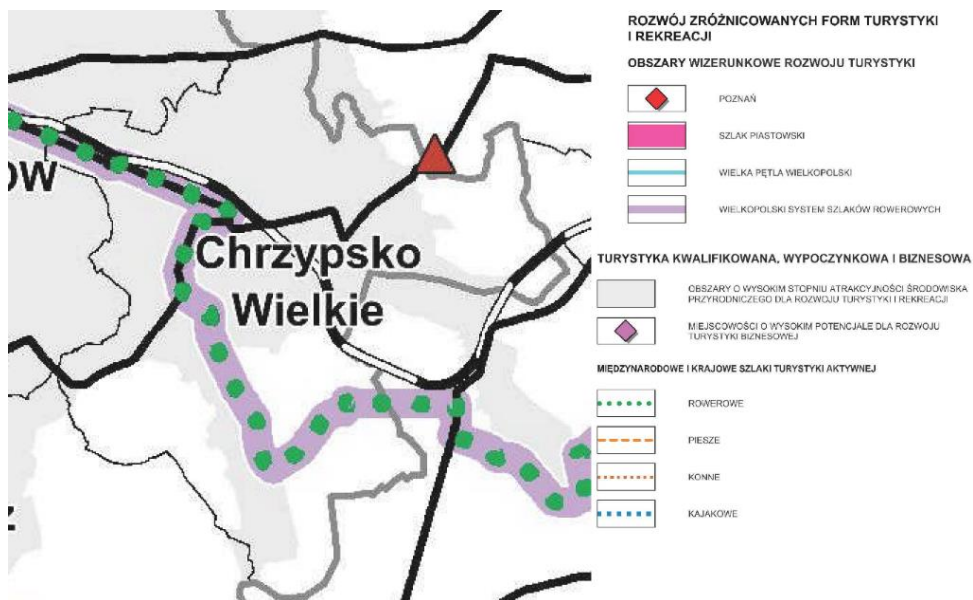
Akty prawne wyższego rzędu

Zgodnie z powszechnie obowiązującymi przepisami prawa dot. kształtowania strategii rozwoju gminy, w charakterystyce obszarów strategicznej interwencji należy uwzględnić postanowienia obowiązujących dokumentów strategicznych administracji wyższego rzędu. W *Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego 2030*, Gmina Chrzypsko Wielkie została przyporządkowana do **obszarów zagrożonych trwałą marginalizacją** (całość obszaru Gminy). Z kolei w dokumentach planistycznych województwa wielkopolskiego⁶⁶ Gminę Chrzypsko w całości przyporządkowano do:

- Północno-zachodniego obszaru funkcjonalnego
- wiejskiego obszaru funkcjonalnego, wymagającego wsparcia procesów rozwojowych
- obszarów o najniższej dostępności usług warunkujących procesy rozwojowe
- obszarów o najniższej dostępności transportowej do ośrodków wojewódzkich
- strefy ograniczania intensywności procesów osadniczych
- obszarów ochrony i kształtowania zasobów wodnych
- obszarów cennych przyrodniczo

Mając na uwadze objęcie całej Gminy, nie dostrzega się konieczności analizy przestrzennej i graficznej formy prezentowania ww. danych z dokumentów wyższego rzędu. Tego typu analizę warto zaprezentować dla pozostałych dwóch uwarunkowań i kierunków wskazanych dla Gminy w wojewódzkim Planie.

1. Gmina Chrzypsko Wielkie jest częściowo obszarem o wysokim stopniu atrakcyjności środowiska przyrodniczego dla rozwoju turystyki i rekreacji. W wojewódzkim planie oceniono w ten sposób większość powierzchni Gminy znajdującą się na północ od linii kolejowej z wyjątkiem Strzyżmina i Orla Wielkiego, natomiast w odniesieniu do części na południe od linii kolejowej: obręby Chrzypska Wielkiego, Chrzypska Małego, Łęczeczek, Łęczec, Białcza i Białokosza (patrz Mapa 12). Na tej podstawie można przyjąć uproszczony wniosek, że z punktu widzenia Samorządu Województwa Wielkopolskiego, obszarem o wysokiej atrakcyjności środowiska przyrodniczego jest nie tyle sam Sierakowski Park Krajobrazowy jako całość (przypomnijmy, że 99,6% obszaru gm. Chrzypsko leży w jego granicach), a tereny:
 - a. położone w bezpośrednim sąsiedztwie jezior;
 - b. objęte dyrektywą siedliskową – Natura 2000;
 - c. położone w Nadleśnictwie Sieraków w ramach Leśnego Kompleksu Promocyjnego Puszcza Notecka.



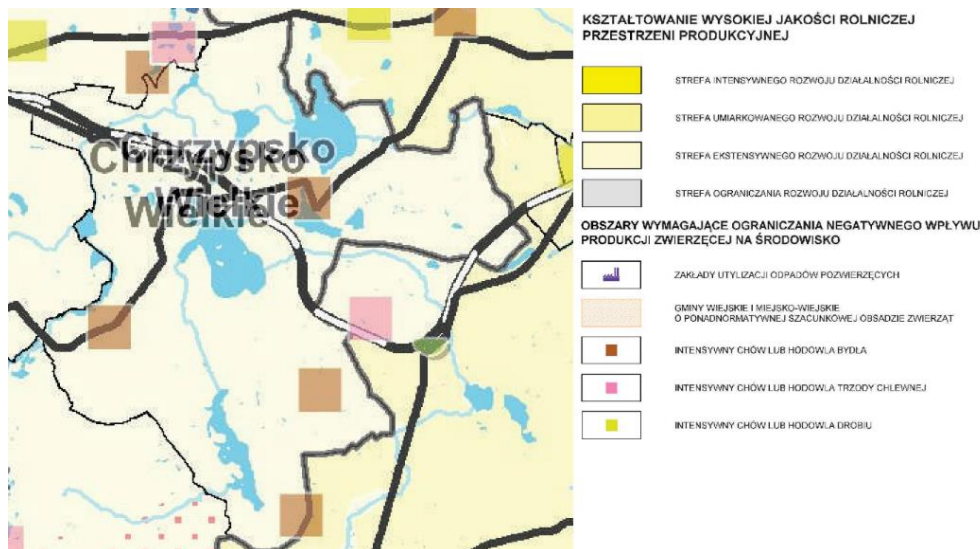
Mapa 12 Uwarunkowania i kierunki rozwoju turystyki na obszarze gm. Chrzypsko Wielkie wskazane w Planie zagospodarowania przestrzennego dla województwa wielkopolskiego

Źródło: Plan zagospodarowania przestrzennego województwa wielkopolskiego. Wielkopolska 2020+

2. W odniesieniu do rolnictwa – w Planie wojewódzkim obszar gminy jest w całości strefą ekstensywnego rozwoju działalności rolniczej, przy czym jednocześnie punktowo wskazano kilka miejsc intensywnej hodowli lub chowu bydła i trzody chlewnej (patrz Mapa 13). W odniesieniu do intensywnego chowu lub hodowli bydła takie miejsca wskazano w Białokoszcach, Gnuszynie, Łęczcach i Śródce oraz w Jabłonowie/Izdebnie położonych

66 Patrz Załącznik nr 1 do KSRR; Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Wielkopolskiego [dostęp: 13.01.2023]

w bezpośrednim sąsiedztwie Gminy. W odniesieniu do intensywnego chowu lub hodowli trzody chlewnej wojewódzki Plan wskazuje takie miejsca w Kikowie i Izdebnie graniczących z Gminą Chrzypsko Wielkie.



Mapa 13 Uwarunkowania i kierunki w zakresie rolnictwa na obszarze gm. Chrzypsko Wielkie wskazane w Planie zagospodarowania przestrzennego dla województwa wielkopolskiego

Źródło: Plan zagospodarowania przestrzennego województwa wielkopolskiego. Wielkopolska 2020+

Zgodnie z literaturą przedmiotu⁶⁷, *obszary strategicznej interwencji są terytoriami, do których adresowana ma być polityka rozwoju, ukierunkowana na wywołanie określonych zmian*. Wyróżnia się dwa główne rodzaje: obszary problemowe i obszary wzrostu. Problemowe to te miejsca na mapie gminy, które następują trudności rozwojowych, ich potencjał nie jest odpowiednio wykorzystany lub są zdegradowane, zaniedbane. Wymagają interwencji publicznej w jednym lub większej liczbie aspektów rozwojowych: społecznych, gospodarczych, przestrzennych, środowiskowych. Natomiast obszary wzrostu wyróżniają się szczególnie istotnym potencjałem dla rozwoju gminy, związanym ze zdiagnozowanymi mocnymi stronami, które mogą przynieść przewagi konkurencyjne. **Strategia Rozwoju Gminy Chrzypsko Wielkie w perspektywie roku 2030 zakłada główną koncentrację na czterech typach Obszarów Strategicznej Interwencji.**

Obszary Strategicznej Interwencji w zakresie edukacji i kultury



Związane są z realizacją zadań ukierunkowanych na osiągnięcie wskaźników w ramach celów społecznych, w głównej mierze adresowanych do dzieci w wieku szkoły podstawowej, seniorów oraz na wzrost integracji międzypokoleniowej wewnątrz społeczeństwa Gminy (patrz Społeczne cele i kierunki działań, oczekiwane rezultaty). Z uwagi na specyfikę proponowanych działań, odstąpiono od ustalania konkretnych lokalizacji.

- **W zakresie edukacji** przyjęto jako obszar strategicznej interwencji całość Gminy Chrzypsko Wielkie – poza SP w Chrzypsku Wielkim interwencje będą kierowane w pierwszej kolejności pilotażowo na obszarze 1-3 sołectw, których uczniowie stosunkowo najczęściej cechują się trudnościami w nauce. W sytuacji gdy interwencja okaże się efektywna lub gdy zmieni się struktura uczniów wg metodologii przyjętej przez SP – działania mogą zostać przeniesione do innych sołectw lub rozszerzone o te sołectwa.
- **W zakresie funkcji kulturalno-opiekuńczej** pokrywają się one z kilkoma miejscami, dla których wskazano funkcję okołoturystyczną powyżej, tj. GOK oraz budynek starego przedszkola przy ul. Głównej. Wskazywanie tych obszarów na mapie nie byłoby wystarczająco widoczne w szczególności mając na uwadze fakt oznaczenia budynku przedszkola również jako teren dopuszczalnej rewitalizacji (patrz Mapa 15) – właśnie pod funkcję kulturalno-opiekuńczą ale również okołoturystyczną, co opisano w kolejnym podrozdziale. Z drugiej strony jak wskazała diagnoza istnieje ryzyko, że istniejące uwarunkowania techniczne budynku mogą uniemożliwić jego odpowiednie przekształcenie pod dom seniora lub dom dziennej opieki, odpowiadające na wyzwania demograficzne Gminy. Dlatego dopuszcza się również stworzenie punktu o takiej funkcji w innym miejscu.

⁶⁷ Śleszyński P. i in., 2017. *Delimitacja obszarów strategicznej interwencji państwa: obszarów wzrostu i obszarów problemowych*, Prace Geograficzne IGiPZ PAN nr 260, Warszawa; Hoinkis D. i in., 2021. *Strategia rozwoju gminy. Poradnik praktyczny*, Ministerstwo Funduszy i Polityki Regionalnej, Warszawa, s. 61-66

Obszary Strategicznej Interwencji w zakresie funkcji okołoturystycznych



To podtyp obszarów wzrostu, związanych ze zdiagnozowanymi w Analiza SWOT-TOWS silnymi stronami i szansami dla rozwoju Gminy Chrzypsko. Wnioski z diagnozy i przedmiotowej analizy w szczególności w aspektach gospodarczych (patrz Gospodarcze cele i kierunki działań, oczekiwane rezultaty) rekomendują położenie większego akcentu na wykorzystanie lokalnych zasobów przyrodniczych i krajobrazowych do rozwoju funkcji okołoturystycznych. Strategia ma przyjąć kierunek konkurencyjno-konserwatywny. Powoduje to, że należy w Modelu struktury funkcjonalno-przestrzennej przyjąć jako punkty strategicznie ważne te lokalizacje, które już pełnią funkcje okołoturystyczne i warto je rozwijać, jak również te miejsca, w których funkcja okołoturystyczna istniała onegdaj i warto ją odtworzyć.



Mapa 14 Obszary przeznaczone pod funkcje okołoturystyczne w Modelu struktury funkcjonalno-przestrzennej

Źródło: opracowanie Jan Wojciechowski na podstawie diagnozy.

Jako przykładowe lokalizacje rozwoju funkcji okołoturystycznych w Modelu struktury funkcjonalno-przestrzennej wyszczególniono (patrz Mapa 14 powyżej):

- Punkt widokowy Łęczeczki
- Obszar przy linii brzegowej jeziora Chrzypskiego w Chrzypsku Wielkim, w tym OW Sielawa
- Były kiosk na terenie stacji uzdatniania wody – jako potencjalny punkt informacji turystycznej
- Teren przy GOK/OSP w Chrzypsku Wielkim
- Stare przedszkole przy ul. Głównej w Chrzypsku Wielkim – część budynku i nieruchomości można przeznaczyć na cele punktu informacji turystycznej lub sprzedaży produktów lokalnych (na wypadek gdyby nie była możliwa zmiana funkcji budynku byłego kiosku na terenie Stacji Uzdatniania Wody) tudzież na potrzeby innych celów związanych z rozwojem i promocją turystyki oraz organizacji czasu wolnego
- Okolice hotelu w Łęczeczkach i domki letniskowe tamże – ewentualne uzupełnienie/rozwój funkcji o gastronomię itp.
- Chrzypsko Małe – wzdłuż drogi za centrum wsi, przy jeziorze Chrzypskim – ewentualne uzupełnienie/rozwój funkcji o gastronomię itp.
- Pałac w Białokoszu i jego sąsiedztwo
- Nad jeziorem Kostrzynek (po północnej stronie) w Białczu

- Teren przy dworcu w Chrzypsku Wielkim – w sytuacji odbudowy linii kolejowej potencjalna rewitalizacja terenu pod funkcję okołoturystyczną np. gastronomia, wypożyczalnia rowerów, sklep z pamiątkami, produktami lokalnymi i spożywczymi lub inne usługi rynkowe, parking
- Przy dworcu w Ryżynie i przy granicy Gminy nieopodal dworca w Kikowie – w sytuacji odbudowy linii kolejowej są to przykładowe miejsca na wypożyczalnię rowerów lub inne funkcje okołoturystyczne
- Teren przed mostem kolejowym w Chrzypsku Małym, po północnej stronie drogi – w sytuacji odbudowy linii kolejowej jako punkt atrakcyjny turystycznie pod inwestycję gminną np. parking, mała gastronomia ze sprzedażą pamiątek i produktów lokalnych

Obszary Strategicznej Interwencji w zakresie infrastruktury podstawowej



Poza zamierzeniami inwestycyjnymi już zawartymi w Wieloletnim Programie Inwestycyjnym 2022-2026, przewiduje się możliwość inwestycji w szczególności w następujących lokalizacjach:

- Obszar rozwoju zabudowy mieszkalnej po zachodniej stronie jez. Chrzypskiego – ul. Sportowa w kierunku Łęczeczek, ul. Główna [wodociąg – przedłużenie, uzupełnienie sieci]
- Obszar rozwoju zabudowy mieszkalnej pomiędzy ul. Główną a Sierakowską [wodociąg – przedłużenie, uzupełnienie sieci, kanalizacja – dokończenie oraz przyłącza]
- Obszar rozwoju zabudowy mieszkalnej oraz teren inwestycyjny pod działalność gospodarczą [dokończenie / przedłużenie istniejącej sieci wodociągowej]
- Teren inwestycyjny pod działalność gospodarczą przy ul. Główniej w kierunku Łęczeczek [uzupełnienie sieci wodociągowej]
- Obszar rozwoju zabudowy mieszkalnej na północnym brzegu jez. Chrzypskiego – ul. Widokowa, Szkolna, Główna, Kolejowa [uzupełnienie, przedłużenie i przyłącza kanalizacji]
- Przedłużenie sieci kanalizacyjnej do Mylina [dość gęsta zabudowa w centrum wsi, bliskość istniejącej sieci w Charcicach i Chrzypsku W.]

Dopuszcza się również realizację inwestycji w innych lokalizacjach, na które zapotrzebowanie może pojawić się w kolejnych latach wdrażania Strategii w związku z rozwojem funkcji mieszkaniowej, usług rynkowych i działalności gospodarczej. Zadaniem Gminy jest osiągnięcie poprawy w zakresie dostępu do infrastruktury podstawowej (bytowej), w zakresie którego przyjęte wskaźniki zostały określone ilościowo w podrozdziale Przestrzenno-środowiskowe cele i kierunki działań, oczekiwane rezultaty

W związku z tym należy podkreślić, że Gmina w niniejszym Modelu i Strategii przyjmuje pewne założenia inwestycyjne, natomiast jej działanie ma być każdorazowo dostosowane do kluczowych potrzeb mieszkańców i pozostałych interesariuszy oraz możliwości finansowych samorządu. Tym samym Model i Strategia określają jedynie przykładowe obszary czynienia ww. inwestycji, nie zaś zobowiązują Gminę do ich realizacji w tych konkretnych lokalizacjach. Osiągnięcie wskaźników jest możliwe również dzięki przeprowadzeniu inwestycji w innych miejscach Gminy, o ile okaże się to większym priorytetem w perspektywie do roku 2030.

Ponadto jak wskazano w podrozdziale Ustalenia i rekomendacje w zakresie polityki przestrzennej, kompatybilne z innymi przyjętymi OSI i spójne z kierunkami rozwoju Gminy jest dalsze kształtowanie i uzupełnianie sieci drogowej, poprzez m.in. utwardzanie i budowę dróg lokalnych, w szczególności przy obszarach rozwoju zabudowy mieszkalnej, rozwoju usług, działalności gospodarczej i funkcji turystycznej.

Obszary Strategicznej Interwencji w zakresie ładu przestrzennego i rewitalizacji

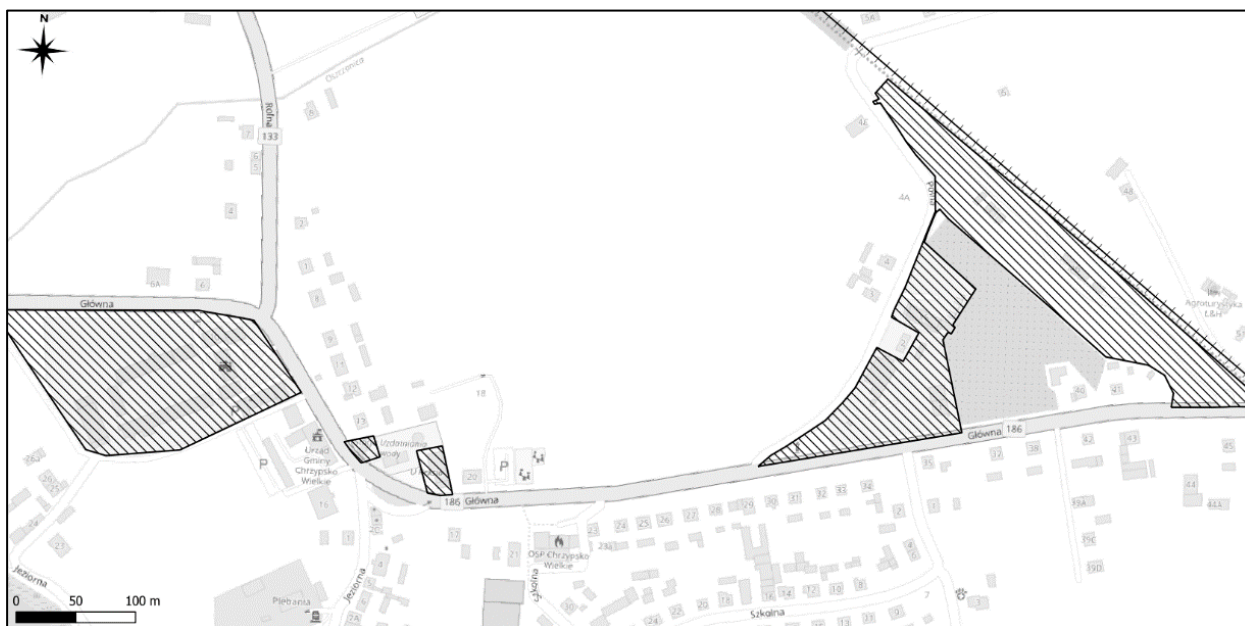


Są to głównie obszary określone jako problemowe, w tym zdegradowane lub potrzebujące inwestycji funkcjonalno-przestrzennych w kierunku odtworzenia lub zmiany dotychczasowych funkcji (patrz Mapa 15):

- Gminnej Spółdzielni Samopomoc Chłopska w Chrzypsku Wielkim – na którym wstępne założenia wizji Modelu przewidują odtworzenie funkcji handlowej z możliwością wprowadzenia innych usług rynkowych, ale również odtworzenie wartości użytkowej i uporządkowanie terenu
- Starego przedszkola przy ul. Główniej w Chrzypsku Wielkim w którym wizja Modelu przewiduje zmianę funkcji z edukacyjnej na kulturalno-opiekuńczą i okołoturystyczną. W odniesieniu do funkcji kulturalno-opiekuńczej zakłada się przekształcenie części budynku na dom seniora, dom dziennej opieki lub podobny cel, co stanowi odpowiedź na rosnącą liczbę i udział osób w wieku okołomerytalnym w Gminie (wyzwania demograficzne).

Z drugiej strony jak wskazała diagnoza istnieje ryzyko, że istniejące uwarunkowania techniczne budynku mogą uniemożliwić jego odpowiednie przekształcenie pod dom seniora lub dom dziennej opieki. Dlatego dopuszcza się również stworzenie punktu o takiej funkcji w innym miejscu. Natomiast w zakresie funkcji okołoturystycznej dopuszcza się w szczególności wykorzystanie części nieruchomości do celów punktu informacji turystycznej lub sprzedaży produktów lokalnych (na wypadek gdyby nie była możliwa zmiana funkcji budynku byłego kiosku na terenie Stacji Uzdatniania Wody) tudzież na potrzeby innych celów związanych z rozwojem i promocją turystyki oraz organizacji czasu wolnego.

- Przy stacji kolejowej między ul. Główną a ul. Polną w Chrzypsku Wielkim – gdzie wstępne założenia wizji Modelu przewidują wprowadzenie funkcji okołoturystycznych (np. gastronomia, wypożyczalnia rowerów, sklep lub inne usługi rynkowe, parking) oraz uporządkowanie lub odtworzenie wartości użytkowej tego terenu
- Byłego kiosku przy ul. Głównej w Chrzypsku Wielkim (naprzeciw Urzędu) będącego częścią nieruchomości o funkcji regulującej środowisko – Stacji Uzdatniania Wody. Wizja Modelu zakłada aby w tym budynku wprowadzić funkcję okołoturystyczną, np. punkt informacji turystycznej, sprzedaży produktów lokalnych itd.
- Spółdzielni Usługowo-Produkcyjnej PROAGRO – gdzie wstępne założenia wizji Modelu przewidują odtworzenie funkcji związanej z działalnością gospodarczą, ale również odtworzenie wartości użytkowej terenu.
- Dopuszcza się również inne, które zostaną określone na podstawie odrębnego gminnego programu rewitalizacji w rozumieniu Ustawy.



Mapa 15 Wstępnie określone obszary problemowe pod działania rewitalizacyjne w Modelu struktury funkcjonalno-przestrzennej, do weryfikacji na poziomie gminnego programu rewitalizacji

Źródło: opracowanie Jan Wojciechowski na podstawie diagnozy.

System realizacji Strategii

Warunki i procedury związane z wdrażaniem Strategii

1. Odpowiedzialność za wdrażanie Strategii w ogólnym, szerokim ujęciu należy do wszystkich podmiotów i osób, które funkcjonują na obszarze Gminy Chrzypsko Wielkie. W szczególności do jej mieszkańców, przedsiębiorców, organizacji pozarządowych i grup nieformalnych oraz oczywiście instytucji publicznych na czele z organami administracji: Wójtem i Radą Gminy. Strategia pełni rolę dokumentu wskazującego kierunki rozwoju w wymiarze społecznym, gospodarczym i przestrzenno-środowiskowym. Te kierunki nie odnoszą się wyłącznie do inwestycyjnego i niematerialnego działania urzędu, czy też jego jednostek podległych. Fundamentem skutecznej realizacji Strategii, czyli takiej, która osiąga założone cele, jest współdziałanie wszystkich sektorów będących interesariuszami: przedsiębiorców, społeczników i osób fizycznych oraz sektora publicznego.
2. Obowiązek zapoznania się ze Strategią, a w szczególności z poszczególnymi celami, kierunkami interwencji oraz wskaźnikami przez przedstawicieli organów administracji gminnej: Radnych, pracowników Urzędu, pracowników jednostek podległych – m.in. GOK, GSK, OPS, Zespół Szkół.
3. Odpowiedzialność za poszczególne cele i wskaźniki przedstawiono „z lotu ptaka” w Tabela 24. Wdrażaniem Strategii koordynuje Wójt Gminy, w którego kompetencjach leży uszczegóławianie obowiązków zawartych w Tabela 24 poprzez wyznaczenie konkretnych osób/stanowisk/jednostek odpowiedzialnych za koordynowanie, wdrażanie, monitorowanie i ewentualną aktualizację Strategii w poszczególnych obszarach:
 - a. Diagnoza

- b. Cel społeczny 1 i przyjęte w nim kierunki interwencji, wskaźniki i obszary strategicznej interwencji
 - c. Cel społeczny 2 i przyjęte w nim kierunki interwencji, wskaźniki i obszary strategicznej interwencji
 - d. Cele gospodarcze i przyjęte w nich kierunki interwencji, wskaźniki i obszary strategicznej interwencji
 - e. Cele przestrzenne i przyjęte w nich kierunki interwencji, wskaźniki i obszary strategicznej interwencji
 - f. Cele środowiskowe i przyjęte w nich kierunki interwencji, wskaźniki i obszary strategicznej interwencji
 - g. Model struktury funkcjonalno-przestrzennej oraz ustalenia i rekomendacje w zakresie polityki przestrzennej
 - h. Ramy finansowania
4. Monitorowanie celów Strategii powinno odbywać się w ramach opracowywania corocznego Raportu o stanie Gminy lub dokumentu równoważnego, którego obowiązek opracowania wynika z powszechnie obowiązujących przepisów prawa. Przez monitorowanie rozumie się nie tylko weryfikację poziomu wskaźników mierzących ilościowo postęp w osiąganiu celów, ale również analizę jakościową stanu, zakresu i efektu podjętych działań. W ujęciu ilościowym Gmina otrzymała od Wykonawcy tabelę w arkuszu kalkulacyjnym, umożliwiającą monitorowanie poszczególnych wskaźników (tabela całościowa oraz poszczególne tabele dotyczące celu społecznego i środowiskowego). W ujęciu jakościowym należy co roku wyszczególnić prace/działania podjęte w ramach poszczególnych celów oraz opisać niemierzalne ilościowo efekty. Przykładem takiego podsumowania jakościowego dla celu gospodarczego może być np.: zorganizowanie określonej liczby spotkań dla przedsiębiorców i osób prowadzących działalności nierejestrowane we wskazanych branżach, czego efektem było wyjście jednego z przedsiębiorców z jakąś inicjatywą w kierunku innych firm, co miało na celu podniesienie jakości współpracy w ramach produktu/oferty turystycznej Gminy Chrzypsko Wielkie. Przykładem podsumowania jakościowego dla celu środowiskowego może być z kolei zlecenie wykonawcy opracowania dokumentacji projektowej dla odcinka kanalizacji oraz przeprowadzenie oceny środowiskowej. Coroczne monitorowanie ma służyć nie tylko sprawdzeniu jak wdrażana jest Strategia, ale również temu, aby wprowadzać w Strategii odpowiednie aktualizacje w razie potrzeby.
5. Strategia jest dokumentem wyjściowym i holistycznym (całościowym), wskazującym kierunki interwencji – intencje rozwojowe Gminy do 2030 r. Lata 2020-2023 (pandemia, wojna, płaskowyż inflacyjny) pokazały, że we wdrażaniu interwencji publicznych w perspektywie średnio- i długookresowej należy zachować wysoki poziom elastyczności i gotowości na zmiany. W związku z tym Strategię należy na bieżąco monitorować nie tylko w aspekcie poziomu realizacji celów, ale również ich aktualności. Jest możliwa sytuacja, w której szczególnie w końcowych latach obowiązywania dokumentu na tyle zmienią się uwarunkowania społeczno-gospodarcze lub prawne, że będzie konieczna aktualizacja Strategii – w tym jej diagnozy, celów, kierunków, wskaźników, czy też polityki przestrzennej. W tym celu w ramach przeglądu monitoringowego w I kwartale 2028 r. należy zweryfikować poziom realizacji celów pośrednich założonych w tabeli roboczej, którą Wykonawca przekazał Gminie. W tej tabeli jako moment śródkresowy (tzw. z ang. *mid-term*) przyjęto 30.06.2027 lub 31.12.2027 r., w zależności od specyfiki celów – np. dla celów dotyczących uczniów bardziej właściwe jest przyjęcie daty czerwcowej powiązanej z rokiem szkolnym. W oparciu o dane wg tego stanu należy dokonać przeglądu śródkresowego, a następnie:
- a. Zmodyfikować przyjęte wartości docelowe lub dodać nowe wskaźniki – jeżeli wartości docelowe na 2030 r. zostały już osiągnięte w 2027 r., a sytuacja / prognoza finansowa pozwala na przyjęcie bardziej ambitnych celów.
 - b. Lub podjąć szczególne prace dla osiągnięcia założonych wartości docelowych – o ile kierunki interwencji pozostają aktualne, a nie osiągnięto w 2027 r. wartości pośrednich pomimo tego, że sytuacja / prognoza finansowa na to pozwalała – co może być sygnałem zagrażającym osiągnięciu docelowych wartości tych wskaźników.
 - c. Lub zmodyfikować przyjęte wskaźniki – jeżeli wartości pośrednich na 2027 r. nie osiągnięto, ponieważ albo nie pozwalała na to sytuacja finansowa albo znacząco zdezaktualizowała się diagnoza i przyjęte kierunki interwencji nie są już potrzebne, tudzież inne kierunki interwencji będą mieć wówczas inny priorytet.
6. Jeżeli cele i kierunki interwencji oraz uwarunkowania (diagnoza) pozostaną w dużej mierze aktualne, dopuszcza się możliwość aktualizacji Strategii poprzez wydłużenie okresu jej obowiązywania o kolejnych kilka lat, z jednoczesną modyfikacją wskaźników: zwiększeniem wartości docelowych, dodaniem nowych wskaźników, uszczegółowieniem celów i kierunków interwencji.

Tabela 24 Odpowiedzialność za wdrażanie celów Strategii oraz monitorowanie wskaźników ich realizacji

Cel Strategii	Podmioty odpowiedzialne za realizację celu / wdrażanie celu	Jednostka odpowiedzialna za monitorowanie wskaźnika
Wskaźnik celu	Podmioty i osoby uczestniczące w realizacji celu	Źródło pomiaru
Cel społeczny 1) poprawa szeroko pojętych warunków edukacyjnych dzieci (w szczególności poza samą szkołą)	<ul style="list-style-type: none"> • Finansowanie: Rada Gminy • Realizacja merytoryczna: Zespół Szkół • Wsparcie organizacyjne i finansowanie: Wójt Gminy z Urzędem • Potencjalna współpraca: Rady Sołectkie, lokalni liderzy, Rodzice i opiekunowie uczniów • Beneficjenci końcowi: Dzieci i młodzież 	
P3463 BDL GUS: Uczniowie przypadający na 1 oddział w szkołach podstawowych		<ul style="list-style-type: none"> • Urząd Gminy • Wskaźnik BDL GUS P3463

Cel Strategii Wskaźnik celu	Podmioty odpowiedzialne za realizację celu / wdrażanie celu Podmioty i osoby uczestniczące w realizacji celu	Jednostka odpowiedzialna za monitorowanie wskaźnika Źródło pomiaru
S.R.1: Liczba dzieci uczestniczących w ciągu roku szkolnego w dodatkowych zajęciach wspierających edukację lub rozwijających kompetencje uczniów, prowadzonych w sołectwach i współfinansowanych przez Gminę		<ul style="list-style-type: none"> Zespół Szkół / Urząd Gminy Dane własne
S.R.2: Udział dzieci cechujących się problemami edukacyjnymi, w ogólnej liczbie uczniów szkoły podstawowej		<ul style="list-style-type: none"> Zespół Szkół Dane własne, wg metodologii przyjętej na etapie opracowywania Strategii
S.R.3: Przeciętna liczba zajęć pozalekcyjnych organizowanych w SP, w których uczestniczy uczeń SP w Chrzypsku Wielkim		<ul style="list-style-type: none"> Zespół Szkół Dane własne, wg metodologii przyjętej na etapie opracowywania Strategii
S.P.1: Liczba sołectw, w których zrealizowano pilotażową inicjatywę dodatkowych zajęć pozalekcyjnych wspierających edukację, współfinansowanych przez Gminę		<ul style="list-style-type: none"> Zespół Szkół / Urząd Gminy Dane własne
S.P.2: Liczba obiektów w sołectwach, w których zorganizowano dodatkowe zajęcia pozalekcyjne rozwijające kompetencje uczniów, współfinansowane przez Gminę (narastająco)		<ul style="list-style-type: none"> Zespół Szkół / Urząd Gminy Dane własne
Cel społeczny 2) poprawa warunków opiekuńczych i oferty spędzania czasu wolnego dla seniorów, co ma zapobiec osłabianiu się integracji międzypokoleniowej społeczeństwa Gminy	<ul style="list-style-type: none"> Finansowanie inwestycji, ewentualne uchwalenie strategii polityki senioralnej lub innego programu społecznego skierowanego do seniorów: Rada Gminy Ewentualne powołanie rady seniorów i ustalenie jej zadań: Rada Gminy Organizacja i finansowanie, ewentualne przetargi inwestycyjne: Wójt Gminy z Urzędem Udział merytoryczny / wsparcie merytoryczne: Gminny Ośrodek Kultury, Ośrodek Pomocy Społecznej, Środowiskowy Dom Samopomocy oraz ewentualna przyszła Rada Seniorów Potencjalna współpraca: Organizacje społeczne i pozarządowe działające w obszarze wsparcia lub zrzeszania seniorów Beneficjenci końcowi: Seniorzy 60+ 	
Wskaźniki rezultatu S.R.4. i produktu S.P.3 dot. celu społecznego 2		<ul style="list-style-type: none"> Urząd Gminy Dane własne
Cele gospodarcze: 1) poprawa jakości promocji i marketingu terytorialnego 2) tworzenie sieciowanego produktu turystycznego	<ul style="list-style-type: none"> Uchwała dot. opłat miejscowych: Rada Gminy Realizacja merytoryczna – opłaty miejscowe: Skarbnik ze stanowiskami podległymi Realizacja merytoryczna – sieciowanie i tworzenie produktu/oferty turystycznej – jednostka / stanowisko odpowiedzialne za promocję w Urzędzie Gminy Współpraca: Przedsiębiorcy sprzedający noclegi (ich rejestrowanie i pobieranie opłat miejscowych) Współpraca: Przedsiębiorcy i działalności nierejestrowane prowadzone w sekcjach PKD: A, I, R, S, T (udział w sieciowaniu produktu/oferty, tzn. informowanie i promowanie własnej oferty kanałami gminnymi oraz współpraca z innymi podmiotami z tej branży w celu wypracowania wspólnej oferty) Beneficjenci końcowi: turyści, ale również mieszkańcy samej Gminy Chrzypsko 	
Wszystkie wskaźniki dot. celów gospodarczych		<ul style="list-style-type: none"> Urząd Gminy Dane własne
Cel przestrzenny: dalsza poprawa ładu przestrzenno-środowiskowego i czynne jego kształtowanie zwłaszcza poprzez nowe plany	<ul style="list-style-type: none"> Uchwały o przystąpieniu do sporządzania programu rewitalizacji oraz planów miejscowych; uchwalanie decyzji 	

Cel Strategii	Podmioty odpowiedzialne za realizację celu / wdrażanie celu	Jednostka odpowiedzialna za monitorowanie wskaźnika
Wskaźnik celu	Podmioty i osoby uczestniczące w realizacji celu	Źródło pomiaru
zagospodarowania i gminny program rewitalizacji	lokalizacyjnych, programu rewitalizacji i planów miejscowych: Rada Gminy • Realizacja merytoryczna – opracowanie programu rewitalizacji i planów miejscowych: jednostki / stanowiska odpowiedzialne za ww. zagadnienia w Urzędzie Gminy, Wójt Gminy • Współpraca: inwestorzy (zgłaszanie zapotrzebowania na plany miejscowe oraz inwestycje zgodne z tymi planami) • Udział merytoryczny: Osoby i podmioty działające lub mieszkające na obszarze rewitalizacji (udział w tworzeniu programu, tkanka społeczna) • Beneficjenci końcowi: mieszkańcy i przedsiębiorcy obszarów objętych programem rewitalizacji, planami miejscowymi i inwestycjami	
Wszystkie wskaźniki dot. celu przestrzennego		• Urząd Gminy • Dane własne
Cel środowiskowy: dążenie do równego dostępu do infrastruktury podstawowej (bytowej)	• Uchwały o finansowaniu inwestycji oraz decyzjach lokalizacyjnych: Rada Gminy • Planowanie / projektowanie inwestycji, przetargi i finansowanie: jednostki odpowiedzialne za ww. zagadnienia w Urzędzie Gminy, Wójt Gminy • Administrowanie sieciami, zgłaszanie potrzeb: Gminna Spółka Komunalna • Beneficjenci końcowi: mieszkańcy i przedsiębiorcy obszarów objętych inwestycjami	
Ś.R.1: Udział mieszkańców podłączonych do sieci kanalizacji w ogólnej liczbie ludności		• Urząd Gminy • Dane własne dot. liczby ludności, w oparciu o informacje dot. liczby przyłączeń Gminnej Spółki Komunalnej • Ewentualnie wskaźnik BDL GUS P2433
Ś.P.1: Długość czynnej sieci kanalizacyjnej		• Gminna Spółka Komunalna • Dane własne
Ś.P.2: Długość czynnej sieci wodociągowej		• Gminna Spółka Komunalna • Dane własne

Wytyczne dla sporządzania aktów wykonawczych

- Jako dokumenty wykonawcze dla Strategii rozumie się obowiązkowe (wynikające z powszechnie obowiązujących przepisów prawa) lub nieobowiązkowe (fakultatywne) programy, strategię sektorowe, plany, projekty, decyzje, oceny środowiskowe.
- W sytuacji, gdy za uchwalenie odpowiednich dokumentów odpowiedzialna jest Rada Gminy, do zadań Wójta i podległego mu Urzędu Gminy należy przygotowanie lub wsparcie merytoryczne Rady w opracowaniu stosownych uchwał lub programów – o ile powszechnie obowiązujące przepisy prawa nie stanowią inaczej.
- Za opracowanie stosownych aktów wykonawczych (programów, strategii, planów, projektów, decyzji, ocen środowiskowych itd.) odpowiada Wójt Gminy z podległym mu Urzędem, który może podejmować wszelkie działania służące skutecznej, terminowej i efektywnej kosztowo realizacji tych zadań, a w szczególności:
 - Alokować w budżecie środki potrzebne na opracowanie aktów wykonawczych
 - Prowadzić postępowania zamówieniowe w celu wyboru wykonawcy danych aktów
 - Nabywać usługi ekspertów, ich wartości niematerialne i prawne w tym prawa autorskie
 - Powoływać zespoły robocze do celów przygotowania, modyfikacji, aktualizacji danych aktów
 - Zadać opracowanie danych aktów jednostkom podległym i współpracującym
- Opracowanie stosownych aktów wykonawczych jest realizowane zgodnie z procedurami określonymi w powszechnie obowiązujących przepisach prawa, w tym dotyczących konsultacji społecznych. W sytuacji, gdy dany akt wykonawczy bezpośrednio dotyczy kształtowania przestrzeni lub środowiska, a z przepisów nie wynika obowiązek konsultacji społecznych lub zaangażowania beneficjentów końcowych – należy takie konsultacje przeprowadzić lub zaangażować beneficjentów końcowych w procesie tworzenia, oceny, ewaluacji danego aktu wykonawczego.

5. W Gminie Chrzypsko obowiązuje Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego, uchwalone w przededniu podjęcia prac nad Strategią. Tym samym Model struktury funkcjonalno-przestrzennej w niniejszej Strategii został opracowany w taki sposób, aby być spójnym ze Studium i nie generować dla Gminy konieczności aktualizacji Studium. Model uszczegóławia politykę przestrzenną Gminy o obszary strategicznej interwencji. W odniesieniu do innych aktów polityki przestrzennej – miejscowych planów zagospodarowania oraz programu rewitalizacji – w celach przestrzennych Strategii określono obszary, cechujące się szczególnym zapotrzebowaniem na opracowanie tych aktów wykonawczych.
6. Do 2025 r. obowiązuje Program Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych oraz Przeciwdziałania Narkomanii w Gminie. Cechuje się on komplementarnością z celami społecznymi Strategii zwłaszcza dotyczącymi poprawy warunków edukacyjnych. Pierwsze działania kierunkowane do osób młodych w sołectwie Białcz są współfinansowane w ramach tego Programu, a grupa docelowa została ujęta jako „wartość bazowa” we wskaźnikach. Kolejne działania – tym razem pilotażowe projekty związane z kompetencjami i nauczaniem, będą celowane w innych sołectwach, gdzie Zespół Szkół zdiagnozował potencjalnie najczęstsze problemy edukacyjne uczniów. Działania w ramach Strategii (cel 1 społeczny) oraz Programu Profilaktyki mogą być komplementarne (uzupełniające się) lub nawet wspólnie realizowane, ponieważ tak naprawdę ich wspólnym mianownikiem jest podniesienie jakości wychowywania dzieci i młodzieży w Gminie Chrzypsko Wielkie. Opracowując kolejny Program Profilaktyki, Gmina powinna mieć na uwadze konieczność oceny współwystępowania problemów z uzależnieniami oraz problemów edukacyjnych w poszczególnych sołectwach. Być może te problemy współwystępują lub są silnie skorelowane, czego ocena mogłaby doprowadzić do dalszego podniesienia jakości obu rodzajów zaplanowanych interwencji.
7. Do 2024 r. obowiązuje Gminny Program Opieki nad Zabytkami, którego postanowienia stanowią charakter komplementarny (uzupełniający) dla Strategii. Tworząc nowy Program, Gmina powinna mieć na uwadze, że kilka obiektów nieruchomości wyszczególnionych w dotychczasowym Programie, zostało w Modelu struktury funkcjonalno-przestrzennej przypisanych do obszarów potencjalnej rewitalizacji, rozwoju funkcji okołoturystycznej, czy też kulturalnej.
8. Programy współpracy z organizacjami pozarządowymi w latach 2024-2030 powinny zachować spójność z celami społecznymi i gospodarczymi Gminy, tzn. wspierać ich realizację poprzez adresowanie działań szczególnie do odbiorców działających w celach spójnych z celami Strategii.
9. W Gminie obowiązują także inne polityki sektorowe: Program gospodarowania zasobem mieszkaniowym Gminy i Program opieki nad zwierzętami bezdomnymi, Programy te nie naruszają żadnych postanowień Strategii, a środki finansowe alokowane na ich realizację są stosunkowo niewielkie. Inne programy, plany i strategie, które Gmina uchwałała w ostatnich latach, straciły moc (wygaśnięcie lub zmiana przepisów).
10. Tworzenie, uchwalanie, wdrażanie i aktualizacja lub zmiana wszelkich aktów wykonawczych powinny być prowadzone przez organy administracji gminnej z zachowaniem zasad:
 - a. równorzędnego traktowania wszystkich interesariuszy,
 - b. transparentności,
 - c. racjonalności i efektywności kosztowej (podejmujemy się tylko działań wykonalnych finansowo, a przed ich rozpoczęciem weryfikujemy potencjalne obciążenie finansowe),
 - d. elastyczności reagowania i otwartości na aktualizacje lub zmiany gdy jest to konieczne – zwłaszcza gdy zmienia się kontekst realizacji danych działań, sytuacja społeczno-gospodarcza itp.,
 - e. nadawania wysokiego lub nawet pierwszorzędного priorytetu dla kierunków interwencji i działań wyszczególnionych w niniejszej Strategii.

Ramy finansowe i źródła finansowania

Na potrzeby opracowania ram finansowych wdrażania Strategii już na etapie diagnozy rozszerzono prace o kontekst finansowy (patrz Sytuacja finansowa) w stosunku do wymagań ustawowych. Diagnoza obejmowała w szczególności:

- Analizę ilościową i jakościową struktury budżetu – dochodów i wydatków gminy w ostatnich latach poprzedzających opracowanie Strategii;
- Analizę możliwości inwestycyjnych i planów inwestycyjnych Gminy (Wieloletni Program Inwestycyjny, Wieloletnia Prognoza Finansowa);
- Stan prac nad poszczególnymi zamierzeniami inwestycyjnymi, w szczególności dotyczącymi najbardziej kosztownej infrastruktury liniowej (sieciowej): kanalizacja, wodociąg, drogi, czy też już realizowana budowa nowego przedszkola;
- Opinie i oceny dokumentów finansowych Gminy przez Regionalną Izbę Obrachunkową w tym dotyczące planowanej do spłaty kwoty długu publicznego i deficytu budżetowego – z kilku lat budżetowych poprzedzających opracowanie Strategii;
- Wywiady jakościowe ze Skarbnikiem Gminy oraz przedstawicielami jednostek budżetowych, które również poruszały aspekty finansowe dalszego rozwoju Chrzypska;
- Porównanie jakości zarządzania budżetem na tle 111 gmin wiejskich, w tym 13 o podobnej specyfice funkcjonalno-przestrzennej – analogicznie jak dla sytuacji społecznej, gospodarczej i przestrzenno-środowiskowej.

Ponadto opracowując ramy finansowe wzięto pod uwagę potencjalne źródła finansowania przyszłych kierunków interwencji, w tym unijne i krajowe programy pomocowe. Gminie przekazano roboczy plik zawierający wyszczególnienie działań / priorytetów / programów potencjalnie skierowanych na wsparcie zagadnień planowanych do realizacji przez Gminę w ramach Strategii. Tym samym wypełniono wszelkie rekomendacje sformułowane w Poradniku⁶⁸ dla gmin w zakresie opracowania strategii. Zgodnie z tym dokumentem, w ramach finansowych Strategii *Nie jest wymagane przedstawienie szczegółowego planu finansowego poszczególnych celów i działań (to byłoby bezcelowe w długookresowej perspektywie realizacji strategii i szybko ulegało dezaktualizacji), a jedynie określenie skali wydatków i możliwości pozyskania środków na ich pokrycie.*

Tworząc ramy finansowe na spotkaniu roboczym z zespołem strategicznym opracowano dwa mierniki operacyjne, które potencjalnie mogą przysłużyć się monitorowaniu finansowej wykonalności Strategii. **Należy podkreślić, że te mierniki (zaprezentowane w Tabeli 25) stanowią jedynie poglądowe punkty odniesienia i operacyjnie obrazują kontekst finansowy wdrażania Strategii. W związku z tym nie mogą stanowić podstawy do oceny, czy Strategia jest skutecznie realizowana – temu służą wskaźniki dla poszczególnych celów społecznych, gospodarczych, przestrzennych i środowiskowych.** Budżety Gminy na lata 2024-2030 nie są jeszcze znane i mogą ulec znaczącym zmianom w stosunku do budżetów z lat 2018-2023, choćby wskutek strukturalnych zmian w zadaniach własnych i zleconych Gminy (patrz Rysunek 3 w podrozdziale Jakże są zadania i funkcje Gminy?) czy też czynników makroekonomicznych.

W odniesieniu do wskaźnika operacyjnego 1 przyjęto założenie, że średnio w okresie wdrażania Strategii zostanie utrzymany dotychczasowy wysoki poziom redystrybucji dochodów własnych w nakłady inwestycyjne, mierzony stosunkiem wydatków inwestycyjnych do dochodów własnych. Minione dwa okresy faktycznego wdrażania środków z perspektyw finansowych UE tj. okresy 2007-2014 i 2015-2022, wskazują dla Gminy Chrzypsko stosunek wydatków inwestycyjnych do dochodów własnych na poziomie ok. 50% [50,55%; 49,81%]. Świadczy to o dość wysokim poziomie wydatkowania na inwestycje w Gminie na tle innych porównywalnych gmin wiejskich z Wielkopolski, co szczegółowo opisano w podrozdziale Sytuacja finansowa. Roboczy cel operacyjny, jaki Gmina może przed sobą postawić, to wydatkowanie na inwestycje z tym samym natężeniem w kolejnych latach budżetowych.

W odniesieniu do wskaźnika operacyjnego 2 sposób obliczenia wartości docelowej jest nieco bardziej skomplikowany. Wartość bazowa to suma wydatków inwestycyjnych przypadających na 1 mieszkańca Gminy Chrzypsko Wielkie dla okresu 2015-2022. Wartość docelową obliczono jako uśrednienie dwóch metod:

- Wartość bazowa pomnożona przez wskaźniki inflacji NBP wg lat 2022-2029 z projekcji marzec 2023 (kolejno: 14,4%; 11,9%; 5,7%; 3,5%, od 2026 do 2029: cel inflacyjny 2,5%) = 10767,72 zł. Oznacza to, że wartość przyjęta jako docelowa nie powinna być poniżej 10767,72 w cenach realnych, aby zapewnić ten sam poziom nakładów inwestycyjnych jak w poprzednim okresie.
- Suma wartości wydatków inwestycyjnych planowanych w Wieloletniej Prognozie Finansowej 2023-2032 podzielona przez prognozowaną liczbę mieszkańców daje kwotę 6242,08 zł. Kwotę tę powiększono o inflację na zasadach jak powyżej, co daje kwotę 9649,31 zł w cenach realnych.
- Tym samym wartość docelową ustalono jako średnią ww. dwóch wartości: $(10767,72+9649,31)/2 = 10208,52$ zł na 1 mieszkańca jako suma orientacyjnie prognozowanych wydatków inwestycyjnych w okresie 2023-2030.

Tabela 25 Prognozowane mierniki finansowe do monitorowania ram realizacji Strategii

Rodzaj miernika	Miernik finansowy	Jednostka miary	Wartość bazowa	Termin pomiaru / wg stanu z dnia	Wartość pośrednia	Termin pomiaru / wg stanu z dnia	Wartość docelowa	Termin pomiaru / wg stanu z dnia
Operacyjny 1	Redystrybucja dochodów własnych - stosunek wydatków inwestycyjnych do dochodów własnych (suma za okres)	%	49,81%	2015-2022	nie dotyczy - monitoring bieżący, sumy od 2023		49,81%	2023-2030
Operacyjny 2	Wydatki inwestycyjne przypadające na 1 mieszkańca (narastająco)	zł	6658,8	2015-2022	7227,48	2023-2027	10208,52	2023-2030

⁶⁸ Hoinkis D. i in., 2021. *Strategia rozwoju gminy. Poradnik praktyczny*, Ministerstwo Funduszy i Polityki Regionalnej, Warszawa, s. 108

W ramach finansowych warto określić orientacyjne koszty jednostkowe poszczególnych kierunków interwencji, które składają się na łączną wartość Strategii na poziomie **ok. 30 mln zł – 34 mln zł**:

- Cel społeczny 1 (dot. edukacji): koszt jednoroczny zaplanowanych działań może wynieść ok. 25-60 tys. zł, co daje do 2030 r. ok. 298 tys. zł. Finansowanie ze środków własnych lub ewentualnych małych grantów.
- Cel społeczny 2 (dot. seniorów): inwestycja – adaptacja, modernizacja – przebudowa, rewitalizacja budynku pod Dom Seniora może wynieść od 350 tys. zł do 2 mln zł. Inwestycja ta jest w dużej mierze uzależniona od pozyskania środków zewnętrznych (kredyt, instrumenty finansowe UE, dotacja UE).
- Cel społeczny 2 (dot. seniorów): koszty jednoroczne działań i podejmowanych aktywności na rzecz seniorów mogą wynieść ok. 30-400 tys. zł w zależności od skali i zakresu działań opiekuńczych. W tym przypadku Gmina jest w dużej mierze zależna od pozyskiwania środków zewnętrznych nie tylko na cel inwestycyjny (dotacja UE, instrumenty finansowe), ale również na prowadzenie działań opiekuńczo-rehabilitacyjnych (dotacja UE). Do 2030 r. daje to koszty na poziomie ok. 690 tys. zł.
- Cele gospodarcze: koszty działań mogą zostać w pewnej części pokryte z wpływów z tytułu opłat miejscowych (ok. 48 tys. zł) o ile Rada Gminy uchwali stosowny akt w tej sprawie. Poboczne koszty działań związanych z marketingiem terytorialnym, tworzeniem i sieciowaniem produktu / oferty turystycznej nie będą znaczącym obciążeniem dla budżetu Gminy. Główne działania powinny być podejmowane przez stosowne komórki w Urzędzie, przy ewentualnym zleceniu na zewnątrz materiałów promocyjnych oraz zapotrzebowania na stosowne szkolenia (ok. 52 tys. zł – razem ok. 100 tys. zł). W części finansowanie działań może być dostępne w ramach grantów ze Strategii Rozwoju Lokalnego Kierowanego przez Społeczność.
- Cele gospodarcze – pozostałe zadania i kierunki interwencji wynikające z modelu struktury funkcjonalno-przestrzennej, w zakresie obszarów strategicznej interwencji dot. funkcji okołoturystycznej. Koszty łączne inwestycji wskazanych w opisie celu gospodarczego mogą wynieść od 200 tys. zł do 2,5 mln zł do 2030 r., przy czym w części te inwestycje przynosiłyby wprost rozszerzenie źródeł dochodów własnych Gminy. Inwestycje w zakresie celu gospodarczego zależą w głównej mierze od pozyskiwanych środków zewnętrznych (kredyt, instrumenty finansowe UE, dotacja UE).
- Cele przestrzenne – koszt opracowania programu rewitalizacji szacuje się na ok. 70 tys. zł, zaś koszty inwestycji i działań społecznych określi już sam program rewitalizacji w swoim budżecie. Opracowanie programu finansowane ze środków własnych.
- Cele przestrzenne – koszt opracowania 1 szt. MPZP w dotychczasowych wielkościach przestrzeni szacuje się na ok. 15-40 tys. zł. Daje to łączny koszt ok. 330 tys. zł do 2030 r. Finansowanie ze środków własnych.
- Cele przestrzenne – koszt budowy 1 km drogi lokalnej utwardzonej szacuje się na ok. 999,6 tys. zł. Daje to łączne inwestycje na poziomie ok. 8,72 mln zł do 2030 r. Finansowanie inwestycji drogowych w głównej mierze zależy od środków zewnętrznych, zwłaszcza krajowych dotyczących budowy dróg lokalnych.
- Cele środowiskowe – koszt budowy 1 km kanalizacji szacuje się na ok. 1,166 mln zł. Daje to łączne inwestycje na poziomie ok. 15,34 mln zł do 2030 r. Ze względu na nieujęcie Gminy Chrzypsko w KPOŚK jako aglomeracji o liczbie mieszkańców >2 tys. osób, finansowanie tych inwestycji z funduszy europejskich jest znacząco utrudnione. Na ten cel Gmina jest zmuszona zaciągać instrumenty dłużne lub korzystać z programów dotacji i pożyczek krajowych i regionalnych.
- Cele środowiskowe – koszt budowy 1 km wodociągu szacuje się na ok. 377 tys. zł. Daje to łączne inwestycje na poziomie ok. 3,97 mln zł do 2030 r. Finansowanie głównie dotacyjne lub pożyczkowe z programów krajowych i regionalnych.

Kategorie źródeł finansowania stanowią:

- Dochody własne Gminy
- Dotacje ogólne, celowe i subwencje
- Dotacje inwestycyjne – środki wspólnotowe i krajowe
- Instrumenty finansowe w ramach polityk wspólnotowych
- Kredyty lub pożyczki inwestycyjne ze środków krajowych
- Małe granty, projekty współpracy, operacje w partnerstwie i projekty partnerskie

Potencjalne zewnętrzne źródła finansowania to w szczególności:

- Krajowy Plan Odbudowy
- Fundusze Europejskie dla Wielkopolski
- Fundusze Europejskie dla Rozwoju Społecznego
- Fundusze Europejskie na infrastrukturę, klimat i środowisko
- Programy wdrażane przez Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej oraz Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej
- Programy rządowe wdrażane przez Bank Gospodarstwa Krajowego
- Programy rządowe wdrażane centralnie lub przez inne organy administracji zespolonej np. Wojewodę
- Środki wdrażane w ramach Strategii Rozwoju Lokalnego Kierowanego przez Społeczność

Załączniki

Załącznik nr 1. Podsumowanie konsultacji społecznych

Załącznik nr 2. Wnioski z ewaluacji ex-ante Strategii

